MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

LUKAS SERŽANTAS
BAUDŽIAMOSOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS TAIKYMO PAGRĮSTUMAS ŠMEIŽIMO ATVEJU

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė -
Lekt. Dr. Renata Marcinauskaitė

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS 3

1. ŠMEIŽIMAS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA 7

1.1. Asmens garbės ir orumo gynimas baudžiamojoje teisėje 7

1.2. Garbės ir orumo gynimas civilinėje teisėje 17

1.3. Garbės ir orumo gynimas administracinėje teisėje 24

2. ULTIMA RATIO PRINCIPAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE 29

2.1. *Ultima ratio* principo samprata, reikšmė ir turinys 29

2.2. Atsakomybė už nusikalstamą veiką – šmeižimą, kaip *ultima ratio* priemonė 34

3. BAUDŽIAMOSIOS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS ATRIBOJIMAS 39

3.1. Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo kriterijai 39

3.2. Nusikalstamos veikos - šmeižimo ir civilinės teisės pažeidimo - asmens garbės ir orumo gynimo atribojimas 41

IŠVADOS 62

PASIŪLYMAI 64

LITERATŪROS SĄRAŠAS 65

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 80

ANNOTATION IN ENGLISH 81

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 82

SUMMARY IN ENGLISH 83

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 84

ĮVADAS

Tiriama problema. Ar visais atvejai už šmeižimą turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė? Kokie kriterijai lemia tokios atsakomybės proporcingumą?

Baigiamojo darbo aktualumas. Visuotinai pripažįstama, jog egzistuoja daug teisių gynimo būdų, kurių pagrindu asmenys gali apginti savo pažeistas teises, o pažeidėjams gali kilti skirtingų rūšių atsakomybė.

Už šmeižtą, t. y., už tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti kitą žmogų, ar pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimą neretai būna numatyta baudžiamoji atsakomybė[1]. Tuo tarpu asmuo, nusprendęs ginti savo garbę ir orumą, paprastai gali pasinaudoti ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintais teisių gynimo būdais.

Lietuvos nacionalinėje teisėje numatytos plačios gynimosi priemonių pasirinkimo galimybės, kurių pasirinkimas priklauso nuo pačių nukentėjusiųjų, kadangi aiškių atribojimo tarp gynimosi priemonių kriterijų nėra. Nukentėjusiesiems yra suteikta galimybė apginti savo pažeistas teises taip, kaip jiems atrodo tinkamiausia, pasirinkdami tarp baudžiamosios bei civilinės teisės.

Baudžiamuosius teisių gynimo būdus, baudžiamąją atsakomybę, numato Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – LR BK[2]), o teisių gynimo procedūras numato Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – LR BPK[3]). LR BK 154 straipsnyje yra įtvirtintas šmeižimas, už kurį kyla baudžiamoji atsakomybė, kadangi šmeižimu yra kėsinamasi į kito žmogaus garbę ir orumą, kurie pažeidžiami paskleidus negatyvią, visuomenės akyse asmenį diskredituojančią informaciją galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo[4]. Pažymėtina, jog progresuojant bei tobulėjant virtualiai erdvei (socialiniams tinklams), šmeižimo atvejai vis dažniau užfiksuojami elektroninėje erdvėje. Tuo tarpu asmens garbę ir orumą taip pat gina Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK[5]) 2.24 straipsnis, kuriame nurodyta, jog asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti jam padarytą žalą[6]. Tiek baudžiamiesiems, tiek civiliniams įstatymams nustatant atsakomybę už iš esmės tokius pat veiksmus, atsiranda baudžiamųjų ir civilinių teisės normų konkurencija. Svarbu ir tai, kad

[1] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228753

[2] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr

[3] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 37-1341, žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr

[4] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-511/2016“, Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1287050

[5] „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/asr

[6] „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-96-459/2019“. Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1707892

įstatymai nenustato jokių aiškių kriterijų, leidžiančių spręsti, kokiais atvejais asmens garbė ir orumas turi būti ginami baudžiamosios teisės priemonėmis, o kokiais turi būti ginami civilinės teisės priemonėmis[7].

Teisė į garbę ir orumą yra įtvirtina ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 10 straipsnyje (toliau – Žmogaus teisių konvencija[8]). Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo formuojamoje praktikoje ne vieną kartą yra pabrėžęs, jog siekiant apsaugoti kitų asmenų garbę ir orumą, žmonių reputaciją, kuri gali nukentėti dėl garbės ir orumo pažeminimo, turi būti nustatyta teisinga vertybių pusiausvyra apribojant saviraiškos laisvę[9]. Minčių reiškimas yra galimas tiek, kiek tai nepažeidžia kitų asmenų teisės į garbę ir orumą. Taigi, galima teigti, jog Žmogaus teisių konvencija pripažįsta asmenų garbę ir orumą kaip konstitucinę vertybę ir ją gina[10].

Taigi, nors yra pripažįstama, jog pažeistas teises šmeižimo atveju galima apginti ir civilinėmis procesinėmis priemonėmis[11], konkrečiose bylose neretai kyla klausimas, ar baudžiamoji atsakomybė už šmeižimą, kaip *ultima ratio* priemonė, yra proporcinga teisių gynimo priemonė?

Tačiau iki šiol nėra atlikta išsami šmeižimo kaip nusikalstamos veikos analizė, kuri leistų daryti išvadą dėl baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą taikymo pagrįstumo Lietuvos baudžiamojoje teisėje, o ir teismų praktikoje sutinkama daug atvejų, kuomet nuteisiant asmenis dėl šmeižimo kyla abejonių dėl tokiose bylose[12] realizuotos baudžiamosios teisės paskirties bei esmės, kuri įtvirtinta teisės doktrinoje bei teismų praktikoje. Būtent dėl šios aplinkybės autoriaus darbe bus nagrinėjamas LR BK 154 straipsnio taikymo pagrįstumas Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Vis sparčiau vystantis informacinėms technologijoms, daugėja šmeižimo atvejų išsakytų ne tik žodžiu, raštu spaudoje, bet ir elektroninėje erdvėje[13], tačiau kyla klausimas ar visada asmuo

[7] „Anykščių rajono apylinkės teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-16-913/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1434836

[8] „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, Valstybės žinios, Nr. 40-987, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841

[9] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Axel springer AG prieš Vokietiją, bylos Nr. 39954/08,* http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034

[10] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, Nr. 49-1424, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta574/content

[11] Oleg Fedosiuk, „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė“, Jurisprudencija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, 19(2)), 717.

[12] „Šiaulių apygardos teismo 2016 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-237-354/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1334208, „Kauno apygardos teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-654-634/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1392412; „Kauno apygardos teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-375-810/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1495447

[13] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, Infolex,

savo pažeistas teises šmeižimo atveju gali apginti taikant baudžiamąją atsakomybę prieš jį apšmeižusį asmenį, ar baudžiamosios atsakomybės taikymas neturi būti tik kraštutinė (*ultima ratio*) priemonė šmeižimo atveju. Iki šiol nėra aiškiai nustatyta, kokia teisinė atsakomybė, be baudžiamosios atsakomybės gali būti taikoma šmeižimo atveju, o visa tai rodo šio magistro baigiamojo darbo naujumą. Baudžiamosios atsakomybės taikymo šmeižimo atveju, baudžiamosios atsakomybės, kaip *ultima ratio* tema yra rašę O. Fedosiuk[14], A. Dambrauskienė[15], K. Tuori[16], N. Jareborg[17], D. Husak[18], o taip pat ir civilinės teisės mokslininkai yra nagrinėję garbės ir orumo pažeidimo atvejus: L. Meškauskaitė[19], A. Šindeikis[20] ir kt. Pagrindiniai šaltiniai, kurie bus nagrinėjami analizuojant šią temą yra BK, CK, Lietuvos ir užsienio autorių straipsniai, Lietuvos bei užsienio teismų praktika.

Baigiamojo darbo reikšmė. Autoriaus darbe yra pateikiama šmeižimo (LR BK 154 straipsnio) nusikalstamos veikos analizė, išryškinant Lietuvos teismų formuojamoje praktikoje kylančias problemas taikant baudžiamąją atsakomybę minėto straipsnio pagrindu. Darbe pateikiama informacija gali būti naudinga Lietuvos teismams formuojant tolimesnę teismų praktiką, mokslininkams šia tema vykdant tolesnius mokslinius tyrimus bei Lietuvos įstatymų leidžiamajai valdžiai.

Darbo tikslas. Išanalizuoti principo *ultima ratio* kaip kraštutinės priemonės taikymo ribas bei ištirti šmeižimo kaip nusikalstamos veikos dekriminalizavimo galimybes.

Darbo uždaviniai.

1. Išanalizuoti šmeižimo kaip nusikalstamos veikos sudėties požymius.
2. Atskleisti baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės *(ultima ratio)* principo reikšmę nustatant atsakomybę už šmeižimą.

---

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/803432; „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-119-337/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1301150; „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-488-440/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1652632; „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-6-590/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1700624; „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-288-855/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1708963; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1754725

[14] Fedosiuk, *supra note,* 11.

[15] Aušra Dambrauskienė. „*Ultima ratio* principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius 2017.

[16] Kaarlo Tuori, „Ultima Ratio as a Constitutional Principle“, Onati Socio-legal Series, (2013, 3 (1))

[17] Nils Jareborg, „Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio), Ohio State Journal Of Criminal Law, (2004, (2))

[18] Douglas Husak, „The Criminal Law as Last Resort“, Oxford Journal of Legal Studies, (2004 (24 (2))

[19] Liudvika Meškauskaitė, „Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai“, *Jurisprudencija,* 2005, t. 64(56).

[20] Algimantas Šindeikis, „Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?“, *Jurisprudencija,* 2010, 2(120).

3. Pateikti civilinės bei baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą atskyrimo kriterijus.

Darbo metodika.

Šiame magistro baigiamajame darbe bus naudojami teoriniai ir empiriniai metodai.

1. Lyginamasis metodas bus naudojamas Lietuvos bei užsienio teismų praktikos palyginimui.
2. Lingvistinis metodas bus taikomas analizuojant svarbiausias šios temos sąvokas.
3. Dokumentų analizės metodas bus taikomas analizuojant įvairius šios temos šaltinius, siekiant atskleisti įvairių autorių nuomones šios temos klausimais.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstymo skyriai, išvados, pasiūlymai, santrauka bei anotacija.

Pirmajame darbo skyriuje bus analizuojami LR BK 154 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Pirmiausia bus analizuojama šmeižimo sąvoka bei šios nusikalstamos veikos objektyvieji bei subjektyvieji požymiai, skiriant dėmesį apibrėžimų analizei.

Antrajame šio darbo skyriuje dėmesys bus skiriamas baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio)* taikymui šmeižimo atveju. Bus pateikiama *ultima ratio* reikšmė bei vieta baudžiamojoje teisėje. Taip pat šioje dalyje bus aptariamas baudžiamojoje teisėje taikyto įžeidimo kaip nusikalstamos veikos dekriminalizavimas ir pažeistų asmens teisių gynimas civiline tvarka ginant garbę ir orumą.

Trečiajame darbo skyriuje bus pateikiami civilinės bei baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijai, t. y. civilinės atsakomybės dėl garbės ir orumo pažeidimo ir baudžiamosios atsakomybės dėl šmeižimo santykis.

Ginamieji teiginiai.

1. Asmens garbės ir orumo gynimui šmeižimo atveju yra pakankamos civilinės teisinės priemonės.

1. ŠMEIŽIMAS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA

1.1. Asmens garbės ir orumo gynimas baudžiamojoje teisėje

Privataus gyvenimo neliečiamumas, asmens garbė ir orumas, teisė turėti savo įsitikinimus bei juos laisvai reikšti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas yra žmogaus konstitucinės teisės numatytos Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija[21]) 21, 22, 25, 44 straipsniuose[22]. Asmens garbė ir orumas yra konstitucinės vertybės, kurios yra ginamos tiek baudžiamosios, tiek civilinės, tiek administracinės teisės nuostatomis.

LR BK 154 straipsnyje yra įtvirtintas tyčinis nusikaltimas, kurio objektas – žmogaus garbė ir orumas. Šis straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už šmeižimą. Šmeižimas – tai nusikalstama veika, kuri yra nukreipta į žmogaus garbę ir orumą[23], kadangi šmeižimo objektas yra kito žmogaus garbė ir orumas, o garbė yra viešoji teigiama nuomonė apie asmenį, asmens geras vardas, tuo tarpu orumas – tai asmens savęs vertinimas, kurį lemia visuomenės įvertinimas. Šmeižimo atveju nukentėjusysis pažeminamas kitų žmonių akyse, kartu pažeidžiant jo garbę ir orumą[24].

LR BK 154 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad asmuo paskleidęs apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo yra baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų. To paties straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad asmuo šmeižęs asmenį, neva šis padarė sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, arba per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje yra baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dviejų metų. Taip pat pažymėtina, kad už šiame straipsnyje numatytas veikas asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.

Iki 2015 m. liepos mėnesio, kai įsigaliojo LR BK pataisos, šalia šmeižimo, buvo įtvirtinta ir baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą. Pagal anksčiau galiojusią LR BK įžeidimo redakciją buvo teigiama, kad tas, kas viešai veiksmu, žodžiu ar raštu užgauliai pažemino žmogų, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų. Taip pat tas, kas neviešai įžeidė žmogų, padarė baudžiamąjį nusižengimą baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba areštu.[25] Taigi, šmeižimas ir įžeidimas buvo atskiros nusikalstamos veikos, numatytos

[21] „Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30), žiūrėta 2019 m. rugsėjo 12 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890/asr

[22] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1438332

[23] „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-596-557/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1231947

[24] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1024259

[25] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios,* Nr.2015-11179, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d.

skirtinguose LR BK straipsniuose, tačiau dėl jų prigimties panašumo buvo sprendžiama kartu dėl šių straipsnių dekriminalizavimo, tačiau buvo pastebėta, kad Konstitucija tiesiogiai įpareigoja įstatymų leidėją baudžiamuosiuose įstatymuose kriminalizuoti nusikalstamą veiką – šmeižimą, nes Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 25 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtina, kad laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija.[26] Tada pagrindinis dekriminalizavimo motyvas buvo baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės idėja, tikslingumas atsakomybę už tokio pobūdžio veikas sutelkti vienos viešosios teisės šakos ribose, tai yra atsakomybę numatyti Administracinių teisės pažeidimų kodekse, kuris šiuo metu taip pat yra pasikeitęs. Taigi, nuo 2015 m. liepos mėnesio įžeidimas buvo dekriminalizuotas ir baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą nebetaikoma, todėl dekriminalizavus įžeidimą, liko galimybė kreiptis į teismą dėl garbės ir orumo pažeidimo civilinio proceso tvarka.

Prieš pradedant analizuoti šmeižimo kaip nusikalstamos veikos sudėtį, atskleidžiant šmeižimo sąvokos turinį, svarbu yra atriboti informaciją nuo nuomonės. Informacija (faktai, duomenys, žinios) – tai konstatavimas faktų ir duomenų apie reiškinius, įvykius, asmens veiksmus, savybes, kuriems taikomas tiesos kriterijus, o jų egzistavimas gali būti patikrintas įrodymais ir objektyviai nustatytas, o tuo tarpu nuomonė – tai kokių nors faktų supratimas, vertinimas, požiūris į faktus ir vertybes, komentarai, pastabos, kuriems netaikomas tiesos kriterijus.[27] EŽTT praktikoje nurodyta, kad „atitikties tikrovei įrodinėjimo reikalavimas vertinamųjų teiginių požiūriu yra neįmanomas įvykdyti ir savaime pažeidžia nuomonės laisvę“[28]. Pagal EŽTT jurisprudenciją nuomonė turi remtis tikrais faktais ir turi būti pateikiama sąmoningai neiškreipiant duomenų.[29] Praktikoje teismams ne visada pavyksta atskirti informaciją nuo nuomonės ir skirtingų instancijų teismai tuos pačius galimai šmeižiančius kaltinamųjų tekstus ar žodžius dažnai įvertina skirtingai. Patys teismai teigia, kad vertindami kaltinamųjų apie nukentėjusiuosius paskleistus teiginius kaip informaciją arba nuomonę, jie atsižvelgia į teiginių formuluotes, o ne tik į turinį. Teiginių formuluotės, kuriuose yra tokie žodžiai kaip „matyt, galbūt, turbūt, manyčiau, įtariama, galėjo būti, galima daryti prielaidą, netgi teko girdėti, mano nuomone, jei tikėtume“ ir panašiai, vertinami kaip subjektyvaus pobūdžio, kaip nuomonė, o ne kaip informacija, kuriai taikomas tiesos kriterijus, nes

http://www.infolex.lt/ta/66150:str155

[26] Marijus Šaras, „Įžeidimo dekriminalizavimas – logiškas teisinio reguliavimo rezultatas“, 2015 m. liepos 22 d., https://eteismai.lt/straipsniai/kita/izeidimo-dekriminalizavimas--logiskas-teisinio-reguliavimo-rezultatas

[27] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 122.

[28] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje Nr.2A-3/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141

[29] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. liepos 12 d. sprendimas byloje *Feldek prieš Slovakiją*, bylos Nr. 29032/95“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59588, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Alithia publishing company LTD & Constantinides prieš Kiprą*, bylos Nr. 17550/03“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86456

teiginiuose, kurie nukentėjusiojo laikomi šmeižiančiais, vartojami žodžiai bei išsireiškimai objektyviai leidžia atriboti nuomonę nuo informacijos.[30] Tačiau ne visada yra laikomasi tokios pozicijos ir kartais net kaltinamojo teiginiuose vartojami tokie žodžiai, kaip mano nuomone, jei tikėtume, galiu pagalvoti ir panašiai, teismui leidžia teigti, kad teiginiai yra šmeižikiški.[31] Taip pat būna atveju, kai tas pats teismas savo sprendime tuos pačius teiginius vadina tiek informacija, tiek nuomone.[32] Kvalifikuojant veiką pagal LR BK 154 straipsnį yra svarbu atriboti informaciją (faktus ir duomenis) nuo nuomonės[33]. Sutiktina, kad siekiant atskirti faktinio ir vertinamojo pobūdžio teiginius, reikėtų atsižvelgti į visą bylos kontekstą, teiginių išsakymo aplinkybes, jų formuluotes, asmens tarpusavio santykius, į tai, ar jais nukentėjusiajam priskiriamas konkretus elgesys, arba priešingai, pateikiamas tik realaus elgesio vertinimas, į pateikiamo interpretavimo bei turimo faktinio pagrindo, kuriuo jis grindžiamas, santykį ir kitą, tačiau, manytina, kad toks pakankamai konkrečių objektyvių, tačiau ne subjektyvių, su asmens tarpusavio santykiais susijusių, kriterijų atskiriant informaciją nuo nuomonės nebuvimas palieka daug galimybių teisės taikymo subjektyvumui, kuris lemia skirtingumus teismų sprendimuose ir teismų praktikos nenuspėjamumą.[34]

LR BK 154 straipsnyje įtvirtinto šmeižimo, kaip nusikalstamos veikos, esmė – melagingos informacijos apie asmenį paskleidimas, tačiau šio straipsnio 1 dalies dispozicija numato, kad paskleista informacija turi būti niekinanti ar žeminanti asmenį arba galinti pakirsti pasitikėjimą juo, o ne tik būti melaginga. Tai įtvirtinta ir teismų praktikoje, kurioje šmeižimas kaip nusikalstama veika objektyviai pasireiškia tuo, jog aktyviais veiksmais apie kitą žmogų yra paskleidžiama melaginga informacija, galinti padaryti žalos jo garbei ir orumui. Žmogaus garbė ir orumas pažeidžiami, kai paskleidžiama melaginga, negatyvi, asmenį diskredituojanti informacija[35].

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šmeižimas gali būti padaromas tik prieš fizinį asmenį, todėl juridinis asmuo šmeižimo atveju dėl pažeistos dalykinės reputacijos gali gintis tik civilinės teisės priemonėmis, tai yra pareikšdamas ieškinį civilinėje byloje pagal LR CK 2.24 straipsnio 8 dalį. Pažymėtina, kad juridinio asmens dalykinė reputacija, tiek ir asmens saviraiškos laisvė yra

[30] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 124.
[31] „Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. birželio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. PK-76-655/12“, E-teismai, https://eteismai.lt/byla/69243756689007/1A-57-174/2016
[32] „Kauno apygardos teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52- 317/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1007421
[33] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-1073/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1571562
[34] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 125.
[35] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146-511/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1729478, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-222/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1566630

saugomos ir gintinos vertybės[36]. Juridinio asmens dalykinė reputacija ginama ne tik nuo ją žeminančių tikrovės neatitinkančių žinių skleidimo, bet ir nuo nesąžiningos bei neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo. EŽTT požiūriu, siekiant tam tikrus teiginius priskirti konkrečiai kategorijai (faktų konstatavimui) ar vertinamiesiems teiginiams (nuomonei), būtina atsižvelgti į visą bylos aplinkybių kontekstą, tai yra, teiginių formuluotes, jų pateikimo aplinkybes, formą ir būdą, ar pateiktas realios situacijos vertinimas, ar nuomonės pareiškimas be jokio faktinio pagrindo, ar vyko gyva diskusija, visuomeninė akcija, kurioms neabejotinai būdingas didesnis emocionalumo ir „perdėjimo“ laipsnis. Skirtingai negu faktiniai, vertinamieji (nuomonės) teiginiai negali būti įrodomi, tačiau jiems taip pat neturi trūkti faktinio pagrindo. Kai teiginiai yra vertinamojo pobūdžio, apribojimo proporcingumas gali priklausyti nuo to, ar egzistuoja pakankama faktinė bazė ginčijamam teiginiui pagrįsti, nes vertinamojo pobūdžio teiginys, neturintis jokio faktinio pagrindo, gali peržengti leistinas ribas[37].

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad juridinio asmens dalykinė reputacija ginama teismo, kai konstatuojamas realus faktinis jos sumenkėjimas kaip paskleistų duomenų padarinys, todėl teismas, vertindamas poreikio riboti saviraiškos laisvę juridinio asmens dalykinės reputacijos naudai pagrįstumą, taip pat turi atsižvelgti į realius faktinius padarinius, tai yra, į tai, koks yra paskleistos informacijos paplitimo mastas, poveikis ir realiai patirta žala. Šiuo aspektu būtina įvertinti juridinio asmens, kuris gina reputaciją, individualias savybes ir jo veiklos pobūdį; jeigu asmeniui, kurio veikla ,,normali“, tai yra niekuo neišsiskirianti poveikio viešajam interesui aspektu, pakanka įrodyti, kad dėl paskleistos informacijos pasikeitė jo savybių, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas, tai tuo atveju, kai dalykinę reputaciją gina juridinis asmuo, kurio veikla visuomenėje yra vertinama prieštaringai, jis turi įrodyti, jog paskleistų žinių padariniai yra rimti neigiami asmens vertinimo poslinkiai: finansiniai nuostoliai, neigiamas poveikis savininkams ir darbuotojams, kiti neigiami padariniai ar panašaus pobūdžio aplinkybės[38].

Surinkus pakankamai įrodymų dėl paskleistų asmens garbę ir orumą (dalykinę reputaciją) žeminančių ir tikrovės neatitinkančių duomenų bei nustačius žinių (faktų ir duomenų) paskleidimo tretiesiems asmenims faktą, išskyrus tą asmenį, apie kurį tie duomenys skleidžiami, juridinis asmuo, remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktika, savo

[36] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822097, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/833547, „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-23-866/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1748040

[37] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/833547

[38] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-32/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/364746; „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-23-866/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1748040

pažeistą garbę ir orumą (dalykinę reputaciją) gali apginti LR CK 2.24 straipsnio 8 dalies pagrindu.

Kas yra fizinis asmuo, paprastai yra aišku, tačiau kartais yra klaidingai manoma, kad apšmeižti galima ir mirusį asmenį, todėl šiuo atveju svarbu pažymėti, kad mirusio žmogaus šmeižimas yra kvalifikuojamas kaip mirusiojo atminimo paniekinimas pagal LR BK 313[39] straipsnio 2 dalį. Teismų praktikoje yra įtvirtinta, jog nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 154 straipsnyje ir 313 straipsnyje, sutaptis nėra galima[40].

Siekiant atskirti šmeižimą nuo civilinės teisės ginamo garbės ir orumo įžeidimo, reikia išskirti tam tikras sąlygas, kurioms esant melagingos informacijos paskleidimas yra laikomas baudžiamuoju nusikaltimu – šmeižimu. Kad tikrovės neatitinkančią informaciją galėtume vadinti šmeižtu, ši informacija turi būti melaginga, nukreipta prieš fizinį asmenį ir niekinanti ar žeminanti arba galinti pakirsti pasitikėjimą šmeižiamuoju, tai yra nukreipta į šmeižiamojo garbę ir orumą.[41] Taigi, tik esant visų šių sąlygų visumai galima teigti, kad buvo padaryta nusikalstama veika – šmeižimas. Be viso to, svarbu nepamiršti, kad darantis nusikaltimą asmuo turėtų būti pakaltinamas ir sulaukęs 16 metų amžiaus, nes priešingu atveju už šią veiką jis neatsakys.

Informacijos paskleidimu yra laikomas bet kokios informacijos perdavimas bent vienam asmeniui. Teismų formuojamoje praktikoje taip pat pastebima, jog sąžiningas asmens kreipimasis į atitinkamas valstybės institucijas dėl pažeistų teisių ar interesų gynimo bei pranešimas apie padarytus ar daromus teisės pažeidimus nėra asmens garbę ir orumą žeminančių žinių paskleidimas. Toks veiksmas nelaikytinas tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti arba pažeminti kitą asmenį ar pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimu LR BK 154 straipsnio taikymo prasme[42]. Šmeižimo sudėtis nereikalauja, kad informacija būtų paskelbta viešai ar specialia forma, pavyzdžiui raštu, todėl informacijos perdavimas žodžiu vienam asmeniui, tai yra gando paskleidimas, esant kitoms būtinoms sąlygoms, jau gali būti laikomas šmeižtu. Pastebima, jog tam, kad „informaciją būtų galima vertinti kaip šmeižimą, turi būti nustatyta ne vien tai, kad ji neatitinka tikrovės, bet ir kad pati informacijos pateikimo forma yra netinkama, nepagarbi, nemaloni, žeidžianti asmenį, jo garbę ir orumą, pakertanti pasitikėjimą asmenybe, nes susieja jį su elgesiu, kuris visuomenėje vertinamas neigiamai“[43]. Visgi, specialus informacijos

[39] „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-552-619/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605343; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. lapkričio 26 d. išvada administracinėje byloje eI-29-415/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1667347

[40] „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-209/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1206687

[41] Edgaras Skrebė „Kaip melas apie žmogų virsta nusikaltimu. Kai kurie šmeižimo aspektai“, 2016 m. rugpjūčio 3 d., http://www2.lat.lt/portal/start.asp?Tema=54&str=59167

[42] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2K-47-697/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1703753

[43] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146-511/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1729478; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1534766

pobūdis ar paskleidimo forma gali sudaryti kvalifikuotą šmeižimo sudėtį, kuri įtvirtinta LR BK 154 straipsnio 2 dalyje. Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis reiškia, kad nusikaltimas laikomas sunkesniu ir yra padaromas pavojingesniu būdu, todėl sukelia sunkesnes pasekmes. Kvalifikuotas šmeižimas yra pripažįstamas tada, kai apie asmenį yra paskleidžiama informacija, kad jis padarė sunkų arba labai sunkų nusikaltimą (sunkiais nusikaltimais yra laikomos tokios veikos, už kurias baudžiamajame įstatyme yra numatytas nuo šešerių iki dešimties metų laisvės atėmimas, o labai sunkiais nusikaltimais laikomi tokie, už kuriuos baudžiamajame įstatyme numatytas nuo dešimties ir daugiau metų laisvės atėmimas), o tai yra specialus informacijos pobūdis, arba informacija paskleista per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje.[44]

Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo (toliau – LR VIĮ[45]) 2 straipsnio 87 punkte yra nurodyta, jog visuomenės informavimo priemonė – tai laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija. Pagal šį įstatymą visuomenės informavimo priemonei nepriskiriamas oficialus, techninis ir tarnybinis dokumentas, vertybiniai popieriai. Informacinės visuomenės informavimo priemonės – visuomenės informavimo priemonės, kuriomis teikiant informacinės visuomenės paslaugas skleidžiama viešoji informacija (LR VIĮ 2 straipsnio 16 punktas). Lietuvos Aukščiausio Teismo formuojamoje praktikoje įtvirtinta, jog LR VIĮ yra numatytas išaiškinimas, kas yra visuomenės informavimo priemonė bei tai gali būti kita priemonė, kurios pagrindinė funkcija yra visuomenės informavimas[46].

Tikrovės neatitinkanti informacija yra bet kokia informacija, kuri objektyviai neatitinka tikrovės, yra melaginga. Melagingos žinios – tai žinios, kurios neatitinka tikrovės, yra prasimanytos, tai yra skleidimas to, kas teigiama jog yra buvę, nors iš tikrųjų to nėra ir nebuvo, arba faktai yra iškreipiami.[47] Teismų praktikoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad Žmogaus teisių konvencija gina ne tik visiškai teisingą, tačiau ir ne visiškai tikslią informaciją, paskleidusį asmenį, tačiau tai padariusį sąžiningai, nepiktnaudžiaujant teise skleisti informaciją bei asmenį, kuris, įgyvendindamas teisę reikšti savo nuomonę, pavartojo tam tikro laipsnio faktų perdėjimą – hiperbolizavimą[48]. Pabrėžtina, kad nesvarbu ar melagingą informaciją sukūrė pats kaltininkas, ar jis tik perdavė kito sukurtą informaciją, nes šmeižimo kaltininku yra jos skleidėjas, o ne

[44] Skrebė, *supra note,* 41.
[45] Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, Valstybės žinios, 1996-07-26, Nr. 71-1706, žiūrėta 2019 m. spalio 12 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29884/asr
[46] „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. balandžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-1485-821/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1723513
[47] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-300-190/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/376881
[48] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens prieš Austriją,* bylos Nr. 9815/82“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57523; „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje *Dalban v. Rumunia,* bylos Nr. 28144/95“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58306

melagingos informacijos autorius. Svarbu tai, kad šmeižimu nelaikoma jeigu informacija pasirodo teisinga ir atitinkanti tikrovę, nors ir žeminanti, niekinanti asmenį ar pakertanti pasitikėjimą juo, taip pat ir jeigu kaltininkas suklysta sąžiningai, pavyzdžiui, paskleidė informaciją ir sąžiningai manė, kad ši informacija atitinka tikrovę, todėl tai nelaikoma šmeižimu ir baudžiamoji atsakomybė už tai nekyla, taigi apšmeižti neatsargia kaltės forma negalima.[49]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 metais išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje dėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių, kuriais kaltinamasis buvo pripažintas kaltu pagal LR BK 154 straipsnio 2 dalį bei paskirta laisvės atėmimo bausmė, pateikiama teismų formuojama praktika dėl tikrovės neatitinkančios informacijos, kuri yra melaginga, paskleidimo, tai yra, informacijos, kuri objektyviai neatitinka tikrovės ir dėl kurios paskleidimo yra numatyta baudžiamoji atsakomybė LR BK 154 straipsnio pagrindu.

Kaltinamasis buvo nuteistas pagal BK 154 straipsnio 2 dalį už tai, jog jis interneto tinklalapyje www.lrytas.lt po žurnalistės A. K. 2012 m. birželio 7 d. išspausdintu straipsniu „A“ 2012 m. birželio 7 d., Kaune, pasivadinęs „B“, iš kompiuterio, kurio IP adresas (-), parašydamas ir išsiųsdamas komentarą: „O savo IP ir nusiraminkit ususisaliniai. Keli komentatoriai su L. ryto programėle (skaičiuokle) pakoreguota, pradeda propogandą prieš viena motere. O jei ka M. draugauja su A., vienu iš kiečiausiu Kauno banditėliu ir imones turi kartu. Cia apie vyra M. jjei ka. Vyras su banditais turi reikalų, tai ten ponicka ir žiūrėkite. O nestaukit ant viso svieto, kad violetiniai jus poula. Jau pati greitai violetava tapsi nuo snekos“, viešai raštu įžeidė M. M. teigdamas, jog „Jau pati greitai violetava tapsi nuo snekos“, ir paskleidė apie buvusį (-) A. M. tikrovės neatitinkančią informaciją, siedamas jį su nusikalstamo pasaulio atstovais, taip pažemindamas ir paniekindamas jį per visuomenės informavimo priemonę. Be to, kaltinamasis nuteistas pagal BK 154 straipsnio 2 dalį už tai, jog jis interneto tinklalapyje www.lrytas.lt po žurnalistės A. K. 2013 m. sausio 23 d. išspausdintu straipsniu „C“ 2013 m. sausio 23 d., Kaune, pasivadinęs „D“, iš kompiuterio, kurio IP adresas (-), parašydamas ir išsiųsdamas komentarą: „A. norejo K. baudele uzdeti. O K. jam benzino kolonkej snukin sutrenke, tiek jie pazystami ir buvo. Bet M. su A. tai buvo geri draugai, turejo keleta imoniu, vienas is teiseju puses, kitas is nusikalteliu puses, tarpininkavo. Kodel Kauno teisejus pagavo imancius kysius ir klastojusius dokumentus. Viskas ejo per M. ir A.“, paskleidė apie buvusį (-) A. M. tikrovės neatitinkančią informaciją, siedamas jį su nusikalstamo pasaulio atstovais, taip pažemindamas ir paniekindamas jį per visuomenės informavimo priemonę. Taigi, pirmajame komentare kaltinamasis išdėstė informaciją, kad A. M. palaiko draugiškus ryšius su nusikalstamo pasaulio atstovu pravarde „A.“ ir jie turi bendrų įmonių, o antrame komentare pakartojo minėtą informaciją ir detalizuodamas ją

[49] Skrebė, *supra note,* 41

nurodė, jog vienas tarpininkavo teisėjų, o kitas nusikaltėlių pusėje[50].

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai teisingai atskleidė BK 154 straipsnio 2 dalyje numatytos veikos objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių turinį nurodydami, jog yra akivaizdu, kad kaltinamojo teiginiai siejami ne su jo reiškiama nuomone, o su faktais, kurie nėra įrodyti. Teisėjų kolegija pritaria teismų išvadai, kad pateikdamas viešai tokią informaciją asmuo privalo elgtis atsakingai ir turėti tas žinias patvirtinančius patikimus duomenis ar bent nurodyti šaltinius. Tokių duomenų ar šaltinių kaltinamasis savo teiginiams pagrįsti nepateikė. Tai reiškia, jog tikrovės neatitinkančią, nukentėjusįjį galinčią pažeminti ir paniekinti bei pakirsti pasitikėjimą juo, informaciją kaltinamasis paskleidė tyčia. Siekį paskleisti tokio turinio informaciją patvirtina komentaro išdėstymas teiginio forma su konkrečiomis detalėmis, šios informacijos pakartojimas, papildant ją naujomis aplinkybėmis. Nuteistasis tvirtina nepažįstantis A. M. ir neturėjęs motyvo jo apšmeižti, tačiau nusikaltimo motyvas ar paskata nėra BK 154 straipsnyje numatytos veikos būtinasis požymis, todėl tai nėra įrodinėjimo objektas bylos procese.[51]

Teismų praktikoje pasitaiko ir specifinių situacijų. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, kurioje A.A. buvo kaltinamas pagal LR BK 154 straipsnio 1 dalį. Kaltinamasis A.A. atsiliepime į ieškinį, pateiktą Lazdijų rajono apylinkės teismui, tvirtino, jog: „Pabrėžtina ir tai, jog ieškovas (J. A., gim. 1949 m.) esant tėvui (J. A., gim. 1914 m.) dar gyvam, jį nuolat terorizavo, grasindavo jam, tėvas jo bijojo. Ieškovo (J. A., gim. 1949 m.) nepagarbus ir grubus elgesys, psichologinis spaudimas privedė jį prie to, jog tėvas J. A. pasikorė“, ir taip aplinkiniams pateikė tikrovės neatitinkančią informaciją, niekinančią J. A., gimusio 1949 m. vardą bei orumą, kuri pakerta kitų asmenų pasitikėjimą juo bei jį žemina. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas pripažindamas A. A. kaltu BK 154 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymu, netinkamai įvertino baudžiamojoje byloje nustatytas aplinkybes, tai yra, kad Lazdijų rajono teismui A. A. pateiktame atsiliepime į J. A. ieškinį nurodyta neatitinkanti tikrovės informacija ir ieškovą žeminanti bei pakertanti pasitikėjimą juo buvo paskleista, nors atsiliepime nurodyti teiginiai tapo žinomi tik civilinę bylą nagrinėjančiam teismui ir proceso šalims, t. y. ieškovui ir atsakovui. Pagal teismų praktiką sąžiningas asmens kreipimasis į valstybės institucijas dėl pažeistų teisių ar interesų gynimo bei pranešimas apie padarytus ar daromus teisės pažeidimus nėra asmens garbę ir orumą žeminančių žinių paskleidimas. Toks veiksmas nelaikytinas tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimu LR BK 154 straipsnio taikymo prasme[52]. Šioje byloje Lietuvos

[50] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1438332
[51] *Ibid.*
[52] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91/2015“, Infolex,

Aukščiausiasis Teismas rėmėsi EŽTT praktika[53] bei Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio nuostata, pagal kurią laisvas proceso šalių pasikeitimas argumentais yra svarbus dėl proceso teisingumo reikalavimų. EŽTT taip pat yra pabrėžęs ir asmenų saviraiškos laisvės apsaugos svarbą jų sąžiningo kreipimosi į valstybės institucijas dėl savo teisių gynimo[54].

Apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadas dėl būtinojo LR BK 154 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties objektyviojo požymio – tikrovės neatitinkančios informacijos paskleidimo nebuvimo kaltinamojo A. A. veiksmuose, atsižvelgė į byloje esančių įrodymų visetą ir LR BPK nuostatų, reglamentuojančių įrodinėjimą, nepažeidė. Apeliacinės instancijos teismas teisingai pažymėjo, kad kaltinamojo A. A. teismui pateiktą dokumentą tretiesiems asmenims rodė pats nukentėjusysis A. A., tai yra pats paskleidė informaciją, nurodytą teismui adresuotame dokumente. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas A. A. atsiliepimo į J. A. ieškinį su jame esančia informacija pateikimą teismui teisingai nepripažino žinių paskleidimu tretiesiems asmenims ir pagrįstai išteisino A. A. pagal BK 154 straipsnio 1 dalį, nes jis nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo pažymių.[55]

EŽTT savo formuojamoje praktikoje yra pasisakęs dėl informacijos valdytojo (skleidėjo) bei trečiųjų asmenų (informacijos autorių) pateikiamos informacijos. EŽTT *Delfi AS v. Estonia*, byloje nustatė, jog *Delfi AS* trečiųjų asmenų skelbiamus komentarus savo portale turėjo pakankamai galimybių juos kontroliuoti, todėl *Delfi AS* pripažinta pareiga nedelsiant po paskelbimo iš savo interneto svetainės pašalinti akivaizdžiai neteisėtus komentarus nėra neproporcingas saviraiškos laisvės suvaržymas. Šioje byloje vertinant interneto tinklalapių valdytojui taikytos atsakomybės taikymo pasekmes, EŽTT esminiu, neigiamu ir lemiamu poveikiu laikė ne tiek konkrečios žalos atlyginimo kompensacijos nepriteisimą, kiek būdą, kuriuo pripažįstama interneto portalų atsakomybė už trečiųjų šalių komentarus, nes tai gali paskatinti tolimesnius teisinius ginčus, kuriuose žalos atlyginimas jau bus priteistas.[56] Apibendrinant galima teigti, kad tais atvejais, kai asmenys savo komentarais gali sukurstyti neapykantą bei pažeisti kitų asmenų teises bei teisėtus interesus, valstybė gali nustatyti atsakomybę už trečiųjų asmenų

---

https://eteismai.lt/byla/138557757683602/2K-91/2015

[53] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Morice prieš Prancūziją,* bylos Nr. 29369/10“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265

[54] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje *Bezymyannyy prieš Rusiją,* bylos Nr. 10941/03“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98121; „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. kovo 31 d. sprendimą byloje *Siryk prieš Ukrainą,* bylos Nr. 6428/07“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104281; „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimą byloje *Juppala prieš Suomiją,* bylos Nr. 18620/03“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89962

[55] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-895/2015“, E-teismai, https://eteismai.lt/byla/141589214790674/2K-168-139/2015

[56] Jūratė Šidlauskienė, „Teisės į privatų gyvenimą pažeidimas anoniminiais komentarais: interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinantys kriterijai“. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilnius 2019, 286, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15808/Pages%20from%20Jurate_Sidlauskiene_disertacija_.jpg?sequence=1&isAllowed=y

parašytus komentarus ir tai nebus laikoma kaip Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio (saviraiškos laivė) pažeidimu.

Kitas požymis – informacija, kuri yra niekinanti, žeminanti arba galinti pakirsti pasitikėjimą šmeižiamuoju – tai yra tokia informacija, kuri nukreipta į šmeižiamojo asmens garbę ir orumą. Galima teigti, kad garbė yra viešoji teigiama nuomonė apie asmenį, jo geras vardas, reputacija, visuomenės pripažįstama pagarba, o tuo tarpu orumas yra asmens savęs vertinimas, kurį lemia visuomenės įvertinimas, todėl žeminančia, niekinančia yra pripažįstama ir tokia informacija, kuri gali sukelti žmogui vidinį savęs vertinimo pokytį arba neigiamus išgyvenimus dėl savo įvaizdžio visuomenėje suvokimo pasikeitimo (orumas), o ne vien tokia, kuri jį žemintų kitų akyse.[57] Kai kalbama apie pasitikėjimo asmeniu pakirtimą, tai turima omenyje viešosios nuomonės apie asmenį pasikeitimą (garbė), todėl šmeižimui kvalifikuoti pakanka, kad būtų įžeistas tik orumas arba tik garbė, nors teisėje šios vertybės paprastai yra ginamos kartu.[58] Šias vertybes žeidžianti informacija gali būti apie asmens šeiminius santykius, sveikatos būkle, vertybes, politines pažiūras, padarytus nusikaltimus, nusižengimus, priklausymą organizacijoms ar amoralius, neetiškus poelgius, tai yra, bet kokia informacija žeidžianti asmenį tiek jo paties, tiek kitų akyse, tačiau svarbu, kad informacija būtų konkreti ir ją būtų galima patikrinti. Apygardos teismas yra išaiškinęs, kad: „paskleista informacija turi būti žmogų žeminanti, galinti pakirsti jo reputaciją, sumenkinti kito žmogaus ar žmonių pasitikėjimą juo. Tokia informacija turi būti konkreti, kurios faktus galima būtų patikrinti. Pasakymai, kad žmogus blogas, nepatikimas, melagis, amoralus, nenurodant tai patvirtinančių faktų, nėra šmeižimas“[59]. Toks teismo išaiškinimas esant panašiems pasisakymams apie asmenį, neatima teisės įžeistą garbę ir orumą ginti civilinio proceso tvarka.

Subjektyvioji LR BK 154 straipsnio pusė pasireškia šiaip požymiais: kaltė bei motyvas. LR BK išskiria dvi kaltės formas – tyčia ir neatsargumas. Kiekviena iš jų skirstoma į rūšis. Atliekant nusikalstamas veikas, kurių sudėtys yra formalios, galima tik tiesioginė tyčia[60]. Atsižvelgiant į tai, jog formali nusikalstamos veikos sudėtis įtvirtinta ir LR BK 154 straipsnyje, nes nenumato pavojingos veikos padarinių darytina išvada, jog šmeižimas galimas tik veikiant tiesiogine tyčia. Teismų praktikoje taip pat įtvirtinta, kad šmeižimas padaromas tik tiesiogine tyčia (LR BK 15 straipsnio 2 dalis), o tai reiškia, jog kaltininkas supranta, kad skleidžia melagingas žinias, kurios yra žeminančios, niekinančios ar galinčios pakirsti pasitikėjimą kitu asmeniu, ir nori taip veikti. Vien objektyviai tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar

[57] Skrebė, *supra note,* 41.
[58] *Ibid.*
[59] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-641-468/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/391067
[60] Vytautas Piesliakas, „*Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*“ (Vilnius: Justitia, 2006), 355.

pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimas per visuomenės informavimo priemonę dar nesudaro šmeižimo nusikaltimo sudėties, jeigu nenustatyta, kad tokia informacija buvo paskleista tyčia, tai yra, kaltininkui suvokiant tokias šios informacijos savybes – neatitikimą tikrovės, žeminantį pobūdį – ir norint paskleisti būtent tokią informaciją, taigi tyčios turinį sudaro šio požymio suvokimas ir norėjimas paskleisti tokią informaciją [61]. Atsakomybė pagal LR BK 154 straipsnį kyla tuomet, kai kaltininkas suvokia, jog jis skleidžia tikrovės neatitinkančią informaciją, tačiau jeigu asmuo yra įsitikinęs, kad jo skleidžiama informacija yra teisinga, tai yra, jis sąžiningai klysta dėl informacijos teisingumo, ši aplinkybė šalina atsakomybę[62].

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad tikrovės neatitinkančios informacijos skleidimo motyvai veikos kvalifikavimui reikšmės neturi – pakanka, kad asmuo suvokia, jog tokia tikrovės neatitinkanti informacija paniekins ir pažemins kitą asmenį[63]. Apibendrinant galima teigti, jog nepakanka įrodyti vien subjektyviosios LR BK 154 straipsnio pusės, kadangi būtina nustatyti bei nurodyti objektyvius duomenis, patvirtinančius tyčios turinį[64].

Taip pat svarbu paminėti, kad be asmens garbės ir orumo gynimo baudžiamosios teisės normomis, ją galima apginti ir taikant civilinės bei administracinės teisės normas, todėl šiame darbe svarbu aptarti, kokiomis priemonėmis ir kokia apimtimi asmens garbė ir orumas gali būti apginti netaikant baudžiamosios atsakomybės LR BK 154 straipsnio pagrindu.

1.2. Garbės ir orumo gynimas civilinėje teisėje

Konstitucijos 21 straipsnyje yra įtvirtinta, kad žmogaus orumą gina įstatymas, o Konstitucijos 22 straipsnis numato, kad įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeiminį gyvenimą, kėsinimosi į jo garbę ir orumą.

LR CK 2.24 straipsnis reglamentuoja asmens garbės ir orumo gynimą. Šio straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą bei neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. To paties straipsnio 2 dalis reglamentuoja situacijas, kai tikrovės neatitinkantys duomenys buvo paskleisti per visuomenės informavimo

[61] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/478904; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/655579; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1024259

[62] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1534766; „Kauno apygardos teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-2029-114/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482459

[63] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-596/2005“, Infolex, https://eteismai.lt/byla/230378225650332/1A-612-116-2014

[64] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. liepos 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-712/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/394419

priemones, tai yra spaudoje, televizijoje, radijuje ar panašiai ir asmuo, apie kurį šie duomenys buvo paskleisti, turi teisę surašyti paneigimą ir pareikalauti, kad ta visuomenės informavimo priemonė šį paneigimą nemokamai išspausdintų ar kitaip paskelbtų. Priešingu atveju, jeigu visuomenės informavimo priemonė atsisako spausdinti ar kitaip paskelbti paneigimą arba to nepadaro per šio straipsnio 2 dalyje nustatytą terminą, asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą (LR CK 2.24 straipsnio 4 dalis)[65]. Svarbu pabrėžti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotą teisės taikymo ir aiškinimo praktiką, kurioje įtvirtinta, jog „ieškovo pareiga naudotis ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka priklauso nuo ieškovo pasirinkto teisių gynybos būdo (keliamų reikalavimų) ir asmens, kuriam ieškovas reiškia savo reikalavimus (atsakovo). Jei ieškovas savo reikalavimus reiškia visuomenės informavimo priemonei, jis privalo naudotis įstatymuose nustatyta išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka. Tuo tarpu, jei reikalavimai keliami ne visuomenės informavimo priemonei, o asmeniui, kurio teiginiai buvo cituojami visuomenės informavimo priemonės, tokia tvarka naudotis nėra privaloma. Toks teisinis reguliavimas logiškai išplaukia iš pačios replikos teisės esmės ir paskirties, nes tokia teisė – tai galimybė ne teismo tvarka pašalinti asmens teisės pažeidimą, padarytą būtent visuomenės informavimo priemonės: tuo atveju, kai visuomenės informavimo priemonė pripažįsta pagrįstu asmens reikalavimą dėl paskleistų duomenų neatitikties tikrovei, ji gali viešai, tokiu pat būdu kaip duomenys buvo paskleisti, juos paneigti“[66].

Teisė į garbę ir orumą yra asmens teisė reikalauti, jog viešoji nuomonė apie jį būtų formuojama žinių, atitinkančių tikruosius asmens poelgius, pagrindu ir moralinis vertinimas atitiktų tai, kaip jis tikrovėje vykdo įstatymų, bendražmogiškosios moralės normų reikalavimus.[67]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad garbė ir orumas pagal LR CK 2.24 straipsnį ginami nustačius faktų visetą, tai yra pirma, žinių paskleidimo faktą, antra, faktą, kad žinios yra apie ieškovą (asmenį, kurio garbė ir orumas galimai yra pažeisti), trečia, faktą, kad paskleistos žinios neatitinka tikrovės, ir, ketvirta, faktą, jog žinios žemina asmens garbę ir orumą.[68] Taigi, tik esant visų šių faktų visumai yra galimas garbės ir orumo gynimas pagal CK 2.24 straipsnį.

Pirmoji iš sąlygų yra žinių paskleidimo faktas. Kiekvienu atveju nustatinėjant, ar buvo

[65] „Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-251-773/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1568059

[66] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228719; „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-467-642/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1708899

[67] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/224168

[68] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/194539; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1574274; „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-96-459/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1707892

žinių (faktų ir duomenų) paskleidimo faktas, reikia išsiaiškinti, ar ši informacija tapo žinoma trečiajam asmeniui. Sąvoka „paskleidimas“ apima konkrečių duomenų perdavimą bet kokiomis priemonėmis, tai gali būti žodžiu, raštu, laišku, įsakymu ar panašiais būdais, per visuomenės informavimo priemones, elektroniniu paštu, internetu ir panašiomis priemonėmis bent vienam asmeniui, išskyrus tą, apie kurį tie duomenys yra skleidžiami.[69] Paskleistais duomenys laikomi tada, kai juos, be asmens, apie kurį jie paskleisti, sužino dar bent vienas pašalinis asmuo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje teigiama, kad duomenys yra paskleisti kreipimesi (pareiškime, skunde) į valstybės (savivaldybės) pareigūnus dėl jų kompetencijai priskirtų klausimų sprendimo, turi aiškintis, ar kreipimasis (pareiškimas, skundas) buvo paskleistas tretiesiems (nesusijusiems su skundo tyrimu) asmenims. Tuo atveju, kai atitinkamo kreipimosi (pareiškimo, skundo) turinys tampa žinomas pareigūnams dėl jų tarnybinių pareigų, reglamentuotų teisės aktais, vykdymo, tai nelaikytina duomenų paskleidimu, jei ši informacija pareigūnų nėra pranešama tretiesiems asmenims, tai yra, valstybės institucijų pareigūnai nėra vertinami kaip tretieji asmenys[70]. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, paskleidimo faktui nustatyti užtenka, kad pagal nurodytus požymius aplinkiniai atpažintų asmenį, apie kurį yra paskleisti duomenys, net tais atvejais, kai asmuo tiesiogiai nenurodytas, bet aplinkiniams tampa aišku, kad informacija skelbiama apie tam tikrą asmenį iš susidariusių aplinkybių.[71]

Antroji sąlyga, kad žinios yra apie ieškovą (apie asmenį, kurio garbė ir orumas galimai yra pažeistas). Naudojantis moderniomis informacinėmis technologijomis visuomenės nuomonė apie asmenį gali būti suformuota žaibiškai. Negatyvi bei asmens garbę ir orumą pažeidžianti visuomenės nuomonė gali būti suformuota tiek paskleidžiant žinias, tai yra duomenis ir faktus, tiek pareiškiant nuomonę. Reikalauti paneigti paskleistus duomenis teismo tvarka gali tik asmuo, apie kurį jie buvo paskleisti. Po asmens mirties teisę reikalauti paneigti duomenis turi asmens sutuoktinis, tėvai ir vaikai, jeigu tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimas kartu žemina jų garbę ir orumą.[72]

Vienas svarbiausių klausimų garbės ir orumo bylose yra duomenų (žinių, informacijos, faktų) ir nuomonės atskyrimas. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką faktas yra tikras, nepramanytas įvykis, dalykas, reiškinys, tuo tarpu duomenys yra fakto turinį atskleidžianti informacija, o žinia – tai informacija apie faktus ir jų duomenis, tai yra dalykus, reiškinius,

[69] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1574274
[70] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-264/2006“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60291; „Kauno apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1321-230/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1766919
[71] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/85298
[72] *Ibid.*

savybes, įvykius, veiksmus, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo ir įrodymo priemonėmis. Taigi, duomenims, faktams yra taikomas tiesos kriterijus. LR VIĮ yra įtvirtinta, kad žinia, tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas arba tikri, teisingi duomenys, o nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nuovoka, nusimanymas, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados arba pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonei nėra taikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, nes nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, tačiau nuomonė turi būti reiškiama sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiant ir neiškraipant faktų ir duomenų. Teisė reikšti nuomonę nėra absoliuti, ja kaip ir kiekviena kita teise, negalima piktnaudžiauti, tai reiškia, kad nuomonės reiškimo laisvės negalima panaudoti siekiant pažeminti kitą žmogų, pažeisti jo garbę ir orumą. Kai nuomonės reiškimas iš esmės reiškia tam tikrų faktų išdėstymą ir toks nuomonės reiškimas pažeidžia asmens garbę ir orumą, šis turi teisę ginti savo pažeistas asmenines neturtines vertybes teismine tvarka.[73]

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad siekiant tinkamai atskirti žinią nuo nuomonės, svarbiausia įvertinti pateikiamo straipsnio kontekstą, autoriaus formuluotes, taip pat į tai, ar jo teikiama informacija yra suprantama kaip neginčytinas faktas, ar kaip jo asmeninis tam tikrų aplinkybių vertinimas, nes žinios ir nuomonės atskyrimas yra fakto klausimas, kuris yra sprendžiamas tiriant ir vertinant byloje surinktų įrodymų visumą.[74] Siekiant įvertinti ar paskleista informacija yra žinia, ar nuomonė, negalima apsiriboti atsietu pažodiniu paskleisto teksto traktavimu ir kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į teiginio kontekstą, paskelbimo, pasakymo, išspausdinimo aplinkybes ir panašiai, todėl darant išvadą dėl paskleistos informacijos pobūdžio būtina atsižvelgti į visą kontekstą, kuriame ji pateikiama, informacijos pateikimo konstrukciją, pagal kurią galima spręsti, ar autorius teikia informaciją apie su asmeniu susijusį faktą ką nors teigdamas, nurodydamas, ar pateikia savo tam tikrų duomenų subjektyvų vertinimą, kaip jis supranta teikiamus duomenis.[75] Taigi, nuomonę ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teiginiai, ar kaip dvejonės, pasiūlymai, klausimas, abejonė ar kitokia forma.

EŽTT praktikoje aiškiai atskiriami fakto konstatavimas – faktų buvimas gali būti įrodomas ir vertinamieji teiginiai – vertinamųjų teiginių teisingumo negalima įrodyti, todėl kai teiginiai yra vertinamojo pobūdžio, jų reiškimo ribos, apribojimo proporcingumas gali priklausyti nuo to, ar turima pakankamai faktų ginčijamam teiginiui pagrįsti, nes vertinamojo pobūdžio

[73] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001“, Teisės gidas, http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=11997

[74] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981987; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1759066

[75] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981987; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019“, Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1759066

teiginys, kuris neturi faktinio pagrindo, gali peržengti leistinas ribas.[76] Taigi, žiniai yra taikomas tiesos kriterijus, jos egzistavimas gali būti patikrinamas įrodymais ir objektyviai nustatomas, o nuomonė turi turėti pakankamą faktinį pagrindą, tačiau ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, nuomonės teisingumas nėra įrodinėjamas.[77]

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje nagrinėjamoje byloje, kurioje buvo nagrinėjami atsakovo išsakyti teiginiai apie ieškovą „jis yra piktybinis žmogus“, „tai kenkėjas“, „labai blogai tvarkėsi kaip vadovas“, „jo vadybiniai gebėjimai labai prasti“, „negalėjo ilgiau jo laikyti, kadangi labai kenkė įstaigai“ pažymėjo, kad „atsakovas straipsniuose paskleidė apie ieškovą žinią, o ne nuomonę, nes minėtus teiginius pateikė ne kaip savo ar grupės asmenų subjektyvų egzistuojančių faktinių duomenų apie ieškovą vertinimą, požiūrį į šiuos duomenis, jų supratimą, o kaip teiginius apie objektyviai egzistuojančius dalykus, aiškiai nurodančius, kad ieškovas yra kenkėjas, turintis blogus vadybinius gebėjimus ir blogai tvarkęs VšĮ Šilutės pirminės sveikatos priežiūros centro, kuriam vadovavo, veiklą.“[78]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija taip pat yra pažymėjusi, kad tarptautinėje bei nacionalinėje praktikoje asmens garbė ir orumas yra ginami ir nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo, o ne tik nuo juos žeminančių tikrovės neatitinkančių žinių skleidimo, taigi, visuomenei apie tam tikrus įvykius pateikiama informacija turi būti teisinga, pagrįsta faktais, o viešosios informacijos rengėjai, skleisdami informaciją visuomenei, neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų.[79]

Trečioji sąlyga - paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Paskleisti duomenys neatitinka tikrovės tuo atveju, kai faktai tikrovėje neegzistavo, įvykiai klostėsi ne taip, kaip nurodoma, asmens poelgiai vertinami neadekvačiai vykusiems faktams.[80] Kai paskleisti duomenys ne iš esmės, o šiek tiek neatitinka tikrovės sąžiningai suklydus, galima tokių atvejų nepripažinti asmens garbės ir orumo pažeidimais. Taigi, duomenų neatitikties tikrovei faktui nustatyti neturi reikšmės neesminiai paskleistos informacijos netikslumai, jeigu jie neturėjo įtakos faktui egzistuoti, tai yra pavyzdžiui netiksliai nustatytas laikas, vieta, kai kurios esminės aplinkybės, kitos nežymios klaidos ir panašiai, apie asmenį paskleistos žinios vertinamos pagal visą informaciją, visas faktines aplinkybes, kurios nulėmė tos informacijos paskelbimą, todėl aiškinantis, ar duomenys atitinka tikrovę, būtina atsižvelgti į visas ginčo faktines aplinkybes, kurios įvyko tiek iki duomenų

[76] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Kwiecien prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 51744/99“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78876
[77] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1340194
[78] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1759066
[79] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2012“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482092
[80] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-411/2007“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81434

paskelbimo, tiek po jų paskelbimo.

Ketvirtoji sąlyga yra žinios žeminančios garbę ir orumą. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką tais atvejais, kai žinia neatitinka tikrovės, tačiau nenustatoma, kad ji būtų žeminančio pobūdžio, asmens garbė ir orumas nėra pažeidžiami, nes nėra visų keturių garbės ir orumo gynimo sąlygų.[81] Vertinant ar duomenys žemina asmens garbę ir orumą, reikia vadovautis protingumo kriterijumi bei atsižvelgti ne tik į paties ieškovo nuomonę, bet ir į visuomenėje nusistovėjusius garbės ir orumo kriterijus.

LR CK 2.24 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad jeigu tikrovės neatitinkantys duomenys buvo paskleisti per visuomenės informavimo priemonę, asmuo, apie kurį šie duomenys buvo paskleisti, turi teisę surašyti paneigimą ir pareikalauti, kad ta visuomenės informavimo priemonė šį paneigimą nemokamai išspausdintų ar kitaip paskelbtų, o to paties straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta, kad jeigu visuomenės informavimo priemonė atsisako spausdinti ar kitaip paskelbti paneigimą arba to nepadaro per 2 dalyje numatytą terminą, asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą. Taigi yra numatyta išankstinė ginčo sprendimo ne teismo tvarka – replikos teisė, tai yra asmuo turi reikalauti, kad visuomenės informavimo priemonė paneigtų paskelbtus duomenis. Tačiau pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką: „Asmuo CK 2.24 straipsnio 2, 4 dalyse nustatyta replikos teise privalo pasinaudoti tik tada, kai duomenis paskelbė visuomenės informavimo priemonė. Jeigu per visuomenės informavimo priemonę paskelbė kitas asmuo, o visuomenės informavimo priemonė perteikė neiškraipytus duomenis paskelbusio asmens citatas, tai asmuo, apie kurį paskelbti duomenys, turi teisę nepasinaudojęs replikos teise kreiptis į teismą ir reikalauti, kad teismas įpareigotų duomenis paskleidusį asmenį adekvačiai paneigti duomenis ir atlyginti žalą.“ [82]

Pagal LR CK 2.24 straipsnio 6 dalį tikrovės neatitinkančius duomenis paskleidęs asmuo atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu tie duomenys yra paskelbti apie viešą asmenį bei jo valstybinę ir visuomeninę veiklą, juos paskelbęs asmuo įrodo, kad jis veikė sąžiningai siekdamas supažindinti visuomenę su tuo asmeniu ir jo veikla. Pagal LR VIĮ 2 straipsnio 78 dalį viešasis asmuo yra valstybės politikas, teisėjas, valstybės ar savivaldybės pareigūnas, politinės partijos ir (ar) asociacijos vadovas, kuris dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, arba kitas fizinis asmuo, jeigu jis turi viešojo administravimo įgaliojimus ar administruoja viešųjų paslaugų teikimą arba jeigu jo nuolatinė

[81] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-390/2008“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/88810

[82] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2006“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/252015; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216637; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-471-403/2018“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1673953

veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, kad: „Viešajam asmeniui taikoma mažesnė pažeistų teisių apsauga, t. y. viešasis asmuo nesinaudoja tokiu pačiu asmeninių teisių gynimo mastu kaip privatus asmuo. Viešasis asmuo privalo demonstruoti didesnį tolerancijos laipsnį žiniasklaidos dėmesiui. Taigi viešasis asmuo turi pakęsti ir toleruoti jo atžvilgiu skelbiamą, nors ir nevisiškai tikslią informaciją, kuri privataus asmens atžvilgiu galėtų būti vertinama kaip garbės ir orumo pažeidimas. Sprendžiant dėl asmens, paskleidusio duomenis apie viešąjį asmenį, atsakomybės, svarbiausia yra duomenų paskleidimo tikslas ir juos paskleidusio asmens elgesys. Kai duomenis paskleidęs asmuo veikia sąžiningai, turėdamas tikslą informuoti visuomenę apie viešąjį asmenį ir jo veiklą tokiais klausimais, kuriuos visuomenė turi pagrįstą ir teisėtą interesą žinoti, tai informacijos nereikšmingi netikslumai ar agresyvi kritika nėra pagrindas tam asmeniui taikyti atsakomybę. Kai asmuo skelbia duomenis apie viešąjį asmenį turėdamas tikslą jį pažeminti, tai taikoma atsakomybė.“[83] Nors viešajam asmeniui taikoma mažesnė pažeidžiamų teisių apsauga, tačiau jo pakantumo ir tolerancijos skelbiamai informacijai pareiga neeliminuoja duomenis skleidžiančio asmens pareigos veikti sąžiningai, todėl, kai asmuo skelbia duomenis apie viešąjį asmenį turėdamas tikslą jį pažeminti, jam taikoma civilinė atsakomybė.[84] Taip pat svarbu pažymėti, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad sprendžiant dėl visuomenės informavimo priemonės atsakomybės yra būtina įvertinti aplinkybę, jog žurnalisto profesinė etika reikalauja skelbti tik patikrintą, tikrą informaciją, todėl visuomenės informavimo priemonės turi pareigą padaryti viską, ką konkrečioje situacijoje buvo įmanoma padaryti, siekiant nustatyti skelbiamos informacijos tikrumą, tačiau yra atvejų, kai visuomenės informavimo priemonė turi teisę pasitikėti kitais informacijos šaltiniais ir neprivalo patikrinti informacijos tikrumo, tai yra pavyzdžiui, kai skelbiama oficialių valstybės institucijų pateikiama informacija.[85] Taigi, sprendžiant dėl visuomenės informavimo priemonės atsakomybės, turi būti nustatomos faktinės aplinkybės kiekvienu atveju, kurios yra susijusios su informacijos šaltinio, kurio pateiktus duomenis citavo visuomenės informavimo priemonė, patikimumu, autoritetu ir, vadovaujantis protingumo principu, turi būti vertinama visuomenės informavimo priemonės pasitikėjimas tokiu šaltiniu atitiktis keliamiems žurnalistų profesionalumo standartams.[86]

[83] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981987; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1759066

[84] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228719

[85] „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1741674

[86] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216637; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228719; „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019“ Infolex,

1.3. Garbės ir orumo gynimas administracinėje teisėje

Baudžiamoji ir administracinė atsakomybė priklauso viešajai teisei ir pagal savo reguliavimo turinį bei metodus turi daug bendrybių, tačiau kartu galima įžvelgti ir svarbius skirtumus. Po Lietuvos valstybės Nepriklausomybės atkūrimo, kai buvo kuriamas naujasis LR BK, buvo akcentuojamas teisingumo principas bei iškelti uždaviniai išvengti situacijų, kai už atliktą veiką gali būti skiriama skirtinga sankcija, kurią reglamentuoja skirtingi teisės aktai[87]. Tačiau atsižvelgiant į dabartinę situaciją, po naujojo LR BK sukūrimo, tokių situacijų išvengti nepavyko. Lietuvoje į administracinius nusižengimus panašios kai kurios nusikalstamos veikos visuomenės saugumui, valdymo tvarkai, viešajai tvarkai, ekonomikai ir verslo tvarkai, nusikalstamos veikos finansų sistemai ir panašiai.

Taigi, administracinė ir baudžiamoji atsakomybė neretai nustatoma už tas pačias veikas. Administraciniai teisės pažeidimai dažniausiai yra traktuojami kaip mažiau žalingos arba mažiau pavojingos veikos, kuriomis kėsinamasi į instrumentines arba mažiau svarbias teisines vertybes ir interesus bei už kurias numatomos švelnesnės sankcijos, dažniausiai tik bauda, ir paprastesnė teisinio proceso tvarka, tai yra taikomos savivaldos institucijų ar atskirų pareigūnų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog tarp baudžiamosios ir administracinės teisinės atsakomybės yra nemažai panašumų, tačiau ir esminių skirtumų. Administracinių teisės pažeidimų ir nusikalstamų veikų pavojingumas yra nevienodas, skiriasi ir patraukimo baudžiamojon arba administracinėn atsakomybėn padariniai[88]. Teisinėje literatūroje pabrėžiama, jog nors administraciniai nusižengimai yra pripažįstami mažiau pavojingomis veikomis, tačiau jos vis vien yra teisės aktų uždraustos veikos, už kurių atlikimą yra numatytos švelnesnės sankcijos[89].

Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnyje ir Konstitucijos 25 straipsnyje yra įtvirtinta saviraiškos laisvė, tai yra, asmens teisė laisvai reikšti savo įsitikinimus ir mintis, kuri yra saugotina demokratinės visuomenės teisinė vertybė, tačiau ši teisė nėra absoliuti. Demokratinėje visuomenėje šios teisės įgyvendinimo ribos priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų teises bei reputaciją, vengiant įžeidžiančio pobūdžio formuluočių[90]. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pabrėžiama, jog nuomonė turi būti reiškiama sąžiningai ir etiškai, sąmoningai

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1741674

[87] Vytautas Piesliakas, *„Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika“*, (Jurisprudencija, 1998, t. 10(2)), 39.

[88] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta400/content; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta248/content

[89] Albertas Čaplinskas, *„Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. Teisės problemos“,* 2004, Nr. 14(46), 60.

[90] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Constantinescu prieš Rumuniją*, bylos Nr. 28871/95“ Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58737

nenuslepiant ir neiškraipant faktų ir duomenų, pagrįsta ir objektyvi kritika ginama, jei ji yra tinkamai išreiškiama, tai yra, neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo sumenkinti ir pažeminti, o turint pozityvų tikslą – išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti. Subjektyvūs samprotavimai pripažįstami žeminančiais garbę ir orumą, kai jie yra nesąžiningi, neturintys faktinio pagrindo, suponuoja neigiamas visuomenės nuostatas dėl asmens, apie kurį reiškiama nuomonė[91]. Pažymėtina, jog „neetiška, nesąžininga, nesiremiant jokiais argumentais ar faktais arba tam tikrus faktus nutylint reiškiama nuomonė gali būti pripažinta žeidžiančia asmens garbę ir orumą <...>, ypač tais atvejais, kai pasisakymais tėra išreikštas pyktis, nepasitenkinimas, nenurodant susierzinimo priežasties“[92]. EŽTT laikė žeminančiais garbę ir orumą teisėjui adresuotame laiške įrašytus teiginius „ribota asmenybė“, ,,kažkoks kvailys“, ,,akivaizdus kretinas“, nes jais išreikštas pyktis, frustracija, tačiau suprantamai to priežastys nėra paaiškintos[93]. Kitoje EŽTT byloje atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei reiškiant asmeninę nuomonę siekiama nepagrįstai pulti kitą asmenį, turint tikslą įžeisti, tai yra nesuderinama su konvencine teise į saviraiškos laisvę[94]. Taigi, „demokratinėje visuomenėje teisės laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus įgyvendinimo ribos priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų reputaciją ir teises, vengiant įžeidžiamo pobūdžio formuluočių (EŽTT 2000 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Constantinescu prieš Rumuniją*, Nr. 28871/95)“[95].

Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – LR ANK[96]) 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad administracinis nusižengimas, tai šiame kodekse uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas ar neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį numatyta administracinė nuobauda, požymius.

Dekriminalizavus LR BK 155 straipsnį, kuriame buvo įtvirtinta atsakomybė už įžeidimą, buvo dekriminalizuotas ir LR BK 290 straipsnis – Valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas. LR BK 290 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad tas, kas įžeidė savo pareigas einantį valstybės tarnautoją ar viešojo administravimo funkcijas atliekantį asmenį, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dviejų metų (LR BK 2016 m. sausio 1 d. redakcija). Už panašias veikas, numatytas LR BK 290 straipsnyje, nustatyta administracinė

[91] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/803432; „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-33-253/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1412937

[92] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015“, Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981987

[93] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Skalka prieš Lenkiją, bylos* Nr. 43425/98“ Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61105

[94] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Wojtas-Kaleta prieš Lenkiją,* bylos Nr. 20436/02“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93417

[95] „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-215-300/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1670010

[96] „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, 2015-07-10 Nr. 11216, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b

atsakomybė ir iš LR BK nuostatos suformuluotas LR ANK 507 straipsnis Valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeidimas. Taigi LR ANK skyriuje, reglamentuojančiame administracinius nusižengimus, susijusius su valdymo tvarka, yra įtvirtintas LR ANK 507 straipsnis, numatantis atsakomybę už valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeminimą bei LR ANK 508 straipsnis, numatantis atsakomybę už statutinio valstybės tarnautojo, karo policijos ar žvalgybos pareigūno garbės ir orumo pažeminimą.

LR ANK 507 straipsnyje yra įtvirtinta, kad valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeminimas, reiškiamas raštu, žodžiu, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu ar kitokiu elgesiu ir užtraukia baudą nuo penkiasdešimt iki trijų šimtų eurų.

Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad žmogaus saviraiškos laisvė nėra absoliuti ir asmuo naudodamasis šia konstitucine laisve taip pat turi ir pareigą ja naudotis taip, kad nebūtų pažeistos kitos demokratinėje visuomenėje ginamos vertybės, be kita ko, kito žmogaus garbė ir orumas.[97] Teismas nagrinėdamas bylą dėl LR ANK 507 straipsnio pažeidimo, kurioje asmuo raštu pažemino valstybės politikų, LR Seimo narių bei prokuroro garbę ir orumą, konstatavo, kad: „Z. A. neturi teisės (kartu ir laisvės) sakyti apie kitą asmenį, o nagrinėjamu atveju valstybės pareigūną, vykdantį savo tiesiogines darbo funkcijas, ir valstybės politikus bet ką prisidengdama „savo tiesos“ argumentu. Z. A. yra nubausta ne už prokuroro bei valstybės politikų darbo kritiką (kaip teigiama apeliaciniame skunde), o už jos išreiškimą nepriimtinu būdu ir nepagrindžiant tikrovėje esančiais duomenimis. Šiuo atveju apeliantės išsakyta „savo tiesa“, t. y. subjektyvus situacijos vertinimas, apie prokuroro, atlikusio procesines funkcijas, veiksmus bei valstybės politikus neatitiko faktinių aplinkybių.“[98] Teismas pažymėjo, kad būtų galima apeliantės subjektyviu vertinimu („savo tiesa“) laikyti tuos atvejus, kai yra išsakoma nuomonė apie objektyvioje tikrovėje esančius faktus, tačiau subjektyviu vertinimu („savo tiesa“) negali būti laikomi išsakyti teiginiai, kurie nėra pagrįsti jokiais objektyvioje tikrovėje esančiais duomenimis.[99] Taigi, asmens saviraiškos laisvė turi būti realizuojama atsakingai, ši laisvė turi ribas, kurių kiekvienas asmuo, kuris realizuoja šią laisvę, privalo paisyti, o už šių ribų nepaisymą privalu atsakyti įstatymų nustatyta tvarka.

Teismų praktikoje pastebima, jog žeminantys garbę ir orumą laikytini tokie žodžiai ar veiksmai, kuriais siekiama asmenį pažeminti, įskaudinti, pakenkti jo moraliniam prestižui. LR ANK 508 straipsnio paskirtis yra sudaryti teisines prielaidas atitinkamų teisėsaugos institucijų

[97] „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. AN2-206-380/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1739429
[98] *Ibid.*
[99] *Ibid.*

pareigūnams vykdyti savo tarnybines funkcijas, saugoti jų garbę ir orumą. Priešingu atveju, netinkamų, įžeidžiančių žodžių vartojimas statutinio pareigūno atžvilgiu traktuotinas kaip jo garbės ir orumo pažeminimas ir atitinka administracinio nusižengimo, numatyto LR ANK 508 straipsnio sudėtį[100]. Pripažįstama, jog valstybės tarnautojo garbės ir orumo pažeminimas objektyviai gali reikštis įvairių užgaulių žodžių (pavyzdžiui, „gaidys“, „idiotas“, „kyšininkai“, „korumpuoti vagys“, „ožiai“, „benamiai šunys“ ir pan.), necenzūrinių keiksmažodžių vartojimu[101].

LR ANK 508 straipsnyje įtvirtinta, kad statutinio valstybės tarnautojo, karo policijos ar žvalgybos pareigūno garbės ir orumo pažeminimas, reiškiamas žodžiais, gestais įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu elgesiu ar kitokiu elgesiu, užtraukia baudą nuo devyniasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų. LR ANK 508 straipsnio subjektas yra specialus. Teismų praktikoje yra pažymima, kad LR ANK 508 straipsnyje numatytas nusižengimas gali pasireikšti tik konkretaus subjekto atžvilgiu, tai reiškia, kad padarius šį nusižengimą gali būti pažeminama konkretaus valstybės tarnautojo, karo policijos ar žvalgybos pareigūno garbė ir orumas, o toks aiškinimas matyti ir iš šios normos konstrukcijos, kurioje kalbama apie tam tikro pareigūno garbės ir orumo pažeminimą, o ne neapibrėžtą žalą institucijai, kurioje toks pareigūnas dirba.[102] Taigi, policijos pareigūnai, kurie patyrė žalą dėl administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens veiksmų, nurodytų LR ANK 508 straipsnio dispozicijoje, laikytini nukentėjusiaisiais. Administracinio nusižengimo tyrimą atliekantys pareigūnai – tai atitinkamų institucijų įgalioti pareigūnai, kurie pradeda administracinių nusižengimų teiseną, atlieka administracinių nusižengimų tyrimą ir surašo administracinių nusižengimų protokolus.[103] Susiklosčius situacijai, kai policijos komisariato pareigūnas galimai nukentėjęs dėl asmens veiksmų ir dalyvaujantis kaip administracinio nusižengimo tyrimą atliekantis asmuo bei surašęs administracinio nusižengimo protokolą, teismų praktikoje buvo konstatuota, kad pareigūnas galimai nukentėjęs nuo asmens veiksmų negali dalyvauti administracinio nusižengimo byloje kaip bylą tiriantis pareigūnas, todėl negalėjo surašyti ir administracinio nusižengimo protokolo, taigi asmuo, patyręs žalos dėl padaryto administracinio nusižengimo, bei asmuo, institucijos įgaliotas atlikti administracinio nusižengimo tyrimą, negali būti tas pats.[104]

[100] „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-215-300/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1670010; „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-65-337/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1726341

[101] „Plungės apylinkės teismo Skuodo rūmų 2019 m. liepos 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A18-102-1054/2019“, E-teismai, https://eteismai.lt/byla/268450829074835/A18_-102-1054/2019

[102] „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. AN2-457-898/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1764934

[103] *Ibid.*

[104] *Ibid.*

Svarbu paminėti ir tai, jog LR ANK 507 ir 508 straipsniui yra būdinga subjektyvioji požymių pusė – tiesioginė tyčia, tai yra asmuo, veikdamas tiesiogine tyčia suvokia pavojingumo pobūdį ir siekia numatytų tikslų bei jų nori[105].

Taigi, apibendrinant, galima teigti, jog žmogaus saviraiškos laisvė nėra absoliuti ir asmuo naudodamasis šia savo konstitucine laisve turi taip pat ir pareigą ja naudotis taip, jog nebūtų pažeistos kitos demokratinėje visuomenėje ginamos vertybės, be kita ko, kito žmogaus garbė ir orumas. Taip pat svarbu pažymėti, jog tokiais veiksmais gali būti pažeminta ne tik valstybės tarnautojų garbė ir orumas, bet ir valstybės institucijos vardas, sumenkinant jos autoritetą bei visuomenės pasitikėjimą ja, kai visuomenės pasitikėjimas šia valstybės institucija, kuri savo veikloje prisideda prie teisingumo vykdymo, gali būti laikomas viešuoju interesu. Žmogaus saviraiškos laisvė privalo būti realizuojama atsakingai, ši laisvė taip pat turi ribas, kurių kiekvienas šią laisvę realizuojantis asmuo privalo paisyti, nes priešingu atveju, už šių ribų nepaisymą privaloma atsakyti įstatymų nustatyta tvarka[106].

[105] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287-697/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1535649

[106] „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-248-361/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1632565

2. ULTIMA RATIO PRINCIPAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

2.1. *Ultima ratio* principo samprata, reikšmė ir turinys

Ultima ratio terminas buvo pradėtas vartoti dar vėlyvame XVI-XVII amžiuje. Tuo metu šis terminas buvo vartojamas tiek civilinėje, tiek baudžiamojoje teisėje. Suvokus baudžiamųjų įstatymų keliamą riziką, kuri buvo laikoma kaip savotiškas „vaistas“, slopinantis visuotinę tendenciją kovai su visomis visuomenės negerovėmis baudžiamaisiais įstatymais, kilo kraštutinės priemonės (lot. ultima ratio) idėja, kurios esmę nusakė teiginys: baudžiamųjų įstatymų draudimų ir sankcijų turi būti imamasi tik tada, kai tai yra neišvengiama, tai yra neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeidžiamų teisinių gėrių[107]. Vėliau šis terminas, kaip pamatinė idėja, teisės moksle bei teismų formuojamoje praktikoje buvo pripažintas kaip principas. Ši idėja pirmiausia iškelia įstatymo leidėjui pareigą tikrinti kriminalizavimo pagrįstumą, tai yra, ar iš tiesų žalingam elgesiui būtina taikyti baudžiamosios teisės normas[108]. Kitais žodžiais tariant, nepageidaujamo visuomenei elgesio draudimas baudžiamojoje teisėje galimas tik tuo atveju, kai jis neturi alternatyvių poveikio priemonių, tai yra, kai tokiam elgesiui uždrausti kitų teisės šakų priemonės nėra veiksmingos[109]. Šiuolaikinėje baudžiamojoje teisinėje literatūroje taip pat teigiama, jog pagrindinė šio principo idėja yra ta, kad baudžiamoji teisė – dėl savo ypač sunkių teisinių pasekmių, kurios savaime laikomos „blogiu“ – turėtų būti tik valstybės veiksmų paskutinė (kraštutinė) priemonė *(ultima ratio)*, kovojant su nepageidaujamu elgesiu arba teisinių gėrių pažeidimais[110]. Tik esant tokiai situacijai, kai kitos priemonės, pavyzdžiui, civilinės, administracinės ar socialinės apsaugos teisės, negali pasiekti šio tikslo, valstybė turi teisę imtis drastiškų baudžiamosios teisės priemonių, siekdama tam tikro socialinio elgesio[111]. Tai yra įtvirtinta ne tik Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje, kurioje teigiama, jog „baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti“[112], bet ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Tesimo jurisprudencijoje, kurioje įtvirtinta, jog „siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią

[107] Fedosiuk, *supra note,* 11.
[108] Wessels, J., *„Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra“* (iš vokiečių kalbos vertė A. Abramavičius ir G. Goda), Vilnius: 2003), 29.
[109] Fedosiuk, *op cit*.
[110] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 72.
[111] Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. Strafrecht allgemeiner Teil: Lehrbuch. 11. Aufl. Bielefeld: Ernst und Werner Gieseking, 2003, 15; Gintaras Švedas, *„Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“* (Teisė, 2012, Nr. 82), 18.
[112] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-466-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1395958

priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“[113]. Tačiau pripažįstant šį principą vienu iš kriminalizacijos kriterijų, vis dėlto nesutariama dėl jo reikšmės ir vietos baudžiamosios teisės principų sistemoje[114]. Svarbu pažymėti, kad kontinentinės teisės šalyse *ultima ratio* principas priskiriamas vienam iš kriminalizacijos kriterijų ir atitinka kontinentinės teisės šalių doktriną[115]. Taip pat ir Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkai O. Fedosiuk[116], V. Justickis[117], G. Švedas[118] savo darbuose principą *ultima ratio* priskiria prie kriminalizacijos kriterijų. Remiantis prieš tai minėtu *ultima ratio* principo apibūdinimu galima teigti, kad šis principas tradiciškai nustato ribas valstybei veikų kriminalizavimo (dekriminalizavimo) procese ir dėl šios funkcijos jis yra pripažįstamas veikų kriminalizavimo kriterijumi[119].

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog *ultima ratio* principas tiesiogiai LR BK įtvirtintas nėra, bet šis principas yra tiesiogiai reglamentuojamas Lietuvos teismų formuluojamoje praktikoje[120], o taip pat ir konstitucinėje jurisprudencijoje[121]. Nors šis principas, kaip minėta, nėra įtvirtintas tiesiogiai, tačiau nėra abejojama dėl konstitucinės *ultima ratio* principo reikšmės baudžiamojoje teisėje bei jo privalomumo įstatymų leidėjui ir teismams. O tai, kad tikrovėje ši idėja dažnai ignoruojama, teisinėje valstybėje nėra įtikinama priežastis abejoti pačios idėjos teisine reikšme[122]. Atsižvelgiant į tai, jog nors įstatyminiu lygmeniu nei pagrindiniai valstybių teisės aktai, nei baudžiamieji įstatymai įstatymų leidėjui kriminalizuojant atitinkamas nusikalstamas veikas įpareigojimų, draudimų ar apribojimų, tai yra, *ultima ratio* reikalavimo tiesiogiai nenumato, tačiau įdomu tai, kad Europos Komisijos 2011 m. rugsėjo 20 d. priimtame komunikate, skirtame Europos Sąjungos baudžiamosios politikos kūrimo ir veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimo

---

[113] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta248/content

[114] Aušra Dambrauskienė, *„Ultima ratio principo samprata“*, Jurisprudencija (Teisė 97 (vasario), 35.

[115] R. Bowles, M. Faure, N. Garoupa, „The Scope of Criminal Law and Criminal Sanctions: An Economic View and Policy Implications“, Journal of Law and Society, (2008, 3(35)), 392.

[116] Fedosiuk, *supra note,* 11: 718.

[117] Viktoras Justickis, „*Kriminologija. I dalis: vadovėlis*“, (Vilnius, 2001).

[118] Gintaras Švedas, „*Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*“ (Teisė: 2012, Nr. 82), 12-25.

[119] Vladas Pavilionis, „*Baudžiamosios politikos pagrindai*“ (Justitia: 1996, Nr. 3), 22.

[120] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225929; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-466-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1395958; „Šiaulių apygardos teismo 2019 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-45-875/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1714524; „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1164-506/2019“, Infolex, https://e-teismai.lt/byla/70312770076595/1-1164-506/2019

[121] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content

[122] Fedosiuk, *supra note,* 11: 722.

baudžiamosios teisės priemonėmis klausimams, remiamasi *ultima ratio* kaip pamatiniu principu, teigiant, kad baudžiamosios sankcijos gali turėti didelės įtakos piliečių teisėms, įskaitant pasmerkimą, todėl baudžiamoji atsakomybė visada turi išlikti kaip kraštutinė priemonė prieš priimant baudžiamosios teisės priemones, kuriomis remiamas Europos Sąjungos politikos vykdymas, Europos Sąjungos Sutartyje aiškiai reikalaujama patikrinti, ar baudžiamosios teisės priemonės būtinos veiksmingo politikos įgyvendinimo tikslui pasiekti. Todėl teisės aktų leidėjas privalo išanalizuoti, ar nepakaktų kitokių, kaip antai administracinių ar civilinių teisės gynimo priemonių, tuo tikslu, jog būtų užtikrinta baudžiamosios teisės politika bei problemos baudžiamosios teisės atžvilgiu būtų sprendžiamos veiksmingiau[123].

Užsienio literatūroje taip pat pastebima, jog *ultima ratio* principas yra siejamas su konstituciniu proporcingumo principu, siekiant apsaugoti demokratinę valstybę nuo nepageidaujamų teisinių pasekmių. Vokietijos, kaip labiausiai išsivysčiusios pasaulio šalies, teisinėje doktrinoje *ultima ratio* nuostatos teisinė reikšmė siejama su konstituciniu proporcingumo principu, taip pat su baudžiamosios teisės funkcija ginti ne etinius, moralinius ir ideologinius, bet tik teisinius gėrius. Principo teisinis statusas Vokietijoje taip pat siejamas su baudžiamosios teisės selektyvumu ir subsidiarumu (papildomumu) ginant teisinius gėrius; sutariama, jog baudžiamoji teisė turi pradėti veikti tik tuomet, kai kitos priemonės – nekriminalinės sankcijos – nėra adekvačios[124]. Tačiau nors šis, vienas pagrindinių baudžiamosios teisės, principas jau yra vartojamas nuo XVI amžiaus, pakankamai dėmesio į jį nebuvo telkiama[125].

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog K. Tuori, nagrinėdamas *ultima ratio* principą Vokietijos teisinėje sistemoje bei pastarąjį prilygindamas konstituciniam proporcingumo principui, išskiria kelis šios doktrinos kriterijus, iš kurių vienas pabrėžia šio principo būtinumą[126], todėl jam yra suteikiamas privalomumo pobūdis. Pažymėtina, jog privalomumo pobūdis yra skirtas ne tik kuriant, bet ir taikant teisę[127]. Darytina išvada, jog *ultima ratio* principas privalomas ne tik įstatymų leidėjui, bet ir teismams, formuojant teismų praktiką, tai reiškia, jog yra privalu patikrinti, ar konkrečiam socialiniam žalingam elgesiui yra būtina taikyti baudžiamosios teisės normas[128]. Tačiau žvelgiant į susiklosčiusią situaciją, „įstatymų leidėjas, o neretai ir taikytojas naudojasi baudžiamąja teise kaip geriausia priemone daugeliui problemų spręsti. Pavyzdžiui, naujų veikų kriminalizavimas, bausmių už korupcinius nusikaltimus griežtinimas, senaties terminų ilginimas, pripažinimas kaltu dėl veikos, kai galėjo pakakti švelnesnių poveikio priemonių, ir panašūs pavyzdžiai tik parodo, kad baudžiamoji teisė ne visada naudojama racionaliai, kad ne visada

[123] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 73.
[124] Fedosiuk, *supra note,* 11: 719.
[125] Wolfgang Naucke, *Strafrecht, Eine Einführung* (Luchterhand: 1995), 38-40.
[126] Tuori, *supra note,* 16: 13.
[127] Fedosiuk, *supra note,* 11: 722.
[128] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 84.

vadovaujamasi *ultima ratio* principu“[129]. Vokietijos teisės mokslininkai netgi priėjo tokios išvados, jog įstatymų leidėjas galės kriminalizuoti, ką tik nori, jeigu nepaisys *ultima ratio* principo[130].

Taikyti baudžiamąją atsakomybę reikėtų tik ypatingais atvejais, prieš tai atlikus kruopščią teisės pažeidimo analizę, įvertinant visas su jo padarymu susijusias faktines aplinkybes[131]. Taigi „šiuo aspektu teisės taikymas, pasitelkiant ultima ratio principą, tarsi papildo ar pakoreguoja ne visuomet tinkamai atliktą įstatymų leidėjo darbą arba tarnauja esant įstatymo skirtingo interpretavimo erdvei“[132]. Kitaip tariant *ultima ratio* principas veikia kaip teisiškai reikšmingas kriterijus, kuriuo remiantis galima verifikuoti priimtų sprendimų teisėtumą bei patikrinti ar įstatymų leidėjas vykdydamas savo veiklą nepažeidžia tam tikrų standartų. Šiuo požiūriu principas veikia kaip imperatyvas, tai yra, jis apibrėžia elgesio ribas, kurių peržengti nevalia. Šių ribų peržengimas, nukrypimas nuo teisės principo, yra teisinio reguliavimo nenuoseklumo požymis, o tai yra pagrindas kritikuoti atitinkamus teisės aktus, o kartais ir visą teisinę sistemą[133].

Tam, kad to išvengti, teisės taikytojui susidūrusiam su baudžiamuoju kaltinimu, visuomet padės vadovavimasis bendraisiais bei specialiaisiais teisės principais, ypač legalumo (lot. *nullum crimen sine lege*), proporcingumo, baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (lot. *ultima ratio*) principais. Laiko patikrinti teisės principai svarbesni nei įstatyme įtvirtintos definicijos, ypač jei joms trūksta aiškumo. Teismų formuojamoje praktikoje yra daug pavyzdžių, kai teismo išvada dėl baudžiamosios atsakomybės neproporcingumo ir neatitikties kraštutinės priemonės principui lėmė žmogaus išteisinimą, pavyzdžiui, dėl teismo sprendimo nevykdymo, nes nebuvo pasinaudota civilinio proceso suteikiamomis galimybėmis įvykdyti teismo sprendimą[134]; dėl piktnaudžiavimo, nes reiškiant kaltinimus nebuvo įvertintas kitų teisės šakų normų veiksmingumas atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant viešųjų pirkimų tvarką pažeidusius asmenis[135]; dėl neteisėto vertimosi ekonomine veikla, nes administracinės atsakomybės taikymas už analogišką veiką būtų visiškai proporcingas ir pakankamas[136]; dėl savavaldžiavimo, nes civilinėmis teisinėmis galimybėmis atkuriant pažeistas teises nebuvo pasinaudota, tuo tarpu nei LR BK numatytos bausmės, nei LR BPK numatytos procesinės prievartos priemonės pagal savo

[129] Darius Pranka, „*Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas: 2012), 37, https://repository.mruni.eu/handle/007/15968
[130] *Ibid.*
[131] Fedosiuk, *supra note,* 11: 731.
[132] Dambrauskienė, *supra note*, 15: 84.
[133] Egidijus Kūris, „*Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas*“, (Jurisprudencija: 2001, t. 23(15)), 53.
[134] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-36/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/365692
[135] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372441
[136] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/941166

pobūdį tam yra visiškai netinkamos[137], ir panašiai[138].

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog kaip buvo minėta, *ultima ratio* principas yra siejamas su konstituciniu proporcingumo principu tuo tikslu, jog intervencija į žmogaus teises būtų kuo mažesnė[139]. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje yra įtvirtinti šie teiginiai: „Nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (2006 m. sausio 16 d. nutarimas); „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamomis gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis iš tikrųjų daroma didelė žala asmens, visuomenės ir valstybės interesams arba dėl šių veikų kyla grėsmė, kad tokia žala bus padaryta“ (2003 m. birželio 10 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai); „už nusikalstamas veikas negalima nustatyti tokių bausmių ir tokių jų dydžių, kurie būtų akivaizdžiai neadekvatūs nusikalstamai veikai ir bausmės paskirčiai“ (2009 m. birželio 8 d. nutarimas)“[140].

Taip pat ir Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucinis Teismas proporcingumo principą siejo su *ultima ratio* idėja teigdamas, kad jeigu valstybė yra įpareigota Konstitucijos saugoti ypač svarbų teisinį gėrį, dažnai tokios apsaugos priemonės būna siaurinančios kitų asmenų teises ir laisves. Tačiau skirtumas taikant civilines – teisines priemones ir taikant baudžiamąsias teisės priemones yra intervencijos dydis ir dviejų konfliktuojančių konstitucinių vertybių arba laisvės sričių problemą įstatymų leidėjas turi spręsti atsižvelgdamas į konstitucinių vertybių sistemą bei proporcingumo principą, tačiau apskritai paneigus galimybę pasitelkti baudžiamosios teisės priemones, būtų apribota ypač svarbaus ir saugotino teisinio gėrio apsauga, todėl proporcingumo aspektu teisinio gėrio, į kurį kėsinamasi, vertę turi atitikti sankcijos, kuri skiriama už tokios vertybės pažeidimą, griežtumas.[141]

Taigi, apibendrinant, galima teigti, kad *ultima ratio* kaip savarankiškas normatyvinis principas, kuris veikia kaip proporcingumo principo išraiška, įpareigoja baudžiamąją atsakomybę taikyti tik tada, kai tai yra neišvengiamai būtina, tai yra, kuomet švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti nėra įmanoma.

---

[137] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228818

[138] Oleg Fedosiuk, „*Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*“, No. 2 (14), (Vytauto Didžiojo Universitetas: 2016),42, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32524/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_28-47.pdf

[139] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 86.

[140] *Ibid.*

[141] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis“ Nr. 1 (13) Sausis-kovas: 2009.

2.2. Atsakomybė už nusikalstamą veiką – šmeižimą, kaip *ultima ratio* priemonė

Nors Konstitucijos 21 ir 22 straipsniai bei Žmogaus teisių konvencijos 8 ir 10 straipsniai garantuoja teisę į garbės ir orumo gynimą, tačiau šiuose teisės aktuose nenumatyta, kokiu būdu bei kokiomis priemonėmis asmens garbė ir orumas turi ar gali būti ginami, todėl pačioms valstybėms yra paliekama galimybė pasirinkti atitinkamas gynybos priemones, atsižvelgiant į visuomenėje susiformavusias moralės nuostatas šiuo klausimu, gynimo prioritetus, ekonomines sąlygas, įstatymų leidėjo poziciją ir kitus veiksnius.[142] Lietuvos valstybė asmens garbę ir orumą pasirinko ginti tiek civilinėmis, tiek baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis bei šmeižimą laikyti nusikalstama veika.

Neretai LR BK taikymas yra sudėtingas dėl jame vartojamų teisinių sąvokų vertinamojo pobūdžio, būtinumo jas taikant atsižvelgti į įvairias aplinkybes ir tinkamai jas įvertinti. Aukštesnių instancijų teismai, sprendimą išteisinti asmenį nepadarius šmeižimo nusikalstamos veikos grindžia pabrėždami, kad nuomonių, komentarų išraiškos būdas nepatenka į LR BK straipsnio taikymo sferą, tai yra baudžiamoji atsakomybė už kritišką, neigiamą ar aštrią nuomonę negali būti taikoma, nes priešingu atveju taip pat būtų paneigta konstitucinė žmogaus teisė laisvai reikšti nuomonę ir įsitikinimus.[143] Visgi, įgyvendinant teisę laisvai reikšti nuomonę ir įsitikinimus, neturi būti pažeistos kito žmogaus teisės, tai yra neturi būti peržengtos jos įgyvendinimo ribos, o tai reiškia, kad saviraiškos laisvė nėra absoliuti ir tam tikrais atvejais gali būti apribota. Vienas iš saviraiškos laisvės apribojimo aspektų yra asmens garbės ir orumo gynimas, kai kuriais atvejais kartu ginant ir kitas vertybes.[144] Asmens nuteisimas už nusikalstamas veikas kito asmens garbei ir orumui, tai yra, saviraiškos teisės apribojimas, turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje, o atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį baudžiamoji atsakomybė turi būti proporcinga priemonė, siekiant apsaugoti nukentėjusiojo teises ir reputaciją. Pirmiausia asmens garbės ir orumo gynimui turėtų būti išnaudotos švelnesnės priemonės, tai yra LR CK 2.24 straipsnio taikymas, nes baudžiamoji teisė yra laikoma *ultima ratio*, tai yra, paskutinė priemonė apginti savo pažeistas teises ir interesus, išnaudojus visas kitas galimas teisinės gynybos priemones.[145]

EŽTT atkreipė dėmesį į tai, jog visuomenė neturėtų būti atgrasoma laisvai reikšti savo nuomonę bei mintis svarbiais klausimais dėl įstatymo leidėjo numatytų baudžiamųjų sankcijų, o svarbiausia yra tai, jog valstybė imtųsi kitų priemonių atsakant į nepagrįstą asmenų kritiką bei

---

[142] Dambrauskienė, *supra note:* 15: 121.
[143] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-239-166/2012“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/497943: „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-843-628/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/731766
[144] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 133.
[145] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141

reiškiamas mintis, susilaikant nuo baudžiamųjų persekiojimų[146].

Kiekvieną kartą šmeižimo bylose ginant asmens garbę ir orumą neišvengiamai reikia spręsti klausimą dėl kitos vertybės – saviraiškos laisvės ribų ir apsaugos, todėl yra būtina įvertinti teisės pateikti informaciją ir kitų asmenų reputacijos ir teisių apsaugos konfliktą, tai reiškia, kad teismas privalo priimi tokį sprendimą, kuris konkrečioje situacijoje užtikrintų šių dviejų vertybių pusiausvyrą.[147] Konstitucijos 25 straipsnis įtvirtina saviraiškos laisvės konstitucinius pagrindus, o saviraiškos laisvės ribojimo galimybę grindžia žmogaus garbės ir orumo bei kitų teisių apsaugos poreikiu, taip pat numato, kad saviraiškos laisvė iš viso nesuderinama su tokiais nusikalstamais veiksmais, kaip pavyzdžiui šmeižimas ir dezinformacija. Taigi, Konstitucija įtvirtina šmeižimo kriminalizavimo konstitucinį pagrindą, tai yra valstybės pareigą saugoti žmogaus teises, tarp kurių yra teisė į garbę ir orumą bei šmeižimą, kuris traktuojamas kaip nusikalstama veika.[148]

Nustačius pusiausvyrą tarp saviraiškos laisvės bei jos ribų neperžengimo, turi būti nustatytas ir vienas svarbiausių, kriminalizacijos kriterijų – *ultima ratio* principas. Baudžiamoji atsakomybė kaip *ultima ratio* priemonė turi stiprų pašalinį poveikį (teistumą, o laisvės atėmimo bausmėmis nuteistų asmenų atžvilgiu – ir dar daugiau socialinės reintegracijos ir kitokių problemų). Atsižvelgiant į tai, baudžiamoji atsakomybė, kaip autoriaus buvo minėta, turėtų būti taikoma itin retai bei atsakingai[149]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nutarime pažymėjo, jog „pagal Konstituciją konkrečių veikų kriminalizavimas ir baudžiamosios atsakomybės už jas diferencijavimas pirmiausia yra valstybės baudžiamosios politikos klausimas, kurį sprendžia įstatymų leidėjas naudodamasis turima plačia diskrecija ir atsižvelgdamas į tų veikų pavojingumą, mastą, nusikalstamumo prevencijos prioritetus, kitas reikšmingas aplinkybes, tačiau nepažeisdamas Konstitucijos ir iš jos kylančių imperatyvų. Todėl, nors įstatymų leidėjas ir turi kiekvienu atveju įvertinti, ar tikslinga konkrečią veiką pripažinti nusikalstama veika, kartu įvertindamas ir tai, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis priemonėmis, vien abejonės dėl tam tikros veikos kriminalizavimo tikslingumo ar tokio teisinio reguliavimo veiksmingumo savaime nėra pagrindas kvestionuoti šio teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai, nebent paaiškėtų, kad tas teisinis reguliavimas jau jį nustatant teisės aktuose buvo akivaizdžiai priešingas tautos gerovei, Lietuvos visuomenės ir valstybės interesams, akivaizdžiai paneigė Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes“[150].

Taigi Konstitucinio Teismo doktrina aiškiai įtvirtina, jog: 1) baudžiamoji atsakomybė tai

[146] „Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells prieš Ispaniją,* bylos Nr. 11798/85“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57772
[147] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 86.
[148] *Ibid,* 135.
[149] Teisės e-aktualijos. 2018 m. Nr. 1 (14), prieiga prie interneto: http://teise.org/wp-content/uploads/2018/05/aktualijos-18_1_Nr14.pdf
[150] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content

– *ultima ratio*; 2) siekiant spręsti problemą, susijusią su tam tikru pažeidimu, visų pirma yra būtina ieškoti nebaudžiamųjų valstybės reagavimo būdų[151].

Įstatymų leidėjas, o neretai ir taikytojas naudojasi baudžiamąja teise kaip geriausia priemone daugeliui problemų spręsti, kai daugeliui situacijų galėtų pakakti švelnesnių poveikio priemonių, o tai tik parodo, jog baudžiamoji teisė (baudžiamoji atsakomybė) ne visada naudojama protingai bei ne visada vadovaujamasi *ultima ratio* principu[152].

Naujausioje teismų formuojamoje praktikoje tai pat pastebima atvejų, kai nėra vadovaujamasi *ultima ratio* principu šmeižimo atvejais. Kaip pavyzdys pateikiama 2019 metų rugpjūčio 5 dieną išnagrinėta baudžiamoji bylą, kurioje asmuo buvo nuteistas pagal LR BK 154 straipsnio 1 dalį.

J. M. nuteistas už tai, jog 2018 m. birželio 11 d., girdint (duomenys neskelbtini) rajono savivaldybės administracijos direktoriui G. B., (duomenys neskelbtini) apskrities vyriausiojo policijos komisariato (duomenys neskelbtini) rajono policijos komisariato viršininkui S. V., kaltinamasis ne mažiau kaip tris kartus B. B. tyčia pavadino „vagimi“, tokiu būdu apie B. B. paskleidė tikrovės neatitinkančią informaciją, paniekinančią ir žeminančią B. B., bei sudarančią prielaidas pakirsti pasitikėjimą juo.

Teismas pažymėjo, kad teismų praktikoje yra pripažįstama, jog baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje privalo būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tik tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti nėra galima, todėl netgi tokiu atveju, jeigu nukentėjusiajam apelianto pasisakymas galėjo pasirodyti nepagrįstas ir šmeižiantis, akivaizdu, kad savo interesus jis galėtų ginti civilinio proceso tvarka – tiek apeliantas, tiek visi trys kiti įvykio dalyviai patvirtino faktą, jog apeliantas nukentėjusįjį pavadino vagimi.

Tuo pačiu įvertinusi byloje surinktus duomenis teisėjų kolegija daro išvadą, jog J. M. nesiekė apšmeižti nukentėjusiojo policijos pareigūno ir valstybės tarnautojo akivaizdoje, o išsiaiškinti susidariusią situaciją. Pasakydamas, kad nukentėjusysis yra vagis, J. M. tik išsakė savo subjektyvią nuomonę apie pastarąjį. Kitų duomenų, kurie leistų manyti, kad J. M. būtų supratęs, jog jo žodžiai yra neteisingi ir būtų siekęs tyčia paskleisti apie nukentėjusįjį tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti jį, pakirsti pasitikėjimą juo, byloje nėra. Netgi ir darant prielaidą, jog J. M. išdėstyta nuomonė apie apeliantą yra klaidinga, negali būti daroma išvada, kad jo veika turi būti vertinama kaip šmeižimas, už kurį turėtų būti taikoma LR BK 154 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė.[153]

---

[151] *Op cit.*
[152] Pranka, *supra note,* 129.
[153] „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-192-41/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141

Kitas tinkamas pavyzdys būtų byla, kurioje A. Ž. buvo nuteistas už tai, kad 2014 m. lapkričio 8 d., iš savanaudiškų paskatų siekdamas pažeminti ir pakenkti R. G. kaip asmeniui, paskleidė apie nukentėjusiąją tikrovės neatitinkančią informaciją, kad R. G. automobilyje, esančiame tame pačiame kaime, slepia kontrabandines prekes, tokias tikrovės neatitinkančias žinias (informaciją) pranešdamas Alytaus Varėnos rajono policijos komisariatui, kuri, patikrinus policijos pareigūnams, nepasitvirtino, tuo jis pažemino ir pakirto pasitikėjimą R. G.. Veika kvalifikuota pagal LR BK 154 straipsnio 1 dalį.

Pirmosios instancijos teismas nuosprendžiu pripažino A. Ž. kaltu pagal LR BK 154 straipsnio 1 dalį ir jam buvo paskirta 20 MGL dydžio (760 Eur) bauda. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, jog „A. Ž. tyčiniais veiksmais informacija dėl kontrabandos prekių laikymo buvo paskleista tretiesiems asmenims, <...> A. Ž. elgesiu – stebint ir girdint pašaliniams asmenims, žodžiu paskleidžiant informaciją, kuri neatitiko tikrovės, kuri paniekino ir pažemino nukentėjusiąją, pakirto ja pasitikėjimą aplinkinių tarpe“. Taip pat teismas konstatavo, jog A. Ž. tyčia buvo „<...> paskleisti objektyviai tikrovės neatitinkančią informaciją, tą padarant viešai girdint pašaliniams asmenims, galinčią paniekinti ar pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo. Toks kaltinamojo tikslas ir buvo“.

Priešingai nei pirmosios instancijos teismas, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas neteisingai nustatė šmeižimo turinį sudarančius subjektyviuosius ir objektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius. Vien faktas, jog A. Ž. pranešė policijos pareigūnams apie, jo manymu, galimai A. G. daromą pažeidimą, nesudaro pagrindo teigti, kad A. Ž. skleidė šmeižikiško pobūdžio, tikrovės neatitinkančią informaciją. Nagrinėjamu atveju, aplinkybes, kurias privati kaltintoja R. G. savo skunde įvardijo kaip šmeižiančias jos asmenį bei įžeidžiančias jos garbę ir orumą, A. Ž. pranešė teisėsaugoms institucijoms, o ne tretiesiems asmenims. Sąžiningas asmens kreipimasis į valstybės institucijas dėl pažeistų teisių ar interesų gynimo bei pranešimas apie padarytus ar daromus teisės pažeidimus nėra asmens garbę ir orumą žeminančių žinių paskleidimas. Be to, atsižvelgiant į aktualią teismų suformuotą praktiką, baudžiamosios teisės (baudžiamosios atsakomybės), kaip *ultima ratio,* asmens veiksmai turi ne tik formaliai atitikti nusikalstamos veikos sudėties požymius, bet ir pavojingumo laipsniu prilygti nusikalstamai veikai, už kurią galėtų būti taikoma griežčiausia poveikio priemonė - kriminalinė bausmė. Tokiu būdu, A. Ž. veiksmai, pranešant teisėsaugos institucijai, jo manymu, apie galimai daromus neteisėtus veiksmus nesiekia nusikaltimams būdingo pavojingumo ir baudžiamoji atsakomybė LR BK 154 straipsnio 1 dalies pagrindu jam kilti negali.[154]

Išnagrinėjus teismų praktiką, galima teigti, jog žemesniųjų instancijų teismai savo

[154] „Kauno apygardos teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-654-634/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1392412

formuojamoje praktikoje baudžiamąją teisę (baudžiamąją atsakomybę) dažnu atveju taiko nepagrįstai bei neproporcingai. Tuo pačiu nėra paisoma Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuotų nuostatų, jog „siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“[155].

[155] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 113.

3. BAUDŽIAMOSIOS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS ATRIBOJIMAS

3.1. Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo kriterijai

Dažniausiai baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo problema kyla tada, kai yra padaromos nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, nusikalstamos veikos ekonomikai ir verslo tvarkai bei veikos, kuriomis kėsinamasi į tam tikras asmenų teises ir laisves – garbę, orumą, autorystę ir panašiai.

Atribojant nusikalstamą veiką ir civilinės teisės pažeidimą, pirmiausia kalbama apie baudžiamosios ir civilinės atsakomybių bendruosius arba principinius skirtumus. Atribojimo sudėtingumas kai kuriuos autorius vertė daryti išvadą, kad tarp abiejų atsakomybės ir pažeidimų rūšių iš tikrųjų jokių ribų nėra arba, kad šių ribų reikia ieškoti ne bendrojoje jų idėjoje ar teorinėje sampratoje, o tik galiojančiose teisės nuostatose, nes tikslus teorinis jų atskyrimas bendrąja prasme, o ne atskirų nusikaltimų ar konkrečių atvejų prasme, nėra būtinas ir galų gale neįmanomas.[156] Net ir iš paprasto palyginimo atskirų konkrečių abiejų atsakomybės rūšių atvejų matyti, kad skirtumo tarp jų negalima laikyti tik atsitiktiniu ir formaliu, kuris pasireiškia tik jurisdikcijos ir procesinės tvarkos skirtumu, tačiau tikrasis skirtumas slypi jų sąlygose ir iš dalies turinyje. Rusų baudžiamosios teisės specialisto N. Tagancev teigimu, civilinė atsakomybė yra susijusi tik su materialinėmis, turtinėmis pasekmėmis, tai yra sugadinto turto atkūrimu, daikto grąžinimu, išlaidų atlyginimu, o baudžiamoji atsakomybė susijusi pirmiausia su asmeninės gerovės praradimu arba galimybe ja naudotis; baudžiamoji atsakomybė taikoma visuomenės interesais su tam tikromis išimtimis, o civilinė atsakomybė taikoma asmeniniais interesais; galiausiai bausmė nuo žalos (nuostolių) atlyginimo skiriasi ne tik savo poveikiu kaltininko gerovei, bet ir jais siekiamais tikslais, tai yra, civilinis atlygis siekia patenkinti tik nukentėjusiojo interesą, pašalinti materialinę žalą (nuostolį), o tuo tarpu bausmė yra viena iš priemonių, kuri tarnauja valstybei, įgyvendinant jos pagrindinį tikslą – visuomenės vystymąsi.[157]

Skirtumas tarp baudžiamosios atsakomybės ir civilinės atsakomybės šiuolaikinėje teisės teorijoje taip pat nukreipia į pagrindinį tikslą, kurio siekia kiekviena iš jų. Baudžiamosios atsakomybės tikslas yra užtikrinti visuomenės ir valstybės stabilumą, nubaudžiant kaltininką ir sulaikant jį bei kitus nuo galimų nusikalstamų veikų ateityje, o tuo tarpu civilinės atsakomybės tikslas, sprendžiant ginčą tarp asmenų, yra žalos (nuostolių) atlyginimas (kompensavimas) nukentėjusiajam.

Vyraujantis klasikinis bei principinis baudžiamosios ir civilinės atsakomybės rūšių

---

[156] ТАГАНЦЕВ, Николай Степанович. „*Русское уголовное право. Часть общая*“ (Петербург, 1902; Тула: Автограф, 2001) 97-98.
[157] *Ibid,* 99.

skirtumas tikslo (paskirties) ir funkcijų prasme vis dar išlieka, tai yra pagrindinė ir svarbiausia baudžiamosios atsakomybės funkcija yra selektyvi arba subsidiari visuomeninių santykių ir vertybių apsauga, pritaikant baudžiamąsias teisines poveikio priemones kaltininkui ir sulaikant jį bei kitus visuomenės narius nuo nusikalstamų kėsinimųsi[158], o civilinės atsakomybės pagrindinė funkcija bendriausia prasme sutampa su bendrąja teisės paskirtimi ir funkcijomis, tai yra visuomeninių civilinių teisinių santykių reguliavimas, prioritetą teikiant asmens materialiniam interesui ir žalos kompensavimui.[159]

Baudžiamoji ir civilinė teisė skiriasi taip pat funkcijų įgyvendinimo arba teisinio reguliavimo metodais. Baudžiamojoje teisėje funkcijos įgyvendinamos imperatyviuoju metodu, baudžiamuosiuose įstatymuose nustatant privalomus draudimus ir prievartos priemones, kurios yra taikomos už draudimų pažeidimus, o valstybė visada dalyvauja kaip privalomas visuomeninių teisinių santykių dalyvis, tuo tarpu civilinei teisei būdingas dispozityvių normų dominavimas, kai įstatymų leidėjas, neperžengiant įstatymo nustatytų ribų bei savitarpio susitarimų, suteikia galimybę patiems teisinio santykio dalyviams, nustatyti sau teises ir pareigas bei atsakomybę už jų pažeidimą pavyzdžiui sutartimi, o valstybės prievartos priemonės pasitelkiamos tik tada, kai teisinio santykio dalyvis, kurio teisės pažeistos, išreiškia valią pareikšdamas ieškinį šias savo teises ginti.[160]

Nusikalstamos veikos ir civilinio teisės pažeidimo atribojimo prasme reikšmingi yra ir nusikalstamos veikos požymiai, tai yra bendrieji, kurie yra būdingi visoms nusikalstamoms veikoms ir specialūs, konkrečios veikos požymiai, kurie atsispindi būtent nusikalstamos veikos sudėtyje. Nusikalstamą veiką bendrąja prasme, remiantis materialiuoju nusikaltimo apibrėžimu, apibūdina teisinis gėris (vertybė), į kurį kėsinamasi nusikalstama veika, ir mūsų valstybės paveldėtoje baudžiamosios teisės tradicijoje išskiriamas pavojingumo šiam gėriui požymis, taip pat draudžiamumas (priešingumas teisei) ir sukeliamos teisinės pasekmės (baudžiamoji sankcija).[161] Tuo tarpu specialieji nusikalstamos veikos požymiai, skiriantys ją nuo kitų teisės pažeidimų ir civilinės teisės pažeidimo, atsispindintys nusikalstamos veikos sudėtyje yra objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, kurie taip pat apibūdina ir jau paminėtus bendruosius nusikalstamos veikos požymius arba nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atribojimo kriterijus.[162]

Taigi, nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimas pirmiausia pasireiškia per vis dar vyraujančias pagrindines baudžiamosios ir civilinės atsakomybės funkcines

[158] Pranka, *supra note,* 129: 14-15.
[159] Egidijus Baranauskas ir kt., *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. (Vilnius: 2007), 31.
[160] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 111.
[161] Pranka, *supra note,* 129: 24-25.
[162] Dambrauskienė, *op cit, 27.*

kryptis, tai yra nubaudimą ir kompensavimą, ir jų įgyvendinimo arba teisinio reguliavimo metodus, todėl atribojant konkrečias nusikalstamas veikas ir civilinės teisės pažeidimus, taip pat yra reikšmingi ir bendrieji požymiai, kurie yra būdingi visoms nusikalstamoms veikoms, iš kurių reikšmingiausiu Lietuvos teisės doktrina ir teisminė praktika pripažįsta pavojingumą, bei specialūs, konkrečios nusikalstamos veikos, požymiai, kurie atsispindi jos sudėtyje ir apibūdina bendruosius nusikalstamos veikos požymius, tai yra objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, iš kurių šiuo atveju reikšmingiausi yra veikos padarymo būdas, priemonės ir įrankiai, kaltės formos ir rūšys, tikslai ir motyvai.[163]

Į nusikalstamą veiką ir civilinės teisės pažeidimą leidžiančius atriboti visus kriterijus, požymius ir aplinkybes, atsižvelgtina pirmiausia kriminalizuojant veikas, patenkančias į civilinių teisinių santykių sritį, tai yra ribines veikas, galinčias būti tiek civilinės, tiek baudžiamosios teisės reguliavimo objektu, taip pat ir baudžiamąjį įstatymą, kuriame jau kriminalizuotos tokios veikos, taikant bei tiriant ir vertinant jį tokios kriminalizacijos tikslingumo ir pagrįstumo aspektu. Viena iš tokių ribinių nusikalstamų veikų yra šmeižimas, nes gina asmens garbę ir orumą, tačiau už asmens garbės ir orumo pažeidimą Lietuvoje taikoma ne tik baudžiamoji atsakomybė, todėl toliau bus analizuojamas asmens garbės ir orumo gynimas tiek baudžiamosios, tik civilinės teisės priemonėmis.

3.2. Nusikalstamos veikos - šmeižimo ir civilinės teisės pažeidimo - asmens garbės ir orumo gynimo atribojimas

EŽTT praktikoje bei Žmogaus teisių konvencijoje yra įtvirtinta žodžio laisvė[164]. Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta asmens saviraiškos laisvė, asmens teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas kartu įtvirtinat ir saviraiškos laisvės konstitucines ribas, kurios yra nustatomos įstatymu. Šios konstitucinės normos, įtvirtinančios ir ribojančios žodžio laisvę, buvo įgyvendintos LR ordinarinėje teisėje – LR CK, LR BK, LR ANK[165] ir daugelyje le*x specialis*[166].

---

[163] *Ibid,* 120.

[164] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija 10 str.: „1. Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis neturi trukdyti valstybėms kelti reikalavimą licenzuoti radijo, televizijos ar kino įstaigas. 2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai susiję su pareigomis bei atsakomybe, gali būti sąlygojamas tokių formalumų, sąlygų, apribojimų ar bausmių, kurias numato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar viešosios tvarkos interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams, žmonių sveikatai bei moralei, taip pat kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti, užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui ar teisminės valdžios autoritetui ir nešališkumui garantuoti.“

[165] Algimantas Šindeikis, „*Žodžio laisvės ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius*“, Jurisprudencija: 2013, 20(3)), 1025.

[166] Prie Konstitucinės saviraiškos laisvės įgyvendinimo lex specialis gali būti priskirti: Visuomenės informavimo įstatymas, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, Valstybės ir tarnybos

Už asmens garbės ir orumo pažeidimą gali būti taikoma tiek baudžiamoji atsakomybė, numatyta BK 154 straipsnyje, tiek civilinė atsakomybė, numatyta CK 2.24 straipsnyje. Tiek „baudžiamiesiems, tiek civiliniams įstatymams nustatant atsakomybę už iš esmės tokius pat veiksmus, atsiranda baudžiamųjų ir civilinių teisės normų konkurencija“[167]. Įstatymai nenustato aiškių kriterijų leidžiančių spręsti, kokiais atvejais asmens garbė ir orumas turi būti ginami baudžiamosios teisės priemonėmis, o kokiais – civilinės teisės priemonėmis. Tačiau iš teismų praktikos matyti, kad yra pakankamai priemonių, kuriomis asmuo, manantis, kad jo teisės yra pažeistos, gali jas efektyviai apginti ir nebūtinai naudojantis baudžiamosios teisės normomis.[168]

Šiuo metu galiojančiame LR BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos pagrindinė sudėtis ir LR CK 2.24 straipsnio 1 dalyje numatyta asmens garbės ir orumo pažeidimo sudėtis iš esmės nesiskiria, nes abu teisės aktai numato, kad atsakomybę užtraukia paskleidimas apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos, žeminančios asmens garbę ir orumą.[169] Be viso to tiek LR BK, tiek LR CK numato tokį patį garbės ir orumo pažeidimo padarymo būdą, tai yra visuomenės informavimo priemonių panaudojimas neteisingai informacijai apie kitą asmenį paskleisti, tačiau LR BK šis būdas yra laikomas šmeižimą kvalifikuojančiu požymiu, numatančiu griežtesnę bausmę, nei už paprastą šmeižimą, o tuo tarpu LR CK suteikia ieškovui galimybę reikalauti visuomenės informavimo priemonės paneigti paskleistus tikrovės neatitinkančius duomenis, o visuomenės informavimo priemonei to nepadarius, kreiptis į teismą su tuo pačiu prašymu.[170] Teismų formuojamoje praktikoje įtvirtinta, jog visuomenės informavimo priemonei nepaneigus paskleistus tikrovės neatitinkančius duomenis, tokiu atveju teismas, remdamasis LR CK 2.24 straipsniu, nustatęs visų sąlygų visumą, tai yra, faktų ir duomenų paskleidimą, faktą, kad žinios yra apie tam tikrą asmenį, paskleistų žinių neatitiktį tikrovei, faktą, kad žinios žemina asmens garbę ir orumą, yra pagrindas tenkinti reikalavimą paneigti paskleistus duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą bei neatitinkančius tikrovės[171].

Nors įstatymuose deklaruojama atsakymo arba replikos teisė, tačiau praktiškai ja

---

paslapčių įstatymas, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas, Reklamos įstatymas ir kt., cituota iš: Algimantas Šindeikis, „Žodžio laisvės ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“, Jurisprudencija (2013, 20(3), p. 1025“.

[167] „Anykščių rajono apylinkės teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-16-913/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1434836

[168] Atsakomybė už šmeižiančius komentarus socialinėje žiniasklaidoje, *Teisė visiems*, vasario 12, 2018, https://www.teisevisiems.lt/baudziamoji-teise/atsakomybe-uz-smeiziancius-komentarus-socialineje-ziniasklaidoje/

[169] Aušra Dambrauskienė, *supra note,* 15:143.

[170] *Ibid,* 144.

[171] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sprendimas dėl priimtinumo byloje *A. Č. prieš Lietuvą*, bylos Nr. 59076/08“, Hudoc http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1379402; „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-487-357/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605368; „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1033-524/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1664015; „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-96-459/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1707892; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-202-915/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1744302

pasinaudoti yra išties sunku, kadangi tik nuo geros laikraščio ar televizijos kanalo valios priklauso, ar žmogus prašymas bus išgirstas[172]. LR CK 2.24 straipsnio 7 dalyje yra įtvirtinta, jog jeigu yra nevykdomas teismo sprendimas, įpareigojantis paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą, teismas nutartimi gali išieškoti iš atsakovo baudą už kiekvieną teismo sprendimo nevykdymo dieną. Tai reiškia, jog tik tokiais atvejais žiniasklaidai bus taikomos atitinkamos poveikio priemonės, todėl asmenys, apie kuriuos buvo paskelbti tikrovės neatitinkantys duomenys, žeminantys jų garbę ir orumą, dažniausiai kreipiasi į teismą prašydami paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis, žeminančius jų garbę ir orumą[173].

Dėl šios priežasties yra diskutuotina, ar LR CK įtvirtintas reikalavimas ikiteismine tvarka apginti pažeistą asmens garbę ir orumą yra pakankamai efektyvus. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje ieškovė 2006 m. liepos 25 d. kreipėsi su ieškiniu į teismą ir nurodė, kad laikraštis „Šiaulių naujienos" nuo 2004 metų numeriuose spausdino duomenis, kurie neatitiko tikrovės, žeidė ieškovės garbę ir orumą. Dienraštyje spausdinamoje lentelėje apie įmones ir asmenis, netinkamai vykdžiusius įsipareigojimus, buvo skelbiamas ieškovės vardas, pavardė ir adresas. Ieškovė 2005 m. rugsėjo 16 d. kreipėsi į atsakovą su prašymu nurodyti, kas buvo šių duomenų skleidimo užsakovas, tačiau atsakovas į tai neatsakė, ir toliau spausdino tikrovės neatitinkančius duomenis. 2006m. birželio 1 d. ieškovė raštiškai kreipėsi į atsakovą, prašydama laikraštyje paneigti tikrovės neatitinkančius ir jos garbę ir orumą žeminančius duomenis, tačiau atsakovas nei po pirmojo, nei po antrojo ar trečiojo ieškovės kreipimosi nenustojo skleisti tikrovės neatitikusius duomenis. Žemesnių instancijų teismas nustatė, kad ieškovė nesikreipė pirmiausia į visuomenės informavimo priemonę, jog ši per tam tikrą laikotarpį paneigtų skleistą, ieškovės manymu, neteisingą informaciją, todėl ieškinio reikalavimus dėl per tą laikotarpį skleistų duomenų paneigimo paliko nenagrinėtus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, jog LR CK 2.24 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta vadinamoji replikos teisė, kai asmuo, manantis, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, žemina jo garbę ir orumą, pirmiausia turi kreiptis į visuomenės informavimo priemonę, jog ši ne vėliau kaip per dvi savaites paneigtų tokius duomenis ir tik atsisakius tai padaryti, asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą. Šioje straipsnio dalyje nėra reglamentuota duomenų paneigimo tvarka, kai skelbiamos to paties turinio publikacijos keletą kartų iš eilės, tačiau, aiškinant šią teisės normą, pažymėtina, kad periodiškai laikraštyje skelbiant to paties turinio publikaciją, tai laikytina tęstiniu teisės pažeidimu, todėl taptų beprasmiška dėl kiekvienos paskesnės publikacijos kreiptis į laikraštį su prašymu paneigti tokią informaciją, todėl asmeniui, manančiam, kad ši informacija pažeidžia jo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, užtenka

[172] Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje. Žiniasklaidos laisvė: Apžvalga. Žmogaus teisių stebėjimo institutas // http://hrmi.lt/wp-content/uploads/2016/08/Zmogaus-Teisiu-Igyvendinimas-Lietuvoje-Apzvalga-2003.pdf
[173] *Ibid.*

vieną kartą kreiptis ir nebūtina kreiptis dėl kiekvienos paskesnės publikacijos paneigimo. Dėl to teisėjų kolegija pripažįsta, kad nagrinėjamoje byloje, ieškovės manymu, atsakovo nuo 2004 metų numeriuose spausdinti tikrovės neatitikę duomenys ir žeidę jos garbę ir orumą, buvo tęstinis teisės pažeidimas, nes atsakovui netenkinus pirmojo ieškovės prašymo, jis toliau sistemingai ir pakartotinai skleidė tapačius duomenis keletą kartų iš eilės, todėl ieškovei nebuvo pagrindo kreiptis į atsakovą su prašymu paneigti kiekvieną identiško turinio publikaciją; užteko, kad ieškovė kreipėsi dėl pirmosios publikacijos paneigimo.[174] Apibendrinant darytina išvada, jog yra būtinas veiksmingas teisinis ikiteisminis mechanizmas, kuris leistų apsiginti nuo neetiškų ir įstatymus pažeidžiančių žiniasklaidos apraiškų[175].

Nagrinėjant ginčus dėl visuomenės informavimo priemonės paskleistų tikrovės neatitinkančių duomenų paneigimo teismų sprendimuose yra detaliai nurodoma paskleistos informacijos paneigimo forma bei apimtis.

LR VIĮ 44 straipsnio 3 dalyje tiesiogiai yra įtvirtinta, jog gavus šio straipsnio 2 dalyje nurodytą paneigimą, privaloma jį tokios pat apimties ir ta pačia forma, kokia buvo paskelbta per visuomenės informavimo priemonę tikrovės neatitinkanti, žeminanti fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžianti juridinio asmens reputaciją informacija, nemokamai išspausdinti ar kitu adekvačiu būdu jį paskelbti. Pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, kurioje teismas įpareigojo „nemokamai paskelbti paneigimo tekstą be komentarų toje pačioje vietoje, lenkų kalba ir tolygaus dydžio bei tokia pat forma (paneigimo pavadinimas ir tekstas privalo būti tokio pat šrifto, dydžio bei formos kaip ir savaitraščio „TYGODNIK WILENSZCZYZNY“ priedo „NASZA GAZETA“ 3 puslapyje paskelbto straipsnio „PASTATYSIU NAMĄ...Arba kaip M. (su savo „mokiniais“) tebekovoja su Lietuvos lenkų sąjunga“ pavadinimo ir atitinkamai teksto šriftas, dydis ir forma)“[176].

Už LR BK 154 straipsnyje įtvirtintą šmeižimą asmeniui gali būti taikoma bauda[177], laisvės apribojimas[178] bei laisvės atėmimo bausmės[179], o LR CK suteikia galimybę ieškovui reikalauti tikrovės neatitinkančių, žeminančių duomenų paneigimo bei turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo. Tai gali būti laikytina esminiu šių pažeidimų skirtumu, leidžiančiu nustatyti, kuo jie skiriasi iš

[174] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/82089
[175] *Op cit.*
[176] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-51/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/96409
[177] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57/2015“, E-teismai, https://eteismai.lt/byla/273540787598027/2K-57-693/2015; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1220873; „Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-216-309/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1770031
[178] „Šiaulių apygardos teismo 2017 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-115-309/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1480195
[179] „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-25-197/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1570881; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1438332

esmės, o ne formaliai.

Žalos atlyginimo bei tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo įpareigojimas už civilinį asmens garbės ir orumo pažeidimą bei kriminalinė bausmė už šmeižimą tik formaliai atskiria šiuos pažeidimus, tačiau jų nedaro skirtingais savo pobūdžiu ir esme, todėl konkrečiu atveju reikėtų remtis kitu Lietuvos baudžiamajai teisinei tradicijai būdingu bendruoju nusikalstamos veikos požymiu – pavojingumu, kuris taip pat leidžia atskirti ir šmeižimo nusikalstamą veiką ir civilinį deliktą.[180]

Pavyzdžiui, vienoje byloje „įvertinęs D. S. skunde nurodytą teiginį, kurį žurnalistei pasakė J. S., pačios pareiškėjos vertinamą kaip neatitinkantį tikrovės ir ją šmeižiantį prieš visuomenę, šio teiginio galimą paskleidimo mastą, teismas konstatuoja, kad šis teiginys nesiekia tokio pavojingumo lygio, koks keliamas nusikalstamoms veikoms. Teismo įsitikinimu, skunde nurodomas teiginys: „Pasak teisiamojo, buvusi jo sutuoktinė turi problemų dėl alkoholio“ apskritai negali būti vertinamas kaip žinia ar informacija, o yra laikytinas nuomone, kuriai tiesos kriterijus nėra taikomas. Konstatuotina ir tai, kad pareiškėja gali pasiekti tų pačių rezultatų pasinaudojusi civilinės teisės priemonėmis“[181].

Taip pat būtina paminėti ir tai, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi formuojamos praktikos, jog „tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, jog negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos, ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas. Tai dera ir su konstitucine jurisprudencija, kurioje ne kartą konstatuota, kad siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visada tokios veikos pripažintinos nusikalstamomis ir jas padariusiems asmenims taikytinos pačios griežčiausios priemonės – bausmės. Dėl to kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su bausmių taikymu, priemonėmis (civilinėmis ar administracinėmis sankcijomis ar pan.)“[182].

Kalbant apie konkrečius šmeižimo, kaip nusikalstamos veikos, objektyviuosius požymius, reikia išskirti šmeižimu sukeliamas teisines pasekmes, tačiau jos turi būti suprantamos kaip šmeižimu potencialiai bei realiai galimas sukelti itin neigiamas poveikis nukentėjusiajam ar jo artimiesiems, tai yra reputacijai, gyvenimo ir darbo sąlygoms ir panašiai, pasireiškiantis

[180] „Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-515-282/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/829544

[181] „Anykščių rajono apylinkės teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-16-913/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1434836

[182] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-518/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/939550; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-697/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1601353

konkrečių neigiamų padarinių kilimu ateityje, taip pat pasekmės šiuo atveju turi būti suprantamos ir plačiąja prasme, liečiančios ne tik konkretų asmenį, bet ir visuomenę bei valstybę.[183] Teisės doktrinoje pripažįstama, kad baudžiamosios teisinės priemonės už šmeižimą pateisinamos tais atvejais, kai tokiais veiksmais kėsinamasi į orumą, kuris viršija atskiro individo orumą.[184]

Civilinės atsakomybės pagrindinė paskirtis yra pažeistų turtinių ir neturtinių teisių atstatymas, tai yra žalos atlyginimas, skolos grąžinimas, nuostolių išieškojimas ir panašiai, todėl ji yra kompensacinio pobūdžio, tuo pačiu ji įtvirtina ir plėtoja teisinius santykius, o tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė labiau siejama su kaltininko nubaudimu, o ne su konkretaus asmens pažeistų teisių atstatymu, todėl baudžiamąja atsakomybe siekiama užkirsti kelią neigiamiems reiškiniams plisti, užtikrinti tam tikrą jų kontrolę visuomenėje.[185] Taigi, LR CK yra numatyta platesnė pažeistų asmens garbės ir orumo gynimo būdų apimtis, lyginant su LR BK. Civiliniai teisiniai gynimo būdai apima kreipimąsi neteismine tvarka į visuomenės informavimo priemonę dėl paskleistos tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo, ieškinį dėl duomenų neatitinkančių tikrovės ir žeminančių kito asmens garbę ir orumą, paneigimo, ieškinį dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo, ieškinį dėl veiksmų, kuriais pažeidžiama asmeninė neturtinė teisė, nutraukimo, prevencinio pobūdžio ieškinį dėl veiksmų, kurie dar nebuvo atlikti, bet dar ruošiamasi atlikti, uždraudimo bei teismų praktikos išskirtą ieškinį dėl garbės ir orumo pažeidimo fakto pripažinimo.[186] Tuo tarpu baudžiamojoje teisėje asmens garbės ir orumo gynimas, tai yra atsakomybės už šmeižimą nustatymas apsiribojo kreipimusi į teismą privataus kaltinimo tvarka, tačiau nuo 2017 m. spalio 1 d. privataus kaltinimo institutas yra panaikintas, bet baudžiamasis procesas dėl šmeižimo vis tiek pradedamas pagal nukentėjusio asmens skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, arba prokuroro reikalavimą, bei civiliniu ieškiniu baudžiamojoje byloje, tačiau toks ieškinys nagrinėjamas sprendžiant baudžiamosios teisenos klausimus ir įrodinėjamas pagal LR BPK nuostatas, ir tik kai kyla klausimų, kurių sprendimo LR BPK nereglamentuoja yra taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms.[187] Tačiau atmetus civilinį ieškinį nuosprendžiu baudžiamojoje byloje, civilinis ieškovas netenka teisės pareikšti tą patį ieškinį civilinio proceso tvarka[188], o privalumas tik tas, kad baudžiamojoje byloje pareikštas civilinis ieškinys atleidžiamas nuo žyminio mokesčio. Žyminis mokestis nėra mokamas baudžiamojoje byloje paduodant apeliacinius bei kasacinius skundus dėl civilinio

[183] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 146
[184] Dario Milo, „*Defamation and freedom of speech*“ (Oxford university press, 2008), 234-236.
[185] Armanas Abramavičius, *Baudžiamoji teisė, bendroji dalis* (Vilnius: Eugrimas, 1998), 131.
[186] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. gegužės 23 d. sprendimas byloje *Oberschlick prieš Austriją,* bylos Nr. 11662/85“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57716
[187] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 149.
[188] „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-388-202/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1653867; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-222-969/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1738169

ieškinio išsprendimo. Proceso dalyvių padėtis negali būti pabloginama, reikalaujant mokėti žyminį mokestį, vien tik dėl to, kad baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas iš esmės neišsprendžia baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio, o vadovaudamasis LR BPK 115 straipsnio 2 dalimi, pripažįsta civiliniam ieškovui teisę į ieškinio patenkinimą, klausimą dėl ieškinio dydžio perduodamas nagrinėti civilinio proceso tvarka[189].

Taigi, Lietuvoje asmens garbė ir orumas yra ginamas tiek civilinėmis, tiek baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis, tačiau pirmiausia asmens garbei ir orumui apginti turi būti išnaudojamos švelnesnės priemonės, tai yra LR CK 2.24 straipsnio taikymas, nes baudžiamoji teisė yra laikoma *ultima ratio*, tai yra paskutinė priemonė apginti savo pažeistas teises ir interesus.[190]

Pastaruosius du dešimtmečius daugelis tarptautinių ir nevyriausybinių institucijų bei organizacijų, susijusių su žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sritimi, iš esmės laikosi veikų dekriminalizavimo krypties, kuriomis kėsinamasi į asmens garbę ir orumą. Taigi, valstybės yra raginamos stiprinti saviraiškos laisvės apsaugą ir pirmiausia panaikinti laisvės atėmimo bausmę, o vėliau ir baudžiamąją atsakomybę už šmeižimą bei panašaus pobūdžio veikas, o vienas iš esminių tokių rekomendacijų tikslų yra įvardijamas kelio užkirtimas piktnaudžiavimui baudžiamosiomis priemonėmis, siekiant nutildyti kritiką bei žiniasklaidą.[191]

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas aptardamas Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnį, kuris gina įsitikinimų ir saviraiškos laisvę, pabrėžė, kad laisvę siekti, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas galima riboti tik įstatymu siekiant apginti kitų asmenų teises ir laisves bei apsaugoti valstybės saugumą, viešąją tvarką, gyventojų sveikatą ar dorovę ir toks ribojimas turi atitikti būtinumo ir proporcingumo reikalavimus.[192] Netgi tais atvejais, kai apribojimai atitinka teisėtumo ir pagrįstumo kriterijus, jie negali virsti norma, o turi likti išimtimi, todėl siekiant užkirsti kelią valstybės institucijų piktnaudžiavimui taikant apribojimus, valstybė privalo įrodyti, jog kiekvienas konkretus šios laisvės suvaržymas buvo proporcingas ir neišvengiamas. Be viso to, Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas yra pažymėjęs, kad įstatymai, suvaržantys teises ir laisves, turi būti suderinami su Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto siekiais ir tikslais.

Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja taip pat yra atkreipusi dėmesį į tai, kad būtina

---

[189] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-317-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049718; „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-142-755/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1693710

[190] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141

[191] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 135.

[192] Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas. *Bendrasis komentaras Nr. 34* [interaktyvus]. 2011 m. liepos 21 d. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą, https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf

teisės aktus, užtikrinančius apsaugą nuo šmeižimo, taikyti itin atsargiai, nes jie gali gana rimtai pažeisti saviraiškos laisvę. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja reikalauja nustatyti procedūrinę apsaugą asmenims, kurie yra kaltinami šmeižimu, įrodinėjant savo veiksmus ir siekiant apsisaugoti nuo galimos baudžiamosios atsakomybės. Taip pat yra atkreipiamas dėmesys į tai, kad daugelio valstybių narių įstatymai už šmeižimą numato laisvės atėmimo bausmę, todėl Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja kreipiasi į valstybes nares, rekomenduodama nedelsiant panaikinti laisvės atėmimo bausmę už šmeižimą, tiksliau įstatymuose apibrėžti šmeižimo sąvoką, siekiant išvengti nepagrįsto įstatymo taikymo bei garantuoti, kad civilinė teisinė atsakomybė efektyviau gintų asmens orumą šmeižimo atveju.[193]

Parlamentinė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos asamblėja nuolat pakartotinai prašo valstybes nares „panaikinti įstatymus, kurie numato kriminalines bausmes už visuomenės veikėjų, tų, kurie atlieka baudžiamąjį persekiojimą už šmeižimą, valstybės institucijų ar viešų pareigūnų šmeižimą“[194]. Parlamentinė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos asamblėjos atstovas prašė, kad Europos Sąjungos narės panaikintų baudžiamuosius šmeižimo ir įžeidimo įstatymus bei atkreipė dėmesį į tai, kad net jeigu jie ir yra taikomi retai, vien jų egzistavimas leidžia naujoms demokratinėms valstybėms pasinaudoti šiuo faktu ir pateisinti savo panašius įstatymus, todėl tokia galimybė turi būti pašalinta.[195] Buvo pasiūlyta panaikinti laisvės atėmimo bausmę už šmeižimą, kaip tarpinį žingsnį, kuris vestų link dekriminalizacijos ir baudžiamųjų bei civilinių šmeižimo įstatymų švelninimo.[196] Parlamentinė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atstovė žiniasklaidos laisvei dar 2012 metais patvirtino įstatymų projektus ir pasveikino šalis, kurios dekriminalizavo šmeižimą, o Lietuvos atžvilgiu išreiškė kritiką, kad kol baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą galimybė egzistuoja teisės aktuose, ji kelia grėsmę žiniasklaidos laisvei, todėl Lietuvą paragino dekriminalizuoti šmeižimą.[197]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, tarptautinių organizacijų pozicija yra iš esmės rekomendacinio pobūdžio ir ją galima vertinti kaip tam tikrą idealų siekį, politinę deklaraciją, kuri nebūtinai privalo būti nedelsiant įgyvendinta visose valstybės narėse, o Lietuvos Respublikos įsipareigojimai pagal tarptautinę teisę kol kas nereikalauja veikų, kuriomis kėsinamasi į asmens garbę ir orumą, dekriminalizavimo, o tokie įsipareigojimai galėtų kilti nebent pagal Tarptautinio

[193] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja. *Rezoliucija 1577 dėl šmeižto dekriminalizacijos* [interaktyvus]. 2007 m. spalio 4 d. [žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/eres1577.htm

[194] Varšuvos Deklaracija, 1997; Bukarešto Deklaracija, 2000; Paryžiaus Deklaracija, 2001.

[195] Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija. *Pranešimas Ketvirtajame žiemos susitikime* [interaktyvus]. 2005 m. vasario 25 d. [žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://www.oscepa.org/meetings/winter-meetings/585-2005-winter-meeting-vienna

[196] OSCE. *Ending the chilling effect. Working to repeal criminal libel and insult laws* [interaktyvus]. Vienna, 2004, p. 9 [žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://www.osce.org/fom/13573

[197] Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija. Spaudos pranešimai [interaktyvus. Žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://www.osce.org/fom/91880 ; http://www.osce.org/fom/96680

pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnį arba Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnį.[198] Svarbu paminėti, kad tarptautinių organizacijų pozicija yra labiau orientuota į žiniasklaidą, visuomenės informavimą, viešąją diskusiją, tačiau neaišku, ar ji išliktų tokia pati privačių asmenų tarpusavio santykių atžvilgiu.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad Lietuvos baudžiamajame įstatyme numatyta nusikalstama veika – šmeižimas – išplaukia iš Europos žmogaus teisių konvencijos ir Konstitucijos esminių nuostatų, tikslingai bei teisėtai apriboja laisvę skleisti informaciją, neužtraukdžiant asmens teisės į saviraiškos laisvę.[199]

Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos yra pažymėjęs, kad *ultima ratio* principo įgyvendinimas įstatymų leidyboje kelia daugiau uždavinių nei vien tik racionalus nusikalstamų veikų kriminalizavimas, nes yra visuotinai pripažįstama, kad baudžiamasis įstatymas ir atitinkamos nusikalstamos veikos priskyrimas vienam ar kitam nusikaltimui ar baudžiamajam nusižengimui turi prevencinį pobūdį ir juo siekiama kuo labiau atgrasyti asmenis nuo nusikalstamos veikos darymo ir skatinti juos susilaikyti nuo pakartotinio nusikalstamo veikimo (tačiau, kaip buvo analizuojama nusikaltėlio nėra įmanoma nei sustabdyti, nei perauklėti, taigi reikia apsaugoti nuo jo visuomenę[200]), todėl iškilo klausimas ar tas pačias asmenų pažeistas teises galima apginti civilinėmis procesinėmis priemonėmis arba administracinės teisės tvarka yra pakankamas, siekiant užtikrinti nusikalstamumo žmogaus garbei ir orumui prevencinį poveikį visuomenėje.[201]

Laikui bėgat, tarptautinė tendencija krypsta link baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinto šmeižimo dekriminalizavimo. Pavyzdžiui, 2014 m. birželio mėn. Zimbabvės Konstitucinis teismas nutarė, kad kriminaliniai šmeižimo įstatymai yra nesuderinami su šalies Konstitucija, ir įpareigojo Teisingumo ministeriją nurodyti priežastį, kodėl teismas neturėtų pažeisti įstatymų. Tuo atveju, jeigu teismas nepaisys atitinkamų įstatymo nuostatų, Zimbabvės šalis, griežtai žinoma kaip spaudos laisvės bastionas - dabar prisijungs prie trumpo, tačiau vis gausėjančio šalių, neseniai atmetusių šmeižimą reglamentuojančių įstatymų, sąrašo, įskaitant Ganą, Grenada, Jamaiką ir Meksiką. Tarptautiniais tyrimais buvo nustatyta, jog vien per pastaruosius penkerius metus

---

[198] Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos „*Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyriaus pavadinimo, 154 straipsnio pakeitimo, ir 155, 232 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIIP-1420 ir Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 187 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-1421*“, LRS, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zCvaFsZD2RkJ:https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/b103f630e8e111e4aecae0d86a561f87/format/OO3_ODT/+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[199] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005“, Teisės gidas, http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=29216

[200] Vitiello M. Three Strikes Laws: A Real or Imagined Deterrent to Crime? // American Bar association, Vol. 29 (2), https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/human_rights_vol29_2002/spring2002/hr_spring02_vitiello/

[201] Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, *supra note,* 198.

penkios Europos Sąjungos narės ar kandidatės – Airija, Makedonija, Juodkalnija, Rumunija (Konstitucinis teismas du kartus atmetė įstatymų leidybos ir teismo bandymus panaikinti baudžiamąjį šmeižtą Rumunijoje, prieš pradėdamas konkretizuoti 2014 m. Baudžiamojo kodekso reformą) ir Jungtinė Karalystė - atsisakė nusikalstamo šmeižto ir įžeidimo, o keletas kitų, pavyzdžiui, Suomija, Prancūzija, Latvija, Lenkija ir Serbija ėmėsi svarbių žingsnių tinkama linkme.

Pavyzdžiui, Kipre ginkluotųjų pajėgų įžeidimas, užsienio valstybių vadovų įžeidimas ir mirusiojo atminimo paniekinimas išlieka nusikalstamais veiksmais; Estijoje situacija labai panaši – veiksmai už Estijos ir užsienio valstybių valdžios institucijų ir simbolių įžeidimą. Rumunijos 2014 m. Baudžiamasis kodeksas panaikino visas su šmeižtu susijusias nuostatas, nors šalies Konstitucija draudžia šmeižti valstybę ir tautą. Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje tebėra šventvagiškas šmeižtas. Be to, šmeižikiško pobūdžio pareiškimai (nuomonės išreiškimas) tebėra nusikalstama veika Gibraltare, kuris nors yra Didžiosios Britanijos užjūrio teritorija, bet yra Europos Sąjungos dalis.

Atlikus tyrimą, buvo pastebėta ypatinga pažanga dekriminalizuojant baudžiamąjį šmeižtą reglamentuojančius įstatymus visose Europos Sąjungos šalių kandidatėse. Tiek Makedonijos Respublika/Buvusioji Jugoslavijos Respublika (toliau - Makedonija), tiek Juodkalnija pastaruoju metu dekriminalizuoja šmeižtą ir įžeidimą (atitinkamai 2012 ir 2011 m.). 2012 m. Serbija, priešingai nei prieš tai minėtos valstybės, pripažino šmeižimą kaip nusikaltimą veiką; įžeidimas vis dar išlieka nusikalstama veika, nors už tai nebebus paskirtos bausmės, susijusio su laisvės atėmimu. Šmeižimas kaip nusikalstama veika tebėra tiek Islandijoje, tiek Turkijoje.

Visgi didžioji dalis Europos Sąjungos valstybių už nusikalstamą veiką – šmeižimą nėra panaikinusios griežčiausios, susijusios su laisvės atėmimu, bausmės, tačiau yra ir išimčių. Šie duomenys yra pateikiami nepaisant aiškaus tarptautinio sutarimo, kad laisvės atėmimas visuomet bus netinkama bausmė už šmeižimą. Vidutiniškai didžiausia įmanoma laisvės atėmimo bausmė už šmeižtą Europos Sąjungos valstybėse yra dveji metai (šiuo metu Lietuvoje už LR BK 154 straipsnyje yra numatyta didžiausia dviejų metų laisvės atėmimo bausmė). Tačiau Slovakijoje nuteistieji už šmeižtą tam tikromis aplinkybėmis rizikuoja iki aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmės, o tai yra didžiausias laisvės atėmimo laikotarpis visoje Europos Sąjungoje.

Pabrėžtina, jog pagal Italijos 1948 m. Spaudos įstatymą, kuris yra dabartinių reformų objektas, žurnalistams už šmeižtą gali būti skirta šešerių metų laivės atėmimo bausmė. Austrijoje ir Vokietijoje už kvalifikuotas šmeižimo formas gali būti skiriami penkeri metai laisvės atėmimo. Tačiau yra valstybių, kuriose už šmeižimą, esant tam tikrų sąlygų visetui, yra skiriamos išskirtinės sankcijos, tokios kaip: teisės balsuoti arba tapti valstybės tarnautoju.[202]

[202] Scott Griffen, Barbara Trionfi, Steven M. Ellis, *Out of Balance: Defamation Law in the European Union and its*

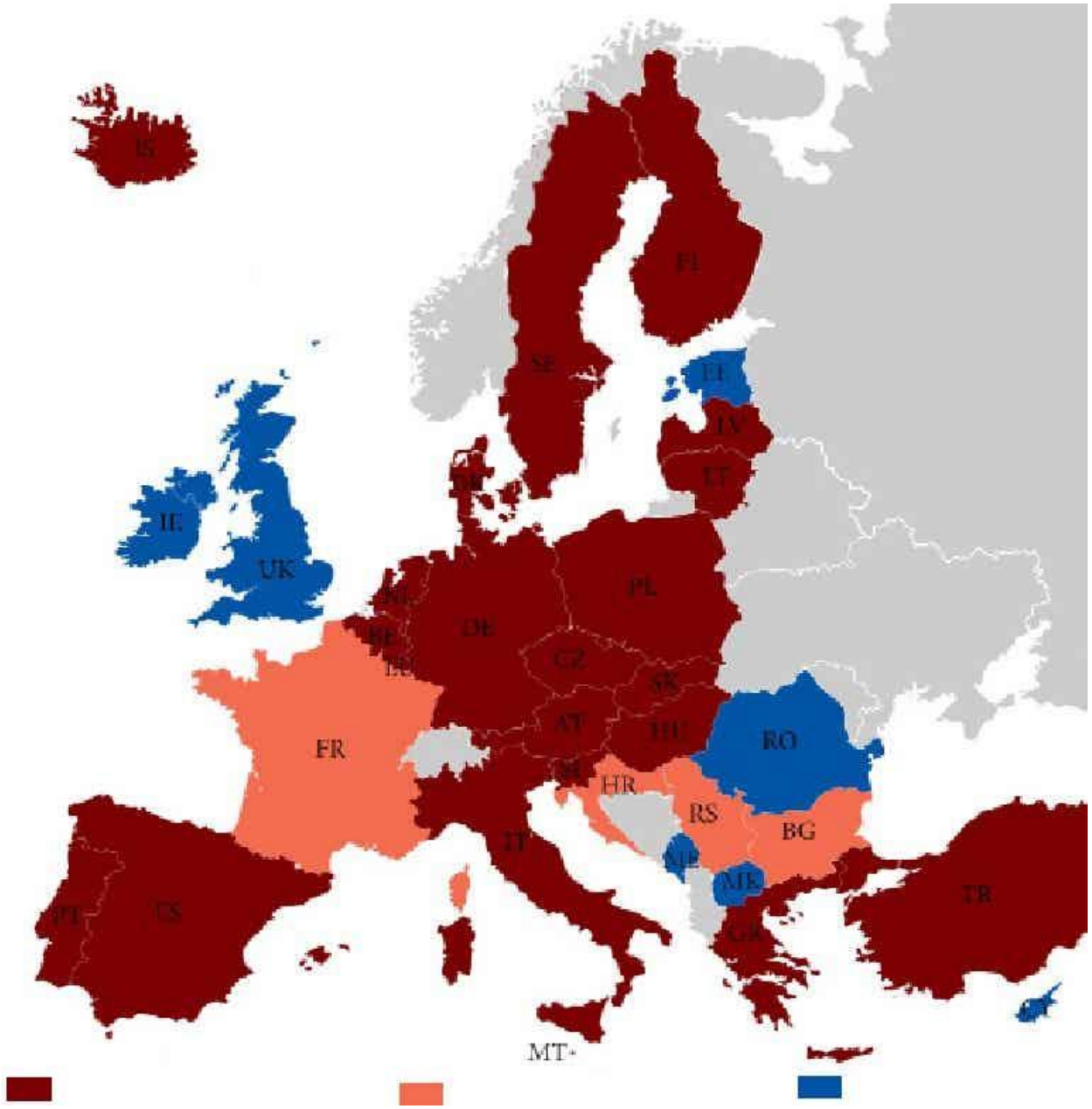
Šiuo metu šmeižimą dekriminalizavusios visiškai yra Estija, Ukraina, Serbija, Bosnija ir Hercegovina, Rumunija, Armėnija, Makedonija, Juodkalnija, Kipras, Airija, Didžioji Britanija, Naujoji Zelandija, Meksika, Gruzija, Tadžikistanas ir kitos; šmeižimą laikančios nusikaltimu, tačiau už jį nenumatančios laisvės atėmimo bausmės – Prancūzija, Bulgarija, Moldavijos Respublika, Kroatija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Argentina, Čilė, Peru, Kazachstanas, Indija ir kitos, tačiau už tai yra numačiusios baudos skyrimą; šmeižimą kriminalizavusios ir numatančios laisvės atėmimo bausmę – visos likusios, tarp kurių ir Lietuva[203] (žiūrėti 1 priedą).

Rekomendacinio pobūdžio, tačiau griežta tarptautinių bei regioninių žmogaus teises ginančių organizacijų pozicija šmeižimo dekriminalizavimo klausimu, nevienareikšmė EŽTT praktika saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo gynimo aspektu, skirtinga užsienio valstybių teisinė praktika šmeižimo teisinio reguliavimo srityje, nors ir neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad šmeižimas privalo būti dekriminalizuotas, tačiau pagrindžia šmeižimo teisinio reguliavimo peržiūros bei koregavimo dekriminalizacijos linkme būtinybę.[204]

Pagal Lietuvoje šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą bei atsižvelgiant į tai, kad baudžiamasis persekiojimas už šmeižimą paprastai pradedamas pagal nukentėjusio asmens skundą, matoma šmeižimo nusikalstamos veikos ir asmens garbės ir orumo civilinės teisės pažeidimo santykio problema. Praktiškai nuo paties nukentėjusiojo priklauso kaip jis vertina padarytą veiką ir kokios atsakomybės reikalaus iš kaltininko – jeigu jam yra svarbus viešas padarytos veikos ar padarytos žalos atlyginimas, tai tokiu atveju jis kreipsis į teismą su civiliniu ieškiniu, o jeigu nukentėjusiajam yra svarbiau kaltininko padarytos veikos viešas įvertinimas ir nubaudimas, jis kreipsis dėl asmens baudžiamojo persekiojimo.[205] Tokiu būdu teisinės atsakomybės taikymas konkrečiu atveju siejamas su subjektyviu nukentėjusiojo pasirinkimu, o ne su objektyviomis, teisės aktuose numatytomis aplinkybėmis, sukuriant piktnaudžiavimo teise galimybę, kai dažnu atveju asmeniniai konfliktai sprendžiami valstybei ir visuomenei brangiai kainuojančiu būdu ir dažnai nesėkmingu pačiam nukentėjusiajam naudojantis baudžiamąja justicija, lyginant su civiliniu procesu.[206]

1 priedas. Šmeižimo reglamentavimas Europos Sąjungos valstybės narėse ir kandidatėse[207]
(raudona spalva pažymėtos šalys – už šmeižimą numato laisvės atėmimo bausmę; oranžine spalva – nenumato laisvės atėmimo bausmės; mėlyna – šmeižimas nėra laikomas nusikalstama veika)

Effect on Press Fredom, An overview for journalists, civil society and policymakers (Vienna Austria: 2015) https://ipi.media/wp-content/uploads/2016/08/IPI-OutofBalance-Final-Jan2015.pdf
[203] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 142.
[204] *Ibid,* 153.
[205] Vytautas Piesliakas, „*Nusikalstamų veikų atribojimo nuo civilinės teisės pažeidimų problemos Lietuvos teisėje ir teismų praktikos pavyzdžiai*“, (Justitia: 2005, Nr. 2 (56)), 11.
[206] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 154.
[207] Griffen, *supra note,* 202.

Žmogaus teisių konvencijos garantuojama saviraiškos laisvė, yra vienas iš svarbiausių demokratinės valstybės principų, užtikrinančių jos gyvybingumą. Nors užsienio valstybių praktika neleidžia vienareikšmiškai teigti, jog šmeižimas privalo būti dekriminalizuotas, tačiau pagrindžia šmeižimo teisinio reguliavimo peržiūros bei koregavimo dekriminalizacijos linkme būtinybę.

Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja apgailestauja, kad daugelyje valstybių narių yra piktnaudžiaujama baudžiamuoju persekiojimu už šmeižimą, kurį galima laikyti valdžios institucijų bandymu nutildyti žiniasklaidos bei privačiųjų asmenų kritiką. Pilietinė visuomenė, ypač Azerbaidžane, Rusijos Federacijoje ir Albanijoje, pasmerkė tokį piktnaudžiavimą, kuris lemia tikrą žiniasklaidos savicenzūrą ir palaipsniui mažina demokratines diskusijas. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja sutinka su pozicija, kurią priėmė Europos Tarybos generalinis

sekretorius, pasmerkęs galimybę patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn už šmeižimą kaip „ypač klastingą bauginimo formą“. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos nuomone toks nenormalus šmeižimo įstatymų taikymas yra nepriimtinas. Ji taip pat palankiai vertina Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atstovo pastangas dekriminalizuoti šmeižimą žiniasklaidos laisvės srityje.[208] EŽTT iš kitos perspektyvos yra žvelgęs į šmeižimo dekriminalizavimą. Tuo tarpu EŽTT niekada aiškiai neatmetė galimybės išlaikyti baudžiamąjį šmeižtą reglamentuojančius įstatymus, tačiau daugybę kartų kritikavo tokių įstatymų naudojimą. EŽTT teigė, jog vien tik baudžiamosios sankcijos paskyrimo gali pakakti neproporcingoms teisinės gynybos priemonėms nustatyti, o tai reikštų ir Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio pažeidimą.

Remiantis jau anksčiau pateiktomis Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų teorijomis dėl *ultima ratio* principo kaip vieno iš nusikalstamų veikų kriminalizacijos kriterijų, yra būtina, kad paskirta bausmė (sankcija) už padarytą nusikalstamą veiką atitiktų būtinumo ir proporcingumo principus. Dėl šios priežasties, siekiant dekriminalizuoti šmeižimą, yra būtina apžvelgti bausmės rūšis, kurios yra numatytos LR BK 154 straipsnio dispozicijoje.

Šiuo metu galiojančiame LR BK 154 straipsnyje yra numatyta bauda, laisvės apribojimas, areštas arba laisvės atėmimas. Įstatymo taikytojas, taikydamas šias bausmes, pirmiausia privalo įsitikinti ar baudžiamosios atsakomybės taikymas yra pagrįstas, tai yra įsitikinti, ar baudžiamosios atsakomybės taikymas atitinkamoje situacijoje nepažeistų *ultima ratio* principo, kuris įtvirtina taisyklę, jog baudžiamoji teisė ir atsakomybė yra paskutinė priemonė siekiant reguliuoti tarp asmenų susiklosčiusius socialinius santykius[209], kadangi baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje yra suvokiama kaip kraštutinė/paskutinė priemonė, kuri naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti nėra įmanoma[210]. Taip pat, išlaikant kriminalizavimo protingumą baudžiamosios teisės kontekste bei proporcingą kaltinamojo teisių suvaržymą, dydis, nustatytas už nusikalstamą veiką, turi svarbią reikšmę, kadangi jis privalo būti proporcingas sukeltos žalos dydžiui[211]. Tai yra įtvirtinęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris teigia, kad „teisingumas reiškia ne tik tai, kad turi būti išsamiai, visapusiškai ir objektyviai nustatytos bylai reikšmingos aplinkybės, bet ir tai, kad pripažintam kaltu asmeniui skiriama bausmė turi būti adekvati (proporcinga)

[208] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja. *Dokumento numeris 11305 „Šmeižimo dekriminalizavimo link“* [interaktyvus]. 2007 m. birželio 25 d. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=11684&lang=en

[209] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-466-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1395958

[210] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-489/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1456640

[211] Fernando Molina, „*A Comparison Between Continental European and Anglo-American Aproaches to Overcriminalization and some Remarks on how to deal with it*“, New Criminal Law Review, (2011, 1(14)), 126.

padarytai nusikalstamai veikai: bausmė už nusikalstamą veiką turi atitikti tos veikos pavojingumo pobūdį bei laipsnį, be to, būtina atsižvelgti į kaltininko asmenybę, jo elgesį prieš nusikalstamos veikos padarymą, nusikalstamos veikos darymo metu ir po jos“[212].

EŽTT pripažįsta, jog tam tikrais atvejais, asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn, yra pripažįstamas įsiveržimu į asmens saviraiškos laisvę bei jos pažeidimu[213]. Taip pat EŽTT pasisakė ir dėl laisvės atėmimo bausmės šmeižimo atveju. Teismas laikosi nuomonės, jog Žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio (išsireiškimų bei nuomonės laisvė) taikymo atvejais laisvės atėmimo bausmė yra neproporcinga saviraiškos laisvės ribojimo priemonė. Vien dėl to, kad faktas, jog sankcijos už saviraiškos laisvės ribų peržengimą yra baudžiamojo teisinio pobūdžio, turi neproporcingą, „šiurpinantį“ efektą (angl. chilling effect)[214]. Pažymėtina, kad kai kurių valstybių narių įstatymai numato laisvės atėmimo bausmę už šmeižimą ir kai kurios vis dar taiko praktiškai - pavyzdžiui, Turkija, Azerbaidžanas. Nors tokia yra valstybių teisinės sistemos padėtis, reikia pabrėžti, kad tik nedaugelis valstybių taiko tokias sankcijas, net jeigu jos ir yra numatytos valstybių narių įstatymuose. Todėl būtina išanalizuoti, ar už šmeižimą įtvirtinta baudžiamoji sankcija – laisvės atėmimo bausmė – yra tikrai tinkama ir ar ši bausmė atitinka tikslą apsaugoti kitų asmenų reputaciją ir pažeistas teises. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos manymu, laisvės atėmimo bausmė yra vertinama kaip saviraiškos (žodžio) laisvės kliūtis, kuri sukelia „Damoklo kardo“ (nuolat gresiančio pavojaus) (angl. sword of Damocles) efektą[215].

Ne tik EŽTT, bet ir tarptautinių bei regioninių organizacijų atitinkamos institucijos dažniausiai teigia, kad griežčiausios bausmės – laisvės atėmimo – taikymas už šmeižimą sudaro kliūtis įgyvendinti žodžio laisvės principą, o tai sukelia sunkias pasekmes visuomenės informavimo veiksmingumui ir išsamumui, taip pat yra teigiančių, kad baudžiamoji atsakomybė už šmeižimą apskritai negali būti numatyta[216].

Didelis dėmesys yra skiriamas žurnalistų profesinės veiklos vykdymui, Konvencijos 10 straipsnio, reglamentuojančio saviraiškos laisvę, kontekste, kadangi kur kas dažniau yra kalbama apie spaudos, o ne apie asmens saviraiškos laisvę. Žurnalistai dažniau yra patraukiami baudžiamojon atsakomybėn šmeižimo pagrindu, dėl jų vykdomos profesinės veiklos, dėl

[212] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-699/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1664331; „Lietuvos apeliacinis teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-97-396/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1693609; „Lietuvos apeliacinis teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-396/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1711677; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239-628/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1769604

[213] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Altuğ Taner Akçam prieš Turkiją,* bylos Nr. 27520/07“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107206

[214] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Eon prieš Prancūziją,* bylos Nr. 26118/10“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117742

[215] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja, *supra note,* 208.

[216] Dambrauskienė, *supra note,* 15: 163.

skelbiamų straipsnių apie visuomenės (politinius) veikėjus. EŽTT byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę įtvirtinta, jog saviraiškos laisvė yra vienas pagrindinių demokratinės visuomenės pagrindų[217]. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos teigimu spauda (žiniasklaida) atlieka „visuomenės sargybinio“ vaidmenį, kuriam buvo pritarta teismų praktikoje ir kurį ne kartą pripažino teismas[218]. Čia yra minima 1996 m. kovo 27 d. EŽTT byla „Gudvinas prieš Jungtinę Karalystę“, kurioje teismas priėmė sprendimą, jog nacionalinės valdžios institucijos riboja demokratinių visuomenės interesų galimybę spaudai vykdyti gyvybiškai svarbų „visuomenės sargybinio“ vaidmenį, teikiant informaciją, kuri susilaukė didelio visuomenės susirūpinimo. Sprendime buvo pabrėžiamas pagrindinis žiniasklaidos vaidmuo demokratinėje visuomenėje.

Ukrainoje šmeižimas buvo dekriminalizuotas, tačiau Vyriausybė teikė pasiūlymus dėl pakartotinio kriminalizavimo. Politinių ir teisinių reformos centro 2018 m. lapkričio 20 d. išvadoje Nr. 9306 dėl įstatymo „Dėl Ukrainos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų dėl atsakomybės už šmeižtą nustatymo“ pakeitimo projekte buvo pabrėžta, jog šmeižimo kriminalizacija (baudžiamosios atsakomybės taikymas) yra neproporcinga priemonė, kadangi atsižvelgiant į ypač aukšto lygio korupciją, kuri paplitusi teisėsaugos institucijų sistemoje, pats baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą buvimas padarys didelį atgrasantį poveikį žiniasklaidai ir visuomenei, kurie bus daug mažiau linkę atskleisti jiems žinomą informaciją apie galimus su korupcija susijusius nusikaltimus, bijodami neigiamos įtakos sau, kuri pasireiškia baudžiamuoju persekiojimu bei už jį galimai skiriamos laisvės atėmimo bausmės.

Tuo pačiu buvo pažymėta, jog Ukrainos CK 201 straipsnis numato, kad garbė, orumas ir gera valia yra asmeninė, neturtinė nauda, saugoma civilinės teisės; 297 straipsnis garantuoja kiekvienam teisę į savo orumo ir garbės gerbimą, garbės ir orumo neliečiamumą; CK 94, 299 straipsniai atitinkamai garantuoja juridiniams ir fiziniams asmenims teisę į jų verslo reputacijos neliečiamumą, o taip pat CK nuostatos suteikia asmenims galimybę kreiptis į teismą dėl savo verslo reputacijos ir (arba) orumo ir garbės gynimo. Taigi civilinė teisė jau garantuoja, jog bus gerbiamos šios teisės, ir kurių atkūrimo teisminio proceso tvarka yra įtvirtinta tiesiogiai įstatymuose. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Ukrainos Politinių ir teisinių reformos centras padarė išvada, jog yra pakankamos gynimosi priemonės įtvirtintos CK ir nėra būtinybės kriminalizuoti šmeižimą ir už jį numatyti laisvės atėmimo bausmę, pažymint, jog saviraiškos laisvė baudžiamąja teise negali būti ribojama baudžiamuoju įstatymu, todėl šis įstatymo projektas buvo atmestas[219]. Dėl šios priežasties CK įtvirtintos nuostatos tik dar kartą patvirtina, jog yra

[217] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside prieš Jungtinę Karalystę,* bylos Nr. 5493/72“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499

[218] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja, *supra note,* 208.

[219] Висновок на проект Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо встановлення відповідальності за наклеп» (р. №9306 від 20.11.2018 р.), Центр політико-правових реформ, peržiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d.,

pakankamos gynimosi priemonės civilio proceso tvarka. Tokios pozicijos laikosi ir Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja teigdama, kad reikia sekti kitų valstybių pavyzdžiu, kurios dekriminalizavo šmeižimą ir numatė pažeistų teisių gynimosi priemones civilinio proceso tvarka.[220] Tai pat pritartina Aušros Dambrauskienės ir Dariaus Prankos nuomonei, kurie teigia, kad baudžiamoji atsakomybė galima tuomet, jeigu pažeistų teisių negalima atkurti naudojant civilinio proceso priemones[221].

Tiek įžeidimo, kuris vėliau dekriminalizuotas, tiek šmeižimo atvejais buvo siūlytina skirti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Tai yra įtvirtinta Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijose[222], tarptautinėse nuostatose ir rekomendacijose[223]. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atstovė žiniasklaidos laisvės klausimais Dunja Mijatović, 2017 metais atlikusi šmeižimo ir įžeidimo įstatymų lyginamąjį tyrimą Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos regione, pateikė įžvalgas nurodydama, jog tarpvyriausybinių organų atstovai pasisakė prieš baudžiamąjį šmeižtą reglamentuojančius įstatymus. Dar iki tol 2002 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos žiniasklaidos laisvės atstovas teigė, kad nusikalstamas šmeižimas nėra pateisinamas saviraiškos laisvės apribojimas; visi baudžiamieji šmeižimo įstatymai turėtų būti panaikinti ir prireikus pakeisti. Be to, žiniasklaidos laisvės atstovas reguliariai ragino Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijoje dalyvaujančias valstybes atšaukti visus įstatymus dėl nusikalstamo šmeižimo[224]. Tai buvo pažymėta ir LR BK XXII skyrius pavadinimo pakeitimo, 154 straipsnio pakeitimo ir 155 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamajame rašte. Trečiame punkte buvo pateikta aiški pozicija dėl LR BK 154 straipsnio taikymo proporcingumo, tai yra, kad būtų tikslinga visiškai atsisakyti baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą ir atsisakyti šmeižimo kriminalizavimo[225].

Kitas svarbus aspektas yra asmenų piktnaudžiavimas jiems suteiktomis teisėmis[226]. Kaip autoriaus buvo minėta, šmeižiamo asmens garbės ir orumo gynimui prioritetas yra teikiamas

---

http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873421-visnovok-na-zakonoproekt-9306-vid-20-listopada-2018-roku

[220] Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja, *op cit, 218.*

[221] Pranka, *supra note,* 129: 67.

[222] Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec (2000) 22 „Dėl Europos bendruomeninių sankcijų ir priemonių taisyklių taikymo tobulinimo“, http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Prisons_and_alternatives/Legal_instruments/Rec.R(2000)22

[223] Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 45/110 „Dėl standartinių minimalių su laisvės atėmimu nesusijusių priemonių taisyklių“, http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm

[224] Dunja Mijatović, Defamation and Insult Laws in the OSCE Region: A Comparative Study, 2017, https://www.osce.org/fom/303181?download=true

[225] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyrius pavadinimo pakeitimo, 154 straipsnio pakeitimo ir 155 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo (žin., 2000, nr. 89-2741), http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DkmkeD8XlKwJ:www.advokatura.lt/download/39689/bk%2520del%2520smeizimo.pdf+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[226] „Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-430-383/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1499205, „Kauno apylinkės teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-950-966/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1485005

civilinėms teisinėms priemonės, kadangi yra įrodyta, jog baudžiamosios teisinės priemonės nėra būtinos, kad būtų apgintos asmenų teisės ir teisėti interesai bei apgintas teisinis gėris. Nors yra išskiriamas vienas nusikalstamos veikos požymių – pavojingumas – siekiant atskirti nusikalstamą veiką, šiuo atveju šmeižimą, nuo civilinio delikto[227], tačiau konkrečių kriterijų dabartinis įstatyminis reguliavimas nepateikia. Esant tokiais situacijai, šmeižiamam asmeniui yra suteikiamos plačios teisių gynimo galimybės. Nukentėjęs asmuo savo pažeistas teises gali apginti tiek civiliniu, tiek baudžiamuoju procesu, kadangi tik nuo paties nukentėjusiojo priklauso, kokių teisinių pasekmių norės teisių pažeidėjui, tai yra, ar baudžiamosios ar civilinės teisinės atsakomybės. Susiklosčiusi situacija parodo, jog nacionaliniai šalies įstatymai netinkamai įgyvendina konstitucinį proporcingumo principą, kuris yra siejamas su *ultima ratio* (kraštutinės priemonės) principu, siekiant apsaugoti demokratinę valstybę nuo nepageidaujamų teisinių pasekmių. Pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė kaip viena iš išsivysčiusių šalių bei Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijoje dalyvaujančių Vakarų Europos valstybių yra oficialiai dekriminalizavusi šmeižimą. Šalis, garsėjanti savo kultūrinėmis bei istorinėmis vertybėmis ragina ir kitas valstybes panaikinti baudžiamąją atsakomybę už šmeižimą. Pažymėtina, kad Jungtinėje Karalystėje asmenys, priešingai nei Lietuvoje, nepiktnaudžiauja jiems suteiktomis teisėmis inicijuoti baudžiamąjį procesą prieš asmenis šmeižto pagrindu. Tai įrodo pateikti Human Rights House rezultatai, kuriuose yra nustatyta, jog šis kriminalinis straipsnis nebuvo naudojamas nuo 1970-ųjų metų. Tai buvo vienas iš pagrindų baudžiamosios atsakomybės šmeižimo atveju panaikinimo.[228]

Teismų formuojamoje praktikoje šmeižimo atvejais yra įtvirtinta, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje yra kraštutinė priemonė (*ultima ratio*), kuri naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kuomet išnaudojus visas kitas galimas teisinės gynybos priemones, švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti tampa nebeįmanoma. Todėl teismų praktikoje yra laikomasi nuomonės, kad teisės sistemoje, be baudžiamosios teisės yra pakankamai kitų socialinių teisinių priemonių, kuriomis asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, gali apsiginti, tačiau jomis nepasinaudoja[229].

Nagrinėjant teismų praktiką buvo pastebėta, kad dažnu atveju teismai atsisako priimti nukentėjusiųjų skundus LR BK 154 straipsnio pagrindu[230]. Taip pat teismų praktikoje pažymima,

[227] „Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-515-282/2014“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/829544

[228] Human Rights House Fundation, *UK: Defamation decriminalized*, 2009 m. lapkričio 17 d. https://humanrightshouse.org/articles/uk-defamation-decriminalized/

[229] „Panevėžio apygardos teismo 2018 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-531/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1597295

[230] „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-50-581/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1713788; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-697/2019“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1703753; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-222/2018“, Infolex,

kad asmuo, manantis, jog buvo paskleisti duomenys, žeminantys jo garbę ir orumą, savo teises gali ginti remdamasis LR CK 2.24 straipsnyje numatytais būdais[231]. Šalys savo konfliktus turėtų išspręsti civilizuotai, tai yra civilinio proceso tvarka, neperkeliant ginčo išsprendimo teisėsaugos institucijoms, kurios negali būti laikomos įrankiu tarpusavio santykių aiškinimuisi. Tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad nėra galimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys, esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams, vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas[232]. Šiame kontekste teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad baudžiamosios teisės ginamų vertybių apsauga yra numatyta ir kitų teisės šakų, tokių kaip civilinės, administracinės ir kt. Padaryta žala asmens garbei ir orumui gali būti atlyginta ir pareiškus civilinį ieškinį. Kitų teisės šakų nustatyta atsakomybė paprastai gali efektyviau užtikrinti nukentėjusio asmens interesų gynybą[233], tačiau nors nukentėjusieji ir gali netrukdomai apginti savo galimai pažeistas teises civilinio proceso metu, bet pasirenka baudžiamąsias gynimosi priemones ir inicijuoja baudžiamąjį procesą kaip galintį efektyviau paveikti oponentą[234]. Manytina, kad pertekline yra laikoma šmeižimo kriminalizacija, kadangi ji yra per griežta pavojingumo prasme. Reikėtų nepamiršti to, kad paskyrus kriminalinę bausmę LR BK 154 straipsnio pagrindu asmenys gali būti laikomi turinčiais teistumą LR BK 97 straipsnio 3 dalyje numatytai punktais. Tai reiškia, jog jie patirtų neproporcingai sunkią žalą[235]. Kitaip tariant, nuteistas asmuo už šmeižimą teistumo laikotarpiu įvykdęs kitą nusikalstamą veiką, kuri įtvirtinta, pavyzdžiui, LR BK 284 straipsnyje (Viešosios tvarkos pažeidimas, kurio požymiai nepagrįstai labai plačiai išplėsti), gali tapti recidyvistu, kuriam įstatymo pagrindu bus paskirta bausmė, susijusi su laisvės atėmimu.

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktikoje vadovaujamasi principu, jog visoje LR teisinėje sistemoje yra pakankamai teisės gynimo priemonių šmeižimo atveju, kuriomis asmuo, manantis, kad jo teisės yra pažeistos, gali efektyviai ginti ir apginti savo interesus, ir nėra būtina naudotis baudžiamosios, baudžiamojo proceso teisės normomis[236].

Dar 2014 m. buvo teikiami siūlymai dėl LR BK 154 straipsnio dekriminalizavimo. LR

---

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1566630; „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298-579/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1599640

[231] „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-416-396/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1666629

[232] „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298-579/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1599640

[233] „Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1278-634/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1086171

[234] Pranka, *supra note*, 129: 74.

[235] „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1767-459/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1676984

[236] „Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-25-557/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1180904

Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pagrindinio komiteto išvadoje „Dėl LR BK XXII skyriaus pavadinimo, 154 straipsnio pakeitimo ir 155, 232 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto (XIIP-1420)“[237], tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos advokatūros, Lietuvos teisės instituto, tiek LR Vyriausybės buvo pasisakyta dėl LR BK 154 straipsnio pakeitimo bei dekriminalizavimo galimybių. Bandant dekriminalizuoti šmeižimą buvo pateiktos priežastys, kurios prieštaravo šmeižimo dekriminalizavimui. Viena svarbiausių priežasčių, autoriaus nuomone, dėl kurios šmeižimas nebuvo dekriminalizuotas, bei kurią būtina pakomentuoti, tai – panaikinus LR BK 154 straipsnį galimai pažeistų teisių asmenys, savarankiškai be teisėsaugos institucijų pagalbos, ne visais atvejais sugebės sužinoti elektroninėje erdvėje dezinformaciją paskleidusio asmens tapatybę, o tai ženkliai padidintų civilinių bylų skaičių.

Atsižvelgiant į minėtą priežastį, pažymėtina, kad šiuo atveju būtų galimas LR CK 2.24 straipsnio taikymas, nes straipsnio 5 dalis įtvirtina, kad visuomenės informavimo priemonė privalo atlyginti asmeniui padarytą žalą, kai ji žinojo ar turėjo žinoti, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, taip pat kai tuos duomenis paskelbė jos darbuotojai ar duomenys paskleisti anonimiškai, o visuomenės informavimo priemonė atsisako nurodyti tuos duomenis pateikusį asmenį. Vienoje iš bylų EŽTT pažymėjo, kad nėra galimas interneto vartotojų siekio visiškai neatskleisti savo tapatybės ignoravimas, tačiau civilinės atsakomybės portalo valdytojui taikymo prasme yra būtina nustatyti, ar tikrųjų komentarų autorių atsakomybė gali būti laikoma protinga jos taikymo alternatyva, atsižvelgiant į interneto vartotojų interesus neatskleisti savo tapatybės[238]. Kitoje byloje EŽTT pabrėžė, kad nors saviraiškos laisvė ir komunikacijos konfidencialumas yra saugotinos vertybės, tačiau turi būti sudarytos atitinkamos priemonės, leidžiančios nustatyti faktinį pažeidėją ir pareikšti jam reikalavimą dėl žalos atlyginimo. Nenumatant galimybės, interneto paslaugų teikėjui atskleisti reikalaujamą informaciją teisių gynimo tikslui, valstybinėje teisinėje sistemoje, nukreipiant žalos atlyginimo reikalavimą reikšti tik interneto paslaugų teikėjui, pripažinta nepakankama[239], kadangi nuolatinis skelbiamų komentarų stebėjimas interneto portalo valdytojui kaip pareiga būtų neproporcingas bei sukeltų didelę finansinę naštą[240]. Priešingai nei prieš tai minėtose EŽTT bylose, *MTE & Index v. Hungary* byloje EŽTT nustatė, kad nacionaliniai teismai neanalizavo interneto portalo komentavimo sąlygų ir rėmėsi faktu, kad *MTE & Index* atsakomybė kyla dėl šmeižiamų teiginių skleidimo, o tai nėra pateisinama priežastis internetinio portalo

[237] Lietuvos Respublikos Seimo Teisės Ir Teisėtvarkos pagrindinio komitetas, *supra note,* 198.
[238] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. birželio 15 d. sprendimas byloje *Delfi AS v. Estonia,* bylos Nr. 64569/09“, Hudoc, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105
[239] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *K.U. v. Finalnd,* bylos Nr. 2872/02“, Hudoc, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-89964%22]}
[240] Cristiana Sappa, Luca Belli, „The intermediary conundrum: cyber-regulators, cyber-police or both?“, 2017, Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, 194, https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-3-2017/4620/JIPITEC_8_3_2017_183_Belli_Sappa

valdytojo civilinės atsakomybės kylimui[241].

Teismų formuojamoje praktikoje laikomasi nuomonės, kad baudžiamoji atsakomybė yra pati griežčiausia ir labiausiai ribojanti priemonė, kurios būtina imtis tik tuomet, kai yra išnaudotos visos kitos galimybės pažeidimui pašalinti. Dėl šios priežasties pirmiausia, esant galimybei, asmens garbės ir orumo gynimui turėtų būti išnaudotos švelnesnės priemonės. Kaskart, kai reikia spręsti, ar pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis priemonėmis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu[242], nesuvaržant asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti[243], juk demokratinėje visuomenėje baudžiamoji atsakomybė kraštutinė priemonė, naudojama saugomų vertybių apsaugai tais atvejais, kai išnaudojus visas kitas galimas teisinės gynybos priemones, švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti tampa nebeįmanoma[244].

Taigi, galima teigti, kad *Delfi AS v. Estonia* bylos sprendimas parodo, kad teisinė politika, kuri užtraukia atsakomybę už trečiųjų asmenų komentarus naujienų portalų valdytojui, neprasilenkia su Žmogaus teisių konvencijos standartu[245]. Tačiau ne tik EŽTT praktikoje, bet ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje yra pažymėta, kad tuo atveju, kai anoniminių komentarų autoriai nėra identifikuojami, jų neįtraukimas nekliudo nagrinėti civilinės bylos dėl interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymo, nes nenustatytų anoniminių komentarų autoriams teismų sprendimais nebus nustatomos teisės ir pareigos, tai yra, teismų sprendimai neturės įtakos anoniminių komentatorių teisinei padėčiai[246].

Apibendrinant galima teigti, kad minėta priežastis, kuri buvo nurodyta įstatymo projekte, dėl kurios nebuvo pritarta šmeižimo dekriminalizavimui yra nepagrįsta. Tuo atveju, jeigu nukentėjusysis neturi galimybių pats nustatyti jo teisių ir interesų pažeidėjo tapatybės, internetinio portalo valdytojas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, o tai reiškia, jog bet kuriuo atveju nukentėjęs asmuo galės apginti savo galimai pažeistas teises, netgi nenustatęs pažeidėjo tapatybės. Civilinė teisinė atsakomybė internetinio portalo valdytojui kils tais atvejais, jeigu, visų pirma, bus pasinaudota LR CK 2.24 straipsnyje numatyta išankstine neteismine ginčo sprendimo

---

[241] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. vasario 2 d. sprendimas byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt v. Hungary*, bylos Nr. 22947/13*“, Hudoc* https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160314%22]}

[242] „Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-178-360/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1333583

[243] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta246/content

[244] „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-160-531/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1386302; „Panevėžio apygardos teismo 2018 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-531/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1597295

[245] Tomas Chochrin, „EŽTT apibrėžė naujienų portalo atsakomybės ribas už įžeidžiančius komentarus“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://jurisprudencija.wordpress.com/2015/06/17/eztt-apibreze-naujienu-portalo-atsakomybes-ribas-uz-izeidziancius-komentarus/

[246] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/512866

tvarka – replikos teise. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, jog ieškovo pareiga naudotis ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka priklauso nuo paties ieškovo pasirinkto teisių gynybos būdo ir asmens, kuriam ieškovas reiškia savo reikalavimus. Jeigu ieškovas savo reikalavimus reiškia visuomenės informavimo priemonei, jis privalo pasinaudoti įstatymuose nustatyta išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka. Tuo tarpu, jeigu reikalavimai keliami ne visuomenės informavimo priemonei, o asmeniui, kurio teiginiai buvo cituojami visuomenės informavimo priemonės, tokia tvarka naudotis neprivaloma. Toks teisinis reguliavimas išplaukia iš pačios replikos teisės esmės bei paskirties, kadangi tokia teisė – tai galimybė ne teismo tvarka pašalinti asmens teisės pažeidimą, kuris padarytas būtent visuomenės informavimo priemonės[247]; visų antra, tuo atveju, jeigu visuomenės informavimo priemonė pripažįsta pagrįstu asmens reikalavimą dėl paskleistų duomenų neatitikties tikrovei, gali viešai, ar tokiu pat būdu kaip duomenys buvo paskleisti, juos paneigti[248]. Tokiu atveju, kaip buvo nustatyta *Tamiz v. United Kingdom* byloje, internetinio portalo valdytoja galėtų atsakyti už paskelbtų komentarų turinį, jeigu per protingą laikotarpį nuo pranešimo apie jų potencialiai šmeižiamąjį pobūdį nebūtų ėmusi veiksmų jiems pašalinti[249]. Tai reiškia, kad civilinių teisinių priemonių, šiuo atveju LR CK 2.24 straipsnyje įtvirtintų nuostatų, pakanka šmeižimo atveju pažemintai asmens garbei ir orumui apginti, taip pat taip yra skatinamas ginčo sprendimas ne teismo tvarka bei *ultima ratio* kaip kraštutinės priemonės principo tiesioginis įgyvendinimas.

[247] „Kauno apygardos teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1255-413/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605393; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216637

[248] „Kauno apygardos teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1255-413/2018“, Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605393

[249] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Tamiz v. United Kingdom,* bylos Nr. 3877/14“, Hudoc, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-178106%22]}

IŠVADOS

1. Baudžiamoji atsakomybė LR BK 154 straipsnio pagrindu kyla tokiu atveju, kai šmeižimu yra kėsinamasi į kito žmogaus garbę ir orumą, kurie pažeidžiami paskleidus negatyvią, visuomenės akyse asmenį diskredituojančią informaciją galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo. Administracinė atsakomybė LR ANK 507 ir 508 straipsnių pagrindu kyla tuomet, kai yra kėsinamasi į valstybės, statutinio valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbę ir orumą. O LR CK 2.24 straipsniu asmens garbė ir orumas yra ginami nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos bei nuo žeminančių ir tikrovės neatitinkančių žinių paskleidimo.

2. LR BK 154 straipsnyje įtvirtinto šmeižimo požymių bei teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad objektyviųjų požymių išaiškinimas bei jų taikymas teismų praktikoje pasižymi jų netikslumu, o teismams ne visada pavyksta juos atskirti: skirtingai interpretuojama nuomonė ir tikrovės neatitinkanti informacija; nėra tinkamai nustatoma riba tarp hiperbolizavimo ir šmeižimo bei kitų objektyviųjų kriterijų, kurie yra svarbūs baudžiamosios atsakomybės taikymo nustatymui.

3. Administracinė ir baudžiamoji atsakomybė neretai nustatoma už tas pačias veikas. Nors administraciniai nusižengimai yra pripažįstami mažiau pavojingomis veikomis, tačiau jos vis vien yra teisės aktų uždraustos veikos, už kurių atlikimą yra numatytos švelnesnės sankcijos. Todėl norint atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už šmeižimą yra būtina nustatyti ne tik baudžiamosios atsakomybės taikymo būtinumą, bet ir tinkamą elgesio, kuriuo kėsinamasi į įstatymo saugomas vertybes, pavojingumą.

4. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymai nenustato aiškių kriterijų leidžiančių spręsti, kokiais atvejais asmens garbė ir orumas turi būti ginami baudžiamosios teisės priemonėmis, o kokiais – civilinės teisės priemonėmis, o ir teismų praktikoje ne visuomet pavyksta šmeižimo ir asmens garbės ir orumo pažeidimo santykį tinkamai išaiškinti ir tinkamai taikyti teisės normas, baudžiamųjų teisinių priemonių taikymas tampa abejotinas ir neatitinkantis atsakomybės proporcingumo reikalavimų.

5. Iš teismų praktikos analizės matyti, kad asmenys savo galimai pažeistas teises dažniausiai renkasi ginti baudžiamosios teisės priemonėmis, tokiu būdu parodydami netinkamą suteiktų teisių panaudojimą, nors yra įrodyta, kad baudžiamosios teisinės priemonės nėra būtinos šmeižimo atveju, kadangi pažeistų teisių gynimo tikslų pasiekimas yra galimas švelnesnėmis priemonėmis. Atsižvelgiant į tai, civilinėms teisinėms priemonėms turėtų

būti teikiamas prioritetas asmens garbės bei orumo gynimo srityje.

6. Atsižvelgiant į *ultima ratio*, kaip konstitucinio proporcingumo, principo reikšmės analizę galima teigti, kad egzistuoja poreikis dekriminalizuoti LR BK 154 straipsnyje įtvirtintą šmeižimą, todėl ginamasis teiginys – asmens garbės ir orumo gynimui šmeižimo atveju yra pakankamos civilinės teisinės priemonės – pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į teismų praktikoje kylančias problemas, galimą asmenų piktnaudžiavimą jiems suteikta teise bei, vadovaujantis *ultima ratio* principo konstituciniu pobūdžiu, LR BK 154 straipsnyje įtvirtintą nusikalstamą veiką – šmeižimą – siūlytina dekriminalizuoti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr
3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr.37-1341. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr
4. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/asr
5. „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 1996-07-26, Nr. 71-1706. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29884/asr
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyrius pavadinimo pakeitimo, 154 straipsnio pakeitimo ir 155 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo (žin., 2000, Nr. 89-2741). http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DkmkeD8XlKwJ:www.advokatura.lt/download/39689/bk%2520del%2520smeizimo.pdf+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
7. Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos „*Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyriaus pavadinimo, 154 straipsnio pakeitimo, ir 155, 232 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIIP-1420 ir Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 187 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-1421*“. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zCvaFsZD2RkJ:https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/b103f630e8e111e4aecae0d86a561f87/format/OO3_ODT/+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

Specialioji literatūra

1. Abramavičius Armanas, *Baudžiamoji teisė, bendroji dalis.* Vilnius: Eugrimas, 1998.
2. Baranauskas Egidijus ir kt., *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: 2007.
3. Čaplinskas Albertas, *„Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. Teisės problemos“.* Vilnius: 2004.

4. Chochrin Tomas, „EŽTT apibrėžė naujienų portalo atsakomybės ribas už įžeidžiančius komentarus“. Vilnius: 2015 https://jurisprudencija.wordpress.com/2015/06/17/eztt-apibreze-naujienu-portalo-atsakomybes-ribas-uz-izeidziancius-komentarus/
5. Dambrauskienė Aušra. „*Ultima ratio* principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“. Daktaro disertacija, Vilnius, 2017.
6. Fedosiuk Oleg, „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė“. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas: 2012.
7. Fedosiuk Oleg, „*Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*“. Vytauto Didžiojo Universitetas: 2016. https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32524/1/ISSN20294239_2016_N_2_14.PG_28-47.pdf
8. Gintaras Švedas, *„Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“*. Teisė, 2012.
9. Griffen Scott, Trionfi Barbara, Ellis Steven M., *Out of Balance: Defamation Law in the European Union and its Effect on Press Fredom, An overview for journalists, civil society and policymakers.* Vienna Austria: 2015. https://ipi.media/wp-content/uploads/2016/08/IPI-OutofBalance-Final-Jan2015.pdf
10. Husak Douglas, „The Criminal Law as Last Resort“, Oxford Journal of Legal Studies, 2004.
11. Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. Strafrecht allgemeiner Teil: Lehrbuch. 11. Aufl. Bielefeld: Ernst und Werner Gieseking, 2003.
12. Justickis Viktoras, „*Kriminologija. I dalis: vadovėlis*“. Vilnius: 2001.
13. Kūris Egidijus, „*Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas*“. Jurisprudencija: 2001.
14. Molina Fernando, „*A Comparison Between Continental European and Anglo-American Aproaches to Overcriminalization and some Remarks on how to deal with it*“, New Criminal Law Review.2011. http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873421-visnovok-na-zakonoproekt-9306-vid-20-listopada-2018-roku
15. Mijatović Dunja, „*Defamation and Insult Laws in the OSCE Region: A Comparative Study*“, 2017. https://www.osce.org/fom/303181?download=true
16. Meškauskaitė Liudvika, „*Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai*“. Jurisprudencija. 2005.
17. Milo Dario, „*Defamation and freedom of speech*“. Oxford university press: 2008.
18. M Vitiello. Three Strikes Laws: A Real or Imagined Deterrent to Crime? // American Bar association, 2002. https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/hu

man_rights_vol29_2002/spring2002/hr_spring02_vitiello/

19. Nils Jareborg, „*Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio), Ohio State Journal Of Criminal Law*“, 2004.
20. Piesliakas Vytautas, „*Nusikalstamų veikų atribojimo nuo civilinės teisės pažeidimų problemos Lietuvos teisėje ir teismų praktikos pavyzdžiai*“. Justitia: 2005.
21. Piesliakas Vytautas, „*Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*“. Justitia: 2006.
22. Piesliakas Vytautas, *„Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika“*. Jurisprudencija: 1998.
23. Pavilionis Vladas, „*Baudžiamosios politikos pagrindai*“. Justitia: 1996.
24. Pranka Darius, „*Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012. https://repository.mruni.eu/handle/007/15968
25. R Bowles., Faure M., Garoupa N., „*The Scope of Criminal Law and Criminal Sanctions: An Economic View and Policy Implications*“, Journal of Law and Society, 2008.
26. Skrebė Edgaras „*Kaip melas apie žmogų virsta nusikaltimu. Kai kurie šmeižimo aspektai*“, 2016 m. http://www2.lat.lt/portal/start.asp?Tema=54&str=59167
27. Sappa Cristiana, Luca Belli, „*The intermediary conundrum: cyber-regulators, cyber-police or both?*“ Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, 2017. https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-3-2017/4620/JIPITEC_8_3_2017_183_Belli_Sappa
28. Šidlauskienė Jūratė, „*Teisės į privatų gyvenimą pažeidimas anoniminiais komentarais: interneto tinklalapių valdytojų civilinės atsakomybės taikymą pateisinantys kriterijai*“. Daktaro disertacija, Vilnius 2019. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15808/Pages%20from%20Jurate_Sidlauskiene_disertacija_.jpg?sequence=1&isAllowed=y
29. Šindeikis Algimantas, „*Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika*?“. Jurisprudencija, 2010.
30. Šaras Marijus, „*Įžeidimo dekriminalizavimas – logiškas teisinio reguliavimo rezultatas*“. 2015 m. liepos 22 d. https://eteismai.lt/straipsniai/kita/izeidimo-dekriminalizavimas--logiskas-teisinio-reguliavimo-rezultatas
31. Švedas Gintaras, „*Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*“. Teisė, 2012.
32. Šindeikis Algimantas, „*Žodžio laisvės ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius*“. Jurisprudencija, 2013.
33. Tuori Kaarlo, „*Ultima Ratio as a Constitutional Principle*“. Onati Socio-legal Series, 2013.

34. Wessels, J., *„Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra“* (iš vokiečių kalbos vertė A. Abramavičius ir G. Goda). Vilnius, 2003.
35. ТАГАНЦЕВ, Николай Степанович. „*Русское уголовное право. Часть общая*“. Тула, 2001.

Teismų praktika

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta400/content
2. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta574
3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001“. Teisės gidas. http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=11997
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta246/content
5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta248/content
6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005“. Teisės gidas. http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=29216
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-596/2005“. E-teismai. https://eteismai.lt/byla/230378225650332/1A-612-116-2014
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2006“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/252015
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-264/2006“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/60291
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-411/2007“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81434

12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/82089
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/85298
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2008“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/88810
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-51/2009“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/96409
16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97/2011“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/194539
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2011“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/224168
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216637
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2011“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225929
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228818
21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-32/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/364746
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-36/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/365692
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2012“. Infolex.

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372441

24. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-239-166/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/497943
25. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-300-190/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/376881
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje Nr.2A-3/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375141
28. „Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. birželio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. PK-76-655/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/496677
29. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-641-468/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/391067
30. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. liepos 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-712/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/394419
31. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-843-628/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/731766
32. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/478904
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482092
34. „Kauno apygardos teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-2029-114/2012“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/482459

35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/512866
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/655579
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/803432
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822097
39. „Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-515-282/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/829544
40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/833547
41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/941166
42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-518/2014“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/939550
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91/2015“. E-teismai. https://eteismai.lt/byla/138557757683602/2K-91/2015
44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981987
45. „Kauno apygardos teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52-317/2015“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1007421
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015“. Infolex.

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1024259

47. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-317-697/2015“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049718
48. „Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1278-634/2015“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1086171
49. „Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-596-557/2015“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1231947
50. „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-209/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1206687
51. „Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-25-557/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1180904
52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1220873
53. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228719
54. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102-222/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228753
55. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-511/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1287050
56. „Šiaulių apygardos teismo 2016 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-237-354/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1334208
57. „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-119-337/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1301150

58. „Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-178-360/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1333583
59. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1340194
60. „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-160-531/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1386302
61. „Kauno apygardos teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-654-634/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1392412
62. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-466-489/2016“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1395958
63. „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-33-253/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1412937
64. „Anykščių rajono apylinkės teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-16-913/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1434836
65. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1438332
66. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas“, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content
67. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-489/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1456640
68. „Kauno apylinkės teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-950-966/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1485005
69. „Šiaulių apygardos teismo 2017 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-115-309/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1480195

70. „Kauno apygardos teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-375-810/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1495447
71. „Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-430-383/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1499205
72. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1534766
73. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287-697/2017“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1535649
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-222/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1566630
75. „Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-251-773/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1568059
76. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-25-197/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1570881
77. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-1073/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1571562
78. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1574274
79. „Panevėžio apygardos teismo 2018 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-531/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1597295
80. „Panevėžio apygardos teismo 2018 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-531/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1597295
81. „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298-579/2018“. Infolex.

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1599640

82. „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-552-619/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605343
83. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-697/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1601353
84. „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-487-357/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605368
85. „Kauno apygardos teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1255-413/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1605393
86. „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-248-361/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1632565
87. „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-488-440/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1652632
88. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-388-202/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1653867
89. „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1033-524/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1664015
90. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-699/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1664331
91. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. lapkričio 26 d. išvada administracinėje byloje eI-29-415/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1667347
92. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-416-396/2018“. Infolex.
http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1666629

93. „Šiaulių apygardos teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-215-300/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1670010
94. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-471-403/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1673953
95. „Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1767-459/2018“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1676984
96. „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-142-755/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1693710
97. „Lietuvos apeliacinis teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-97-396/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1693609
98. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-6-590/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1700624
99. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-697/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1703753
100. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2K-47-697/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1703753
101. „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-96-459/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1707892
102. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-288-855/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1708963
103. „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-467-642/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1708899
104. „Lietuvos apeliacinis teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-396/2019“. Infolex.

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1711677

105. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-23-866/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1748040

106. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. balandžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-1485-821/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1723513

107. „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-50-581/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1713788

108. „Šiaulių apygardos teismo 2019 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-45-875/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1714524

109. „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-65-337/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1726341

110. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1164-506/2019“. E-teismai. https://e-teismai.lt/byla/70312770076595/1-1164-506/2019

111. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146-511/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1729478

112. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-222-969/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1738169

113. „Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. AN2-206-380/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1739429

114. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1741674

115. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-202-915/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1744302

116. „Plungės apylinkės teismo Skuodo rūmų 2019 m. liepos 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A18-102-1054/2019“. E-teismai. https://eteismai.lt/byla/268450829074835/A18_-102-1054/2019

117. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1754725

118. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1759066

119. „Kauno apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1321-230/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1766919

120. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. AN2-457-898/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1764934

121. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239-628/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1769604

122. „Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-216-309/2019“. Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1770031

Europos Sąjungos teisės aktai ir literatūra

1. Bukarešto Deklaracija 2000. https://www.osce.org/pa/37758?download=true
2. „Human Rights House Fundation“, *UK: Defamation decriminalized*, 2009 m. lapkričio 17 d. https://humanrightshouse.org/articles/uk-defamation-decriminalized/
3. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios*, Nr. 40-987. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841
4. „Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja“. *Rezoliucija 1577 Dėl šmeižto dekriminalizacijos.* http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/eres1577.htm
5. „Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija“. *Pranešimas Ketvirtajame žiemos susitikime.* http://www.oscepa.org/meetings/winter-meetings/585-2005-winter-meeting-

vienna

6. OSCE. *Ending the chilling effect. Working to repeal criminal libel and insult laws* [interaktyvus]. Vienna, 2004. http://www.osce.org/fom/13573
7. „Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija“. Spaudos pranešimai. http://www.osce.org/fom/91880 ; http://www.osce.org/fom/96680
8. „Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja“. *Dokumento numeris 11305 „Šmeižimo dekriminalizavimo link“.* http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=11684&lang=en
9. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija. „Dėl Europos bendruomeninių sankcijų ir priemonių taisyklių taikymo tobulinimo“. http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Prisons_and_alternatives/Legal_instruments/Rec.R(2000)22
10. Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 45. „Dėl standartinių minimalių su laisvės atėmimu nesusijusių priemonių taisyklių“. http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm
11. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas. „*Bendrasis komentaras Nr. 34“*. https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf
12. Paryžiaus Deklaracija, 2001. https://www.osce.org/fom/99558?download=true
13. Varšuvos Deklaracija, 1997. https://www.osce.org/fom/108108?download=true

Kita literatūra

1. Atsakomybė už šmeižiančius komentarus socialinėje žiniasklaidoje, *Teisė visiems*, vasario 12, 2018, https://www.teisevisiems.lt/baudziamoji-teise/atsakomybe-uz-smeiziancius-komentarus-socialineje-ziniasklaidoje/
2. Teisės e-aktualijos. 2018 m. Nr. 1 (14). http://teise.org/wp-content/uploads/2018/05/aktualijos-18_1_Nr14.pdf
3. Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje. Žiniasklaidos laisvė: Apžvalga. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. http://hrmi.lt/wp-content/uploads/2016/08/Zmogaus-Teisiu-Igyvendinimas-Lietuvoje-Apzvalga-2003.pdf
4. Висновок на проект Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо встановлення відповідальності за наклеп». Центр політико-правових реформ, 2018.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Šiame magistro baigiamajame darbe yra analizuojamas baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrįstumas šmeižimo atveju Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos nacionalinėje teisėje numatytos plačios gynimosi priemonių pasirinkimo galimybės, kurių pasirinkimas priklauso nuo pačių nukentėjusiųjų, kadangi aiškių atribojimo tarp gynimosi priemonių kriterijų nėra, nukentėjusiesiems yra suteikta galimybė apginti savo pažeistas teises taip, kaip jiems atrodo tinkamiausia, pasirinkdami tarp baudžiamosios bei civilinės teisės. Dėl šios priežasties šiame darbe yra nagrinėjamas LR BK 154 straipsnio (šmeižimo) taikymo pagrįstumas Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

Raktiniai žodžiai: šmeižimas, *ultima ratio*, garbė ir orumas, dekriminalizavimas

ANNOTATION IN ENGLISH

This Master's thesis analyzes the reasonableness of criminal liability in case of defamation in Lithuanian criminal law.

Taking into account that Lithuanian national law provides for a wide choice of remedies, the choice of which depends on the victims themselves, as there are no clear criteria for delimitation of remedies, victims are given the opportunity to defend their infringed rights as they see fit choosing between criminal and civil law. For this reason, the Article 154 (defamation) of the criminal code of the Republic of Lithuania is analyzed in this work.

Keywords: defamation, *ultima ratio*, honor and dignity, decriminalization

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Šiame magistro baigiamajame darbe yra nagrinėjama šmeižimo kaip nusikalstamos veikos, analizė, kurios pagrindu yra pateikiama išvada dėl LR BK 154 straipsnyje įtvirtinto šmeižimo kaip nusikalstamos veikos baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrįstumo Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Dėl šios priežasties šio darbo tikslas yra išanalizuoti principo *ultima ratio* kaip kraštutinės priemonės taikymo ribas bei ištirti šmeižimo kaip nusikalstamos veikos dekriminalizavimo galimybes. Todėl šiuo magistro baigiamuoju darbu yra siekiama atskleisti LR BK 154 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos apibrėžimų sampratą bei išanalizuoti šių apibrėžimą taikymą teismų praktikoje.

Siekiant užsibrėžto tikslo, pirmajame darbo skyriuje yra analizuojami LR BK 154 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Pirmiausia analizuojama šmeižimo sąvoka bei šios nusikalstamos veikos objektyvieji bei subjektyvieji požymiai, skiriant dėmesį apibrėžimų analizei, kadangi išnagrinėta teismų praktika leidžia pagrįstai teigti, kad objektyviųjų požymių išaiškinimas bei jų taikymas teismų praktikoje pasižymi jų netikslumu, o ir patiems teismams ne visada pavyksta juos atskirti. Antrajame darbo skyriuje dėmesys skiriamas baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio)* taikymui šmeižimo atveju. Pateikiama *ultima ratio* principo reikšmė bei vieta baudžiamojoje teisėje. Šiame darbo skyriuje bus aptariamas baudžiamojoje teisėje taikyto įžeidimo kaip nusikalstamos veikos dekriminalizavimas ir pažeistų asmens teisių gynimas baudžiamąja ir civiline tvarka ginant garbę ir orumą. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymuose nėra nustatytų aiškių kriterijų, leidžiančių spręsti, kokiais atvejais asmens garbė ir orumas turi būti ginami baudžiamosios teisės priemonėmis, o kokiais turi būti ginami civilinės teisės priemonėmis, trečiajame darbo skyriuje bus pateikiami civilinės bei baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijai, t. y. civilinės atsakomybės dėl garbės ir orumo pažeidimo ir baudžiamosios atsakomybės dėl šmeižimo santykis.

SUMMARY IN ENGLISH

This Master's thesis deals with the analysis of defamation as a crime on which the conclusion is based because of Article 154 (defamation) of the criminal code of the Republic of Lithuania on the justification of the application of criminal liability in Lithuanian criminal law. For this reason, the purpose of this work is to analyze the limits of the application of the *ultima ratio* principle as a last resort and explore the possibilities of decriminalizing of defamation as a criminal offense. Therefore, the purpose of this Master's thesis is to reveal the concept of the definitions of the offense established in Article 154 of the criminal code of the Republic of Lithuania and analyze their application in the case law.

In order to achieve this goal, the first section of the paper analyzes the features of the offense established in Article 154 of the criminal code of the Republic of Lithuania. First of all, the concept of defamation and the objective and subjective characteristics of this crime are analyzed, focusing on the analysis of definitions, since the case law analyzed allows to reasonably state that the interpretation of objective features and their application in case law are incorrect. The second section focuses on the use of criminal liability as an *ultima ratio* in the cases of defamation. There are presented the meaning and place of the *ultima ratio* principle in criminal law. This chapter will discuss the decriminalization of insult as a criminal offenses and protection of violated personal rights by the criminal and civil proceedings in defense of honor and dignity. Given that there are no clear criteria in the acts for deciding when a person's honor and dignity must be protected by criminal law or civil law, the third section of the paper will present the criteria for demarcating civil and criminal liability, i.e., the relationship between civil liability for defamation and criminal liability for defamation.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-12-06
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Mykolo Romerio teisės mokyklos, baudžiamosios teisės ir proceso instituto, baudžiamosios teisės ir kriminologijos programos
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

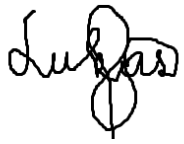
Studentas(ė) Lukas Seržantas,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrįstumas šmeižimo atveju“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Lukas Seržantas
(vardas, pavardė)